

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO

Bydgoszcz, dnia 10 lutego 2021 r.

Poz. 705

UCHWAŁA Nr XXI/159/21 RADY MIEJSKIEJ W ŁABISZYNIE

z dnia 3 lutego 2021 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Łabiszyn na lata 2021-2024

Na podstawie art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i o opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2020 poz. 282 i poz. 782 i 1378) Rada Miejska uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Łabiszyn na lata 2021-2024”, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

Przewodniczący
Rady Miejskiej
Teresa Paliwoda

Załącznik do uchwały Nr XXI/159/21
Rady Miejskiej w Łabiszynie
z dnia 3 lutego 2021 r.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Łabiszyn na lata 2021-2024

SPIS TREŚCI

WYKAZ SKRÓTÓW

SŁOWNIK POJEĆ

I. WSTĘP

1.1. Charakterystyka gminy

1.2. Charakterystyka społeczno-gospodarcza

1.3. Charakterystyka przyrodnicza

II. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

III. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

IV. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

V. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)

5.2. Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

5.2.1. Zarys historii obszaru gminy

5.2.2. Krajobraz kulturowy

5.2.3. Zabytki ruchome

5.2.4. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych

5.2.5. Dziedzictwo niematerialne

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

5.4. Zabytki objęte w gminnej ewidencji zabytków – zabytki nieruchome

5.5. Zabytki objęte w gminnej ewidencji zabytków – zabytki archeologiczne

5.6. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

VI. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ

VII. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

7.1. Priorytety gminnego programu opieki nad zabytkami

7.2. Kierunki działań i zadania gminnego programu opieki nad zabytkami

7.3. Zadania gminnego programu opieki nad zabytkami

VIII. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

IX. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

X. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

XI. REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTEKÓW

XII. WYKORZYSTANE MATERIAŁY I OPRACOWANIA

SPIS RYCIN

SPIS TABEL

SPIS WYKRESÓW

SPIS FOTOGRAFII

XIII. ANEKSY

Wykaz skrótów

AZP – Archeologiczne Zdjęcie Polski
GEZ – Gminna Ewidencja Zabytków,
GKGW – Gminne Koło Gospodyń Wiejskich,
GPOnZ – Gminny Program Opieki nad Zabytkami,
GUS – Główny Urząd Statystyczny,
Dz. U. – Dziennik Ustaw,
IK – Instytucja Kultury,
KGW – Koło Gospodyń Wiejskich,
KPOZiOnZ - Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami,
LGD – Lokalna Grupa Działania,
MB – Metropolia Bydgoska,
MKiDN – Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
NID – Narodowy Instytut Dziedzictwa,
NIMOZ - Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów,
NMP – Najświętsza Maria Panna,
MPZP – Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego,
OZW – Obszar o znaczeniu dla wspólnoty,
POnZ – Program Opieki nad Zabytkami,
PPP – partnerstwo publiczno – prywatne,
PGR – Państwowe Gospodarstwa Rolne,
RPO – Regionalny Program Operacyjny,
SWOT – ang. Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats (mocne, słabe strony, szanse i zagrożenia),
UM – Urząd Miejski,
WEZ – Wojewódzka Ewidencja Zabytków
WUOZ – Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków,
W K-P – Województwo Kujawsko-Pomorskie,
WKZ – Wojewódzki Konserwator Zabytków,
ZIT BTOF – Zintegrowane Inwestycje Terytorialne Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego,

SŁOWNIK POJĘĆ

1. AZP – Archeologiczne Zdjęcie Polski. Program badawczy rozpoczęty w 1978 roku, polegający na metodycznym ewidencjonowaniu stanowisk archeologicznych na terenie Polski metodą badań powierzchniowych. Obszar kraju został podzielony na obszary w kształcie prostokąta, o powierzchni 37,5 km² każdy. Obszary zostały ponumerowane i po kolei poddano je metodycznej prospekcji powierzchniowej. Wynikiem prospekcji obszaru jest zaewidencjonowanie w postaci kart zabytków (KEZA – kart ewidencji zabytku archeologicznego) wszystkich stanowisk archeologicznych zlokalizowanych w terenie. Wyniki badań AZP przekształcone zostały w wojewódzką i krajową ewidencję zabytków archeologicznych. Współcześnie prowadzone badania AZP służą prowadzeniu i aktualizacji krajowej i wojewódzkiej ewidencji zabytków w zakresie archeologii.

2. Badania archeologiczne – działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego.

3. Badania architektoniczne – działania ingerujące w substancje zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń.

4. Badania sondażowe – rodzaj badań wykopaliskowych polegający na zakładaniu niewielkich wykopów w celu sprawdzenia obecności stanowiska archeologicznego bądź jego charakterystyki (np. datowanie, zasięg, przynależność kulturowa, funkcja).

5. Badania konserwatorskie – działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich.

6. Funkcja stanowiska archeologicznego – sposób użytkowania stanowiska w przeszłości, np. cmentarzysko, osada, miejsce wymiany handlowej, miejsce kultu.

7. Historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny – przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg.

8. Historyczny zespół budowlany – powiązana przestrzennie grupa budynków wyodrębniona ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi.

9. Instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami – instytucja kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;

10. Konserwacja zabytków (prace konserwatorskie) – działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tego procesu. Podstawowym celem prowadzenia prac konserwatorskich jest ocalenie materii i formy obiektu zabytkowego dla przyszłych pokoleń (...).

11. Krajobraz kulturowy – przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze.

12. Kształtowanie krajobrazu kulturowego – świadome działanie polegające na zachowaniu, przekształcaniu, dodawaniu albo eliminowaniu obiektów lub układów przestrzennych zgodnie z obowiązującymi zasadami ochrony zabytków i przyrody. Ochrona krajobrazu kulturowego jest funkcją działań wieloprzedmiotowych – architektury krajobrazu, planowania przestrzennego, urbanistyki, metod rewaloryzacji zespołów miejskich, wiejskich i konserwacji obiektów architektonicznych.

13. Nadzory archeologiczne – rodzaj badań archeologicznych realizowanych w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych. Polegają na stałej obecności archeologa w miejscu prowadzenia inwestycji, którego zadaniem jest udokumentowanie wszystkich obiektów mogących mieć charakter zabytkowy, a także wstrzymanie prac ziemnych i budowlanych w przypadku natrafienia na nieruchomy zabytek archeologiczny bądź zabytek ruchomy wymagający konsultacji z konserwatorem (...).

14. Otoczenie – teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

15. Prace konserwatorskie – działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań.

16. Prace modernizacyjne (modernizacja zabytku) – unowocześnienie, uwspółcześnienie obiektu. W przypadku budynków i budowli zabytkowych, wbrew pozorom, ten typ prac jest prowadzony bardzo często w związku z adaptacją do nowych funkcji lub utrzymaniem w obiekcie pierwotnego sposobu użytkowania, a także przystosowaniem go do obecnej roli.

17. Rekonstrukcja – wierne odtworzenie fragmentu zabytku bądź jego całości. Częściowa rekonstrukcja prowadzi do przywrócenia obiektowi wartości estetycznych i funkcjonalnych, co umożliwia wykorzystanie go w celach muzealnych, edukacyjnych i turystycznych. Zrekonstruowana część zabytku powinna zostać w taki sposób wykonana i oznakowana, by wprawny obserwator mógł odróżnić oryginalne fragmenty obiektu od części dodanych. Warto zauważyć, że konserwacja zespołów budowlanych, układów urbanistycznych i ruralistycznych bądź zespołów zieleni zabytkowej czy krajobrazów kulturowych charakteryzuje się użyciem rekonstrukcji jako metody przywrócenia wartości zabytkowi obszarowemu. Poza nielicznymi wyjątkami całkowita rekonstrukcja nieistniejącego dzieła historycznego jest negatywnie oceniana w środowisku naukowym ze względu na brak w nowym obiekcie substancji zabytkowej oraz historycznych rozwiązań technicznych i technologicznych.

18. Renowacja zabytków – przywrócenie oraz utrzymanie estetycznego wyglądu obiektu zabytkowego. Każdorazowo renowacja powinna być prowadzona z uwzględnieniem aktualnej wiedzy o historycznym wyglądzie i formie obiektu. Typowymi pracami renowacyjnymi jest odmalowanie elewacji albo wnętrz budynku zabytkowego, uzupełnienie zieleni niskiej w zabytkowym zespole zieleni (np. trawników, łąk kwietnych). Renowacja zabytku nie powinna prowadzić do naruszenia substancji zabytkowej lub doprowadzenia obiektu do wyglądu ahistorycznego.

19. Remont zabytku (prace remontowe przy zabytku) – rodzaj robót budowlanych przy zabytku nieruchomym, których celem jest odtworzenie stanu pierwotnego. Możliwe jest używanie materiałów innych niż te, które zostały zastosowane pierwotnie. Remont polega na wymianie elementów zużytych, zniszczonych lub uszkodzonych. W przypadku budynków i budowli zabytkowych obejmuje zazwyczaj prace polegające na naprawach lub wymianie elementów wtórnych albo intensywnie użytkowanych, których wartość zabytkowa jest niewielka bądź jej nie mają, a w obecnym stanie technicznym negatywnie wpływają na estetykę i funkcjonalność obiektów. Najczęściej spotykane remonty w obiektach zabytkowych obejmują elementy dachów i więźby dachowe, wnętrza mieszkań pozbawionych detalu architektonicznego, klatki schodowe nie wymagające prac konserwatorskich, instalacje, izolacje przeciwwilgociowe fundamentów.

20. Restauracja zabytków (prace restauratorskie) – dziedzina szeroko pojętej konserwacji zabytków, pojęcie odnosi się do prac mających na celu przywrócenie dawnej, pierwotnej formy obiektowi zabytkowemu. Każdorazowo musi być poprzedzona badaniami architektonicznymi, konserwatorskimi oraz kwerendą archiwalną, która jest koniecznym elementem dla rozpoznania wartości zabytku i zrozumienia jego historii. Prowadzi do zniszczenia późniejszych nawarstwień, dlatego może być prowadzona jedynie w przypadku wyraźnie niższej wartości obecnej formy zabytku od kształtu obiektu, do którego planujemy wrócić. Powinna być prowadzona z użyciem zachowanych oryginalnych elementów.

21. Rewaloryzacja zabytków – przywrócenie wartości zabytku, w szczególności walorów użytkowych oraz wyeksponowanie wartości obiektu. Pojęcie używane głównie w odniesieniu do zabytków architektury i budownictwa oraz urbanistyki. Rewaloryzacja łączy w sobie działania konserwatorskie adaptacyjne w celu ocalenia, a nawet przywrócenia wartości obiektu zabytkowego i przystosowania go do pełnienia nowej funkcji bądź utrzymania pierwotnego sposobu użytkowania, przy spełnieniu potrzeb współczesnych użytkowników, w sposób nie naruszający najważniejszych wartości zabytku.

22. Roboty budowlane przy zabytku lub w jego otoczeniu – pojęcie zdefiniowane w prawie budowlanym, polegające na budowie, rozbiórce, modernizacji, montażu, rozbudowie, nadbudowie i przebudowie obiektu budowlanego objętego ochroną konserwatorską. W przypadku obiektów wpisanych do rejestru zabytków remont wymaga uzyskania pozwolenia odpowiedniego konserwatora zabytków w oparciu o projekt budowlany albo wyciąg z tego projektu przygotowany w celu oceny wpływu inwestycji na zabytek.

23. Stanowisko archeologiczne – miejsce, gdzie w ziemi, na jej powierzchni lub pod wodą znajdują się ślady obecności człowieka w przeszłości, które mają charakter zabytkowy. W przepisach prawa stanowisko archeologiczne nazwane jest nieruchomym zabytkiem archeologicznym.

24. Strefa ochrony konserwatorskiej – wyznaczony granicami obszar, na którym obowiązują określone ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków. Strefy ochrony konserwatorskiej definiowane są przez swoje cechy (zawartość i wyróżniki) oraz cele, dla których zostały wyznaczone.

25. Studium krajobrazu kulturowego – rodzaj dokumentacji studialnej przedstawiającej zasób obiektów i obszarów zabytkowych i diagnozę stanu zachowania dziedzictwa kulturowego na danym obszarze, rys historyczny rozwoju przestrzennego oraz wnioski w postaci zaleceń konserwatorskich. Studium krajobrazu kulturowego jest najważniejszym opracowaniem w interesie ochrony zabytków wyjściowym w interesie ochrony zabytków potrzebnym do sporządzania zapisów dotyczących ochrony zabytków w dokumentach planistycznych.

26. Termomodernizacja – modernizacja mająca na celu poprawę warunków termicznych budynku, zmniejszenie zapotrzebowania i zużycia energii. W obiektach zabytkowych zazwyczaj możliwa w ograniczonym stopniu ze względu na wartości zabytkowe obiektu. Na ogół dopuszczalny zakres prac termomodernizacyjnych obejmuje docieplenie dachu, stropu najwyższej kondygnacji, poprawę izolacyjności albo wymianę stolarki i ślusarki, docieplenie fundamentów (...).

27. Warstwa kulturowa – nawarstwienie ziemne powstałe na skutek działalności człowieka w przeszłości.

28. Zabytek – nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

29. Zabytek archeologiczny – zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem.

30. Zabytek nieruchomy – nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości o cechach j.w.;

31. Zabytek ruchomy – rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych o cechach j.w.;

I. WSTĘP

Przedmiotem opracowania jest Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Łabiszyn na lata 2021-2024. Jest to aktualizacja poprzedniego programu pn. „Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Łabiszyn na lata 2017-2020”. Jednocześnie to już trzecia edycja programu, pierwsza zaś obowiązywała w latach 2013-2016 („Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Łabiszyn na lata 2013-2016”). Doświadczenia jakie udało się zdobyć władzom samorządu spowodowały wypracowanie nowych, a zarazem opartych na działaniach z poprzedniej edycji Programu, efektywnych koncepcji związanych z opieką nad dziedzictwem kulturowym gminy.

Przedmiotem opracowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Łabiszyn na lata 2021-2024 (zwanego dalej GPOnZ) jest przedstawienie zasobów dziedzictwa kulturowego gminy ze szczególnym uwzględnieniem obiektów zabytkowych oraz wypracowanie programu zarządzania nimi, w tym praca nad ich potencjałem. Program jest dokumentem strategicznym w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Ponadto umożliwi ochronę dziedzictwa niematerialnego, co skutkować będzie wzrostem zainteresowania lokalną tradycją wśród mieszkańców. W okresie najbliższych czterech lat realizowany będzie dostępnymi środkami prawnymi oraz finansowymi.

Celem Programu jest określenie zasadniczych kierunków działań i zadań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami. Głównym założeniem obecnej edycji GPOnZ będzie kontynuacja, wzmocnienie ochrony i opieki zabytków, które to zostały wyznaczone w poprzedniej perspektywie czasowej oraz ogólna poprawa stanu zachowania zasobów dziedzictwa kulturowego Gminy Łabiszyn. Program powinien być znany nie tylko władzom lokalnym, ale i społeczności lokalnej. Ma za zadanie uświadamiać mieszkańców o konieczności dbania o lokalną tradycję przejawiającą się w inicjatywach społecznych, jak i w potrzebie ochrony dziedzictwa kulturowego Gminy. Mieszkańcy i władze Gminy powinni dbać o utrzymanie indywidualnego charakteru regionu, w tym o zachowanie jego znamienych elementów zabytkowych i przyrodniczych.

W porównaniu do poprzedniej edycji GPOnZ wprowadzono nowe zagadnienia, bądź też w znaczny sposób je rozwinęto, czego przykładem jest dodanie słowniczka podstawowych pojęć, Ponadto zaktualizowano liczbę ludności w miejscowościach w gminie, rozwinęto zagadnienia związane z dziedzictwem niematerialnym gminy, co ma na celu zwiększenie świadomości o tożsamości lokalnej oraz zwiększenie zainteresowania tradycją i zwyczajami gminnymi – dodano osoby i postacie związane z gminą. Uszczegółowiono charakterystykę nieruchomości zabytków architektonicznych oraz archeologicznych, w tym zabytków rejestrowych. Dodano ryciny przedstawiające przestrzenne rozmieszczenie zabytków rejestrowych z terenu gminy. Zaktualizowano liczbę obiektów będące w ewidencji wojewódzkiej – zarówno obiekty archeologiczne, jak i architektoniczne. Opisano zmiany jakie zaszły przy obiektach zabytkowych w latach 2017-2020 na Placu 1000-lecia. Zweryfikowano stanowiska archeologiczne w oparciu o liczbę faktów osadniczych oraz zaktualizowano liczbę stanowisk archeologicznych. Wszelkie zapisy dotyczące dokumentów programowych oraz aktów prawnych zostały uaktualnione. Wyznaczone działania uwzględniono z obecną sytuacją epidemiczną w kraju.

Niniejszy Program powstał na podstawie poradnika metodycznego Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami oraz został opracowany mając na uwadze art. 4 pkt 2 ustawy Prawo autorskie i pokrewne.

1.1. Charakterystyka gminy

Gmina Łabiszyn położona jest w zachodniej części województwa kujawsko-pomorskiego, wchodzi w skład regionu etnograficznego Pałuki. Z Łabiszyna do Bydgoszczy – odległość z centralnych części miejscowości wynosi w linii prostej ok. 19 km, a do Torunia ok. 46,5 km. Z Łabiszyna do Żnina jest ok. 18 km, a do Inowrocławia 30 km. Gmina Łabiszyn znajduje się na terenie powiatu żnińskiego w jego północnej części. Jest jedną z 6 gmin powiatu i jedną z 4 gmin miejsko - wiejskich. Sieć osadniczą gminy tworzy jednostka miejska – Łabiszyn o współrzędnych geograficznych 52.9500°N, 17.9333°E, którą zamieszkuje 43,7% mieszkańców Gminy oraz pozostałe miejscowości wiejskie. Jeszcze w 2016 r. było to 45% mieszkańców. Jednostka samorządowa zajmuje obszar o powierzchni 167 km² (18,7 % powierzchni powiatu), granicząc z 6 gminami (ryc. 1):

- na zachodzie – z gminą Szubin (powiat nakielski);
- na północy – z gminą Białe Błota (powiat bydgoski);
- na wschodzie – z gminą Nowa Wieś Wielka (powiat bydgoski) i gminą Złotniki Kujawskie (powiat inowrocławski);

- na południu – z gminą Barcin (powiat żniński) i gminą Żnin (powiat żniński).

Najbardziej skrajne odległości na terenie gminy oddalane są od siebie w odległości ok. 19 km w linii północny-wschód-południowy-zachód. W skład gminy Łabiszyn wchodzi 15 sołectw, w tym 27 miejscowości wiejskich oraz miasto Łabiszyn.

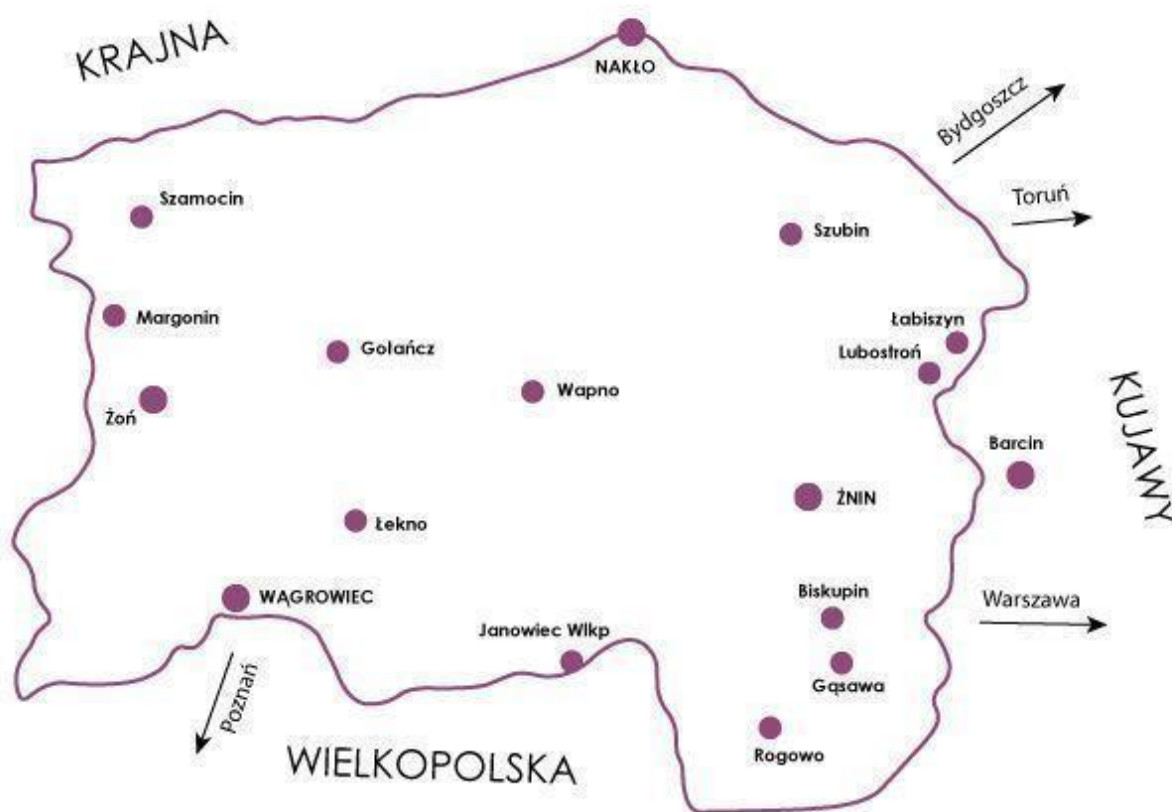
Ryc. 1. Gmina Łabiszyn w układzie gmin sąsiednich

Źródło: opracowanie własne

Ryc. 2. Położenie Gminy Łabiszyn na tle Polski

Źródło: opracowanie własne na podstawie geoportal.gov.pl

Ryc. 3. Orientacyjny zasięg Pałuk

Źródło: www.kuchniapalucka.pl

1.2. Charakterystyka społeczno-gospodarcza

Na koniec roku 2019 obszar gminy zamieszkiwało 10 219 osób (GUS 2019, faktyczne miejsce zamieszkania), w tym Łabiszyn – siedzibę gminną, 4 469 osób. Jest to wzrost liczby ludności w gminie w porównaniu do danych z 2016 r. – wzrost o 230 osób. Na taki stan miał głównie wpływ wzrost liczby ludności na obszarach wiejskich – wzrost o 278 osób, zaś w samym mieście Łabiszyn odnotowano spadek liczby ludności o 48 osób. W związku ze zwiększeniem liczby mieszkańców w gminie, a zmniejszeniem liczby mieszkańców na terenie powiatu, procent mieszkańców zamieszkujących obszar Gminy Łabiszyn uległ zwiększeniu z 14,2% w 2016 r. do 14,6% w 2019 r. Na terenie gminy Łabiszyn od 2007 r. odnotowuje się stopniowy i ciągły wzrost liczby ludności (od 2007 r. przybyło 772 nowych mieszkańców), na co przyczynia się bardzo wysoki przyrost naturalny oraz dodatnie saldo migracji. Jednocześnie obserwowany jest także stopniowy proces starzenia się społeczeństwa. Poniżej zaprezentowano liczbę ludności poszczególnych miejscowości z Gminy Łabiszyn. Największą miejscowością jest Lubostroń, który zamieszkuje 652 osoby oraz Nowe Dąbie 622. Należy zaznaczyć, iż największe zmiany liczby ludności odnotowano na przestrzeni lat 2016-2019 w miejscowościach: Nowe Dąbie, Władysławowo i Załachowo. W ww. miejscowościach liczba ludności zwiększyła się o co najmniej 40 osób.

Tabela 1. Liczba ludności w gminie Łabiszyn z podziałem na miejscowości

Lp.	Nazwa miejscowości	Liczba ludności
1	Annowo	174
2	Antoniewo	51
3	Buszkowo	81
4	Jabłowo Pałuckie	183
5	Jabłówko	217
6	Jeżewice	133

7	Jeżewo	214
8	Kąpie	68
9	Klotyldowo	50
10	Lubostroń	652
11	Łabiszyn-Wieś	457
12	Nowe Dąbie	622
13	Obielewo	66
14	Obórznia	123
15	Ojrzanowo	678
16	Oporowo	110
17	Oporówek	61
18	Ostatkowo	81
19	Pszczółczyn	135
20	Rzywno	100
21	Smerzyn	187
22	Smogorzewo	219
23	Wielki Sosnowiec	180
24	Władysławowo	376
25	Wyręba	58
26	Załachowo	372
27	Zdziersk	14

Źródło: UM w Łabiszynie, stan na 23.09.2020 r.

Łączna liczba podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON na rok 2019 w analizowanej jednostce wyniosła 930 (wzrost o 125 podmiotów w porównaniu do 2016 roku), z czego 902 to podmioty prywatne (wzrost o 124 podmioty). Obserwowany jest ogólny trend wzrostowy liczby podmiotów gospodarki narodowej. Na terenie gminy Łabiszyn w 2019 r. najbardziej rozwiniętą działalnością gospodarczą był „handel; naprawa pojazdów samochodowych” (sekcja G – 231 podmioty) oraz budownictwo (sekcja F – 148 podmiotów). W sekcji A (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo) odnotowano 27 działalności, a w sekcji C (przetwórstwo przemysłowe) 91 działalności. W zdecydowanej większości są to małe jednostki zatrudniające do 9 osób (903 podmioty). Na terenie gminy występują 2 duże przedsiębiorstwa zatrudniające od 50 do 249 pracowników (spadek o 1 podmiot w porównaniu do 2016 r.).

Na obszarze charakteryzowanej jednostki znajduje się 9 976 ha użytków rolnych razem, co stanowi 59,7% jej powierzchni. Pozostałą część gminy zajmują głównie grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione razem – 5560 ha (33,3%) – dane GUS za 2014 r. (najbardziej aktualne).

W Gminie Łabiszyn wg danych GUS odnotowano w 2019 r. 3 turystyczne obiekty noclegowe (tj. o 1 więcej niż w 2016 r.) posiadające 196 miejsc noclegowych (44 miejsca więcej). W roku 2014 (najbardziej aktualne dane) udzielono 6 477 noclegów. W roku 2019 udzielono 536 noclegów turystom zagranicznym, z czego 200 noclegów odnotowano dla obywateli Niemiec, a 130 dla obywateli Włoch.

1.3. Charakterystyka przyrodnicza

Pod względem fizyczno-geograficznym teren Gminy Łabiszyn znajduje się w prowincji Niżu Środkowoeuropejskiego. Opiswany obszar mieści się w podprowincji Pojezierzy Południowobałtyckich, w makroregionie Pojezierza Wielkopolskiego oraz Pradoliny Toruńsko-Eberswaldzkiej. W układzie mezoregionalnym wg Kondrackiego gmina mieści się w zasięgu jednostek: Pojezierze Gnieźnieńskie oraz Kotliny Toruńskiej.

Teren gminny należy zaliczyć do krajobrazu nizinnego z nielicznymi wzniesieniami morenowymi (wysokości wahają się ok. od 60 m n.p.m. w dolinie Wisły (północna część Gminy) do 150 m n.p.m. w południowo-zachodniej części gminy, tzw. Góry Jabławskie. Powierzchniowo dominują tereny o wys. Od 60 do 90 m n.p.m.

W kierunku południkowym przez gminę przepływa rzeka Noteć, do której wpływa kilka mniejszych cieków wodnych. Występuje tu niewielka liczba małych jezior, z których największe jest jezioro Smerzyńskie o powierzchni 18,71 ha.

Według danych z 2019 r. lesistość na terenie gminy wynosiła 32,1%. Ogółem licząc jest to 5482,28 ha, z czego grunty leśne publiczne stanowiły 5229,13 ha. W porównaniu do 2016 r. w ww. zagadnieniu nie zaszły większe zmiany.

Od roku 2016 na terenie gminy nie przybyły nowe formy ochrony przyrody. W granicach charakteryzowanego terenu występują następujące obszary i obiekty chronione (na podstawie Centralnego Rejestru Form Ochrony Przyrody):

- Natura 2000 - specjalny obszar ochrony siedlisk – Równina Szubińsko - Łabiszyńska (kod P PLH040029);
- Rezerwat przyrody: Ostrów koło Pszczółczyna;
- 19 pomników przyrody (w tym pomniki wieloobektowe);
- 4 użytki ekologiczne.

II. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Łabiszyn na lata 2017-2020 sporządzono na podstawie art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2020 poz. 282 ze zm.) oraz na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2020 poz. 713 ze zm.).

Niniejszy Program jest kontynuacją Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla gminy Łabiszyn na lata 2017 – 2020, który został przyjęty uchwałą Nr XXX/259/17 z dnia 29 grudnia 2017 roku przez Radę Miejską w Łabiszynie.

Art.87. , ust. 1. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami mówi o tym, że „Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami”.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Łabiszyn:

- sporządzany jest na okres 4 lat przez Burmistrza Łabiszyna;
- co 2 lata wymaga sprawozdania przez Burmistrza Łabiszyna poprzez przedstawienie go Radzie Miejskiej w Łabiszynie;
- przyjmuje Rada Miejska w Łabiszynie, po uzyskaniu opinii Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;
- ogłaszany jest w Dzienniku Urzędowym Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

Zgodnie z zapisami art. 87, ust. 2. ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami Program Opieki nad Zabytkami ma na celu m. in.:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Art.7. ust. 1 pkt 9 ustawy o samorządzie gminnym związany jest z obowiązkami Gminy w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. „Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”.

III. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

Obowiązujący w Polsce system prawny gwarantuje ochronę zabytkom i całości dziedzictwa kulturowego na terenie kraju. Poniżej wskazano akty prawne wskazujące obowiązujące uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 1997 Nr 78 poz. 483 ze zm., z dnia 2 kwietnia 1997 r.).

- Art. 5. Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwa obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.
- Art. 6. 1. Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będących źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju.
- Art. 86. Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa.

2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2020 poz. 282 ze zm.) jako główny akt prawny regulujący zasady ochrony i opieki nad zabytkami.

- Art. 1. Ustawa określa przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków oraz opieki nad nimi, zasady tworzenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, a także organizację organów ochrony zabytków.

Jednocześnie z ww. ustawy wynikają następujące formy ochrony zabytków zgodnie z art. 7:

1) wpis do rejestru zabytków;

1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;

2) uznanie za pomnik historii;

3) utworzenie parku kulturowego;

4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Ponadto ww. ustawa nakłada zadania na gminy, do których należy zaliczyć:

- utworzenie parku kulturowego (art. 7 pkt 3, art. 16 i 17);
- prowadzenie gminnej ewidencji zabytków (art.22 ust.4, 5 i 6)
- sporządzenie gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87);
- przekazywanie wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków przyjętych zawiadomień o odkryciu przedmiotu o cechach zabytku lub znalezieniu zabytku archeologicznego (art. 32 ust.2);
- udzielenie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, na zasadach określonych w podjętej przez gminę uchwale (art. 81 ust 1).

3. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2020 poz. 713 ze zm.). Wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządów.

- Art. 7. 1. Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy:

9) kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

4. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. z 2020, poz. 293 ze zm.).

5. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2020, poz. 1333).

6. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2020, poz. 1219 ze zm.).

7. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2020, poz. 55 ze zm.).

8. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2020, poz. 65 ze zm.).

Art.13. ust 4 Sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków. Art. 13 ust 5 Sprzedaż, zamiana, darowizna lub dzierżawa nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, będących cmentarzami ujętymi w wojewódzkiej ewidencji zabytków, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek wymagają pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

9. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2020, poz. 194).

10. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2020, poz. 1057).

11. Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz. U. z 2020, poz. 802 ze zm.).

12. Ustawa z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (Dz.U. z 2019, poz. 1473 ze zm.).

13. Ustawa z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych (Dz.U. z 2018, poz. 2337).

14. Ustawa z dnia 19 grudnia 2009 r. o partnerstwie publiczno-prywatnym (Dz.U. 2020, poz. 711).

15. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23 sierpnia 1990 r. w sprawie rozszerzenia zakresu celów Funduszu Kościelnego (Dz.U. z 1990 Nr 61, poz. 354).

16. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz.U. z 2019, poz. 1886).

17. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz.U. z 2018, poz. 1609).

18. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz.U. z 2017, poz. 1674).

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zostały określone w:

1. Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz.U. z 2020, poz. 902).

2. Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz.U. z 2019, poz. 1479).

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2020, poz. 164).

IV. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

4.1 Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Łabiszyn sporządzono z uwzględnieniem zewnętrznych uwarunkowań ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym aktów prawa oraz innych opracowań strategicznych o podobnej tematyce.

Ustalenia niniejszego Programu korespondują z zapisami (cele, zasady, kierunki) dokumentów sporządzonych na różnych szczeblach administracyjnych. Metodologia planowania zakłada spójność dokumentów programowych w układzie hierarchicznym: kraj, województwo, powiat, gmina.

W niniejszym rozdziale scharakteryzowano wyżej wymienione dokumenty pod kątem wyznaczonych priorytetów i kierunków działań, a także krajobrazu kulturowego oraz substancji zabytkowej.

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju – Polska 2030

Strategia jest dokumentem określającym główne trendy, wyzwania i scenariusze rozwoju społeczno-gospodarczego kraju oraz kierunki przestrzennego zagospodarowania kraju, z uwzględnieniem zasady zrównoważonego rozwoju, obejmującym okres co najmniej 15 lat. Stanowi najszerszy i najbardziej ogólny element nowego systemu zarządzania rozwojem kraju. Uzupełnieniem ramy strategicznej rozwoju Polski do 2030 roku jest Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju. Strategia została przyjęta uchwałą Rady Ministrów w dniu 5 lutego 2013 roku. Celem głównym dokumentu Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju - Polska 2030 trzecia fala nowoczesności jest poprawa jakości życia Polaków mierzona zarówno wskaźnikami jakościowymi, jak i wartością oraz tempem wzrostu PKB w Polsce.

Dokument składa się z dwóch części:

- I. wstępu wraz z diagnozą i opisem kontekstu społecznego, gospodarczego i międzynarodowego Strategii (w tym szkicu proponowanych rozwiązań w trzech obszarach strategicznych) oraz prezentacji ram makroekonomicznych rozwoju Polski do 2030 r.
- II. charakterystyki proponowanych kierunków interwencji (czyli działań do podjęcia w perspektywie 2030 r. służących osiągnięciu celu głównego Strategii) oraz opisu zasad monitorowania i ewaluacji wdrażania projektu Polska 2030.

Kierunki interwencji podporządkowane zostały schematowi trzech obszarów strategicznych, które zostały podzielone na osiem części (zgodnych ze strategicznymi celami rozwojowymi). Są to:

- I. W obszarze konkurencyjności i innowacyjności gospodarki:
 - i. Innowacyjność gospodarki i kreatywność indywidualna
 - ii. Polska Cyfrowa
 - iii. Kapitał ludzki
 - iv. Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko
- II. W obszarze równoważenia potencjału rozwojowego regionów Polski:
 - v. Rozwój regionalny
 - vi. Transport
- III. W obszarze efektywności i sprawności państwa:
 - vii. Kapitał społeczny
 - viii. Sprawne państwo

W dokumencie wskazano na potrzebę digitalizacji i udostępnienia zasobów dziedzictwa i kultury, a także upowszechnianie zasobów kultury i dziedzictwa kulturowego.

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022

Z dniem 13 sierpnia 2019 r. Rada Ministrów przyjęła Uchwałę w sprawie "Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022".

Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022 ma na celu realizację przepisu art. 84 w związku z art. 86 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Program 2019-2022 jest głównym dokumentem strategicznym określającym cele administracji rządowej oraz podległych jej służb i instytucji w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, a także środki służące do realizacji wyznaczonych celów.

Głównym celem Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022 jest stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami, który realizowany będzie przez trzy cele szczegółowe, podzielone na kierunki działania, tj.:

Cel szczegółowy 1: „Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego”, podzielony na kierunki działania:

1. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym;
2. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym;

Cel szczegółowy 2: „Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami”, podzielony na kierunki działania:

1. Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami;
2. Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego;

Cel szczegółowy 3: „Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego”, podzielony na kierunki działania:

1. Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa i jego wartości;
2. Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami.

Realizacja Programu 2019-2022 będzie prowadzona w ramach środków finansowych pochodzących z budżetu państwa, w części 24 – kultura i ochrona dziedzictwa narodowego. w łącznej kwocie równej 25 617 089,00 zł. Wydatki przeznaczone na realizację Programu w następujących latach:

- 2019 – 1 912 600 zł;
- 2020 – 7 638 014,00 zł;
- 2021 – 8 363 300,00 zł;
- 2022 - 7 703 175,00 zł.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (zwana dalej KSRR) rozwija postanowienia Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.). KSRR jest podstawowym dokumentem strategicznym polityki regionalnej państwa w perspektywie do 2030 r.

W dokumencie wyszczególniono 7 głównych wyzwań przed którymi stanie Polska do 2030 r., a także najważniejsze kierunki zmian w polityce regionalnej, Ponadto, określono następujące cele główne:

1. Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym.
2. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych.
3. Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie

W ramach celu głównego nr 1 wskazano 5 celi szczegółowych, w tym Rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów. Wskazano na poprawę dostępności przestrzeni publicznej oraz usług publicznych m.in. w aspekcie architektonicznym. Poprawa dostępności obejmie nie tylko infrastrukturę w ramach służby zdrowia oraz edukacji, ale również obiekty turystyczne, sportowe, tereny rekreacyjne oraz zabytki i miejsca kultury.

W ramach celu głównego nr 2 wymieniono 3 cele szczegółowe, a jeden nich to: Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego. W jego ramach wskazano na potrzebę pełniejszego wykorzystania zasobów kultury i dziedzictwa narodowego przez np. promocję i kultywowanie niematerialnego dziedzictwa kulturowego na obszarach wiejskich oraz zwiększanie dostępu mieszkańców tych obszarów do dóbr i usług kultury, rozwijanie przemysłu kreatywnego oraz zwiększanie wykorzystania technik teleinformatycznych w dostępie do dóbr kultury.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

Najważniejszym krajowym dokumentem strategicznym, dotyczącym zagospodarowania przestrzennego kraju, jest Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030. W dokumencie tym zakłada się rozwój bogactwa polskich regionów w oparciu o wykorzystanie wewnętrznych potencjałów polskiej przestrzeni – ich dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, potencjału gospodarczego, innowacyjnego oraz naukowego. W Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju określono cel strategiczny polityki przestrzennego zagospodarowania kraju: „Efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększania

zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie”.

Osiągnięcie celu strategicznego musi się odbywać z zachowaniem spójności przyrodniczo-kulturowej służącej realizacji konstytucyjnej zasady zrównoważonego rozwoju.

4.2 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Samorząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego prowadzi działania z zakresu ochrony zabytków jako jednostka samorządu terytorialnego, realizując zadania, wynikające

z zapisów ustawowych. Prócz tego Samorząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego sprawuje opiekę nad zabytkami, będąc ich właścicielem.

Na szczeblu wojewódzkim zostały opracowane dokumenty strategiczne, które są podstawą prawną oraz pozwalają wskazać kierunki działań dla programów na niższych poziomach jednostek samorządu terytorialnego.

Projekt Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do 2030 roku – Strategia Przyspieszenia 2030+

15 lipca 2020 r. Zarząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego uchwalił projekt Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do 2030 roku – Strategia Przyspieszenia 2030+. Strategia odnosi się do wszystkich istotnych aspektów rozwoju Województwa, nie tylko do zadań przypisanych kompetencyjnie do Samorządu Województwa. Strategia składa się z części diagnostycznej (przedstawiającej syntezę uwarunkowań rozwoju, scharakteryzowanych w odrębnym opracowaniu, niebędącym częścią Strategii), części kierunkowej (zawierającej ustalenia dotyczące kształtowania struktury funkcjonalno-przestrzennej oraz określającej cele i kierunki rozwoju województwa) oraz części wdrożeniowej (odnoszącej się do sposobu realizacji oraz monitorowania ustaleń Strategii). Ustanowiono następujący cel nadrzędny Strategii: Jakość życia typowa dla wysokorozwiniętych regionów europejskich. Cel ten zamierza się osiągnąć poprzez koncentrację działań w czterech obszarach tematycznych rozwoju:

1. Obszar społeczeństwo – cel główny: skuteczna edukacja oraz zdrowe, aktywne i zamożne społeczeństwo.
2. Obszar gospodarka – cel główny: konkurencyjna gospodarka.
3. Obszar przestrzeń – cel główny: dostępna przestrzeń i czyste środowisko.
4. Obszar spójność – cel główny: spójne i bezpieczne województwo.

W ramach celu głównego: Zdrowe, aktywne i zamożne społeczeństwo wskazano cel operacyjny nr 4. Kultura, sztuka i dziedzictwo narodowe, który wyznacza następujące kierunki rozwoju:

- kształtowanie tożsamości regionalnej mieszkańców województwa;
- kultywowanie tożsamości lokalnej mieszkańców województwa;
- kształtowanie postaw patriotycznych mieszkańców województwa;
- rozwój oferty kulturalnej o znaczeniu lokalnym i regionalnym;
- rozwój oferty kulturalnej o znaczeniu krajowym i międzynarodowym;
- rozwój edukacji kulturalnej oraz upowszechnianie kultury wśród mieszkańców regionu;
- upowszechnianie dostępu do zasobów kultury poprzez ich cyfryzację;
- digitalizacja i udostępnianie zasobów bibliotek.

W ramach celu głównego: Dostępna przestrzeń i czyste środowisko wskazano cel operacyjny nr 3. Przestrzeń kulturowa, który wyznacza następujące kierunki rozwoju:

- ochrona, zachowanie, odnowa, wzmacnianie i promocja dziedzictwa kulturowego województwa (Kierunek ma charakter ogólny i dotyczy wszystkich działań mających na celu ochronę, zachowanie, wzmacnianie potencjału oraz promocję dziedzictwa kulturowego województwa. Do tego kierunku zaliczają się także działania ratownicze wobec obiektów i obszarów będących częścią środowiska kulturowego województwa, zachowanie tradycyjnej kultury wiejskiej, dziedzictwa ginących zawodów, cudów architektury, wsparcie powstających drobnych kolekcji, tworzenia nowych oraz rozwoju istniejących zbiorów muzealnych i skansenów, będących częścią środowiska kulturowego województwa. Wyjątki: Działania służące rozwojowi działalności gospodarczych na bazie walorów środowiskowych powinny być realizowane w ramach celu „Wykorzystanie lokalnych walorów przyrodniczych i kulturowych dla rozwoju działalności gospodarczych o charakterze turystycznym”);
- adaptacja obiektów dziedzictwa kulturowego dla celów publicznych i komercyjnych (Kierunek dotyczy wykorzystania obiektów dziedzictwa kulturowego dla celów np. prowadzenia instytucji kultury, edukacji, działalności noclegowych, gastronomicznych, handlu, innego rodzaju usług publicznych lub komercyjnych. Obejmuje działania mające na celu ich adaptację do nowych funkcji przy zachowaniu obostrzeń konserwatorskich. Głównym celem działań jest ochrona obiektów istotnych dla dziedzictwa kultury poprzez nadanie im możliwości pełnienia funkcji publicznych lub komercyjnych, wskutek czego niezbędne będzie utrzymywanie ich we właściwym stanie technicznym, pod nadzorem służb konserwatorskich).

W Strategii wskazano wykaz projektów kluczowych, część projektów odnosi się do ochrony i opieki zabytków:

- „Młyn Energii” w Grudziądzu. Placówka zostanie zlokalizowana w zabytkowym budynku, adaptowanym na cele projektu;
- rozbudowa Filharmonii Pomorskiej. Projekt obejmuje m.in. remont i przebudowę istniejącego, zabytkowego obiektu Filharmonii;
- „artefakty przeszłości symbolem tożsamości regionalnej”. Projekt zakłada wyeksponowanie lokalnych i regionalnych wyróżników kulturowych (założenia rezydencjalne odgrywające w przeszłości ważną rolę w kreowaniu patriotyzmu i postępu, rewitalizację i zagospodarowanie, a także odbudowę miejsc, obiektów zabytkowych i pozostałości specyficznego dla regionu dziedzictwa kulturowego np. piastowski zespół osadniczo-sakralny – Kałdus i kujawskie megality - Park Kulturowy Wietrzychowice, dokończenie rewitalizacji zespołu parkowodorskiego w Kłóbce, upamiętnienie miejsca narodzin matki Chopina, powstanie muzeum w zespole pałacowo-parkowym w Nawrze, rękodzieło, zanikające zawody rzemieślnicze);
- wsparcie opieki nad zabytkami województwa kujawsko pomorskiego. Wsparcie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych prowadzonych przy obiektach zabytkowych położonych na terenie województwa kujawsko-pomorskiego.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014 - 2020

Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020 został zatwierdzony przez Komisję Europejską dnia 16 grudnia 2014 roku. Program składa się z 12 Osi Priorytetowych wraz z poszczególnymi działaniami.

Celem głównym Regionalnego Programu jest: uczynienie województwa kujawsko-pomorskiego konkurencyjnym i innowacyjnym regionem Europy oraz poprawa jakości życia jego mieszkańców. Osie priorytetowe programu to:

1. Wzmocnienie innowacyjności i konkurencyjności gospodarki regionu.
2. Cyfrowy region.
3. Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna w regionie.
4. Region przyjazny środowisku.
5. Spójność wewnętrzna i dostępność zewnętrzna regionu.
6. Solidarne społeczeństwo i konkurencyjne kadry.
7. Rozwój lokalny kierowany przez społeczność.

8. Aktywni na rynku pracy.
9. Solidarne społeczeństwo.
10. Innowacyjna edukacja.
11. Rozwój lokalny kierowany przez społeczność.
12. Pomoc techniczna.

W ramach osi **4. Region przyjazny środowisku** wskazano priorytety inwestycyjne, którym jednym z nich jest priorytet 6c. Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego. W jego ramach określono cel szczegółowy: zwiększona atrakcyjność obiektów kultury regionu kujawsko-pomorskiego. Realizacja priorytetu służyć będzie z jednej strony zachowaniu dziedzictwa naturalnego i kulturowego oraz rozwojowi zasobów kultury, z drugiej bardziej efektywnemu ich wykorzystaniu dla rozwoju społeczno-gospodarczego regionu jako źródła realnych korzyści ekonomicznych.

Program podkreśla, iż w województwie kujawsko-pomorskim znajdują się unikatowe obiekty zabytkowe podlegające ochronie, w szczególności są to obiekty architektury sakralnej, rezydencjonalnej, zamki, zespoły miejskie (UNESCO), zieleń zabytkowa, historyczna infrastruktura wojskowa oraz stanowiska archeologiczne.

W chwili projektowania GPOnZ dla Gminy Łabiszyn na lata 2021-2024 RPO WK-P nie został uaktualniony o nową perspektywę czasową, tj. od roku 2021. Obecnie trwają prace nad przygotowaniem RPO 2021-2027. Należy pamiętać, że Regionalny Program Operacyjny może być rozliczany do 2023 r. (tzw. zasada n+3).

Projekt Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Uchwałą Nr 14/588/18 Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 12 kwietnia 2018 r. przyjęto projekt Planu zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego wraz z Prognozą oddziaływania na środowisko. Plan składa się z następujących elementów:

- Tom 1 Plan województwa;
- Tom 2 Plan miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodków wojewódzkich - Bydgoszczy i Torunia;
- Tom 3 Rozmieszczenie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym;
- Aneksy.

W tomie 1 wskazano:

- uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne, w tym identyfikację obszarów funkcjonalnych;
- cel główny i główne zasady zagospodarowania przestrzennego;
- koncepcję kształtowania zagospodarowania przestrzennego województwa;
- kierunki polityki przestrzennej;
- zasady obowiązujące w obszarach funkcjonalnych;
- rekomendacje do polityki krajowej.

W uwarunkowaniach wewnętrznych opisano środowisko kulturowe. „Bogactwo dziedzictwa kulturowego województwa kujawsko-pomorskiego stanowi zachowany zróżnicowany pod względem rodzaju i rozmieszczenia przestrzennego zasób kultury materialnej i niematerialnej będący dziełem pokoleń zamieszkujących te ziemie począwszy od czasów prehistorycznych. Na różnorodność tych zasobów i tożsamość kulturową miały wpływ zaistniałe na przestrzeni wieków zarówno przeobrażenia polityczne, społeczno-gospodarcze jak i kulturowe. Łącznie na terenie województwa zewidencjonowano, z wyłączeniem zabytków wpisanych do rejestru zabytków, 29 595 zabytkowych obiektów architektury i budownictwa, zieleni, cmentarzy oraz 52 330 nieruchomości zabytków archeologicznych” (stan na 07.11.2017 r. wg danych WUOZ w Toruniu). Opisano osadnictwo na przestrzeni wieków, analizie poddano także:

- architekturę i budownictwo;
- linie kolejowe;
- zieleń;
- cmentarze;

- miejsca bitew i martyrologii;
- szlaki historyczne.

Ochroną prawną poprzez wpis do rejestru zabytków objęto na terenie województwa kujawsko-pomorskiego 22 układy urbanistyczne (w tym 2 w Bydgoszczy i 5 w Toruniu), 2 455 zabytki architektury i budownictwa, 410 założeń zieleni, 163 cmentarze oraz 171 nieruchomości zabytków archeologicznych (Stan na 28.09. 2016 r. wg danych Narodowego Instytutu Dziedzictwa). Opisano także dobra kultury współczesnej, ochronę krajobrazu kulturowego oraz ochronę uzdrowisk.

W części „kierunki” wskazano ochronę i funkcjonowanie zasobów środowiska kulturowego poprzez:

- przedsięwzięcia zmierzające do obejmowania formami ochrony obiektów i zespołów obiektów o szczególnych wartościach kulturowych oraz wspomaganie prac dla zachowania obiektów objętych ochroną;
 - przedsięwzięcia zmierzające dla zachowania wartości obiektów dziedzictwa kulturowego poprzez ich zabezpieczanie, utrzymanie, rewaloryzację, renowację, restaurowanie bądź inne działania mogące wchodzić w zakres przedsięwzięć rewitalizacyjnych
 - przedsięwzięcia zmierzające dla ochrony i harmonijnego kształtowania krajobrazów zachowujących tożsamość kulturową oraz walory tradycyjnego zagospodarowania;
 - przedsięwzięcia zmierzające dla kształtowania i utrwalania tożsamości regionalnej;
 - przedsięwzięcia zmierzające do zagospodarowania bądź adaptacji zasobów dziedzictwa kulturowego dla celów kulturowych i turystycznych;
 - rozwój turystyki na bazie zasobów dziedzictwa kulturowego województwa zarówno
 - materialnego jak i niematerialnego historycznych ziem regionu i związanego z nim osadnictwa;
- przedsięwzięcia promocyjne i popularyzatorskie zasobów dziedzictwa kulturowego.

Z terenu Gminy Łabiszyn wspomniano o pałacu w Lubostroniu, który jest jednym z wyróżniających się bądź to walorami artystycznymi, bądź poprzez związki z wybitnymi postaciami obiektów z terenu województwa. Podkreślono również, że największym zabytkowym parkiem znajdującym się na terenie województwa jest park pałacowy w Lubostroniu o powierzchni 37ha. Na rysunku nr 23 i 25 zaznaczono urbanistyczny układ Łabiszyna wpisany do rejestru zabytków.

Wskazano, iż samorząd województwa wspierał będzie:

- przedsięwzięcia zmierzające dla ochrony i harmonijnego kształtowania krajobrazów zachowujących tożsamość kulturową oraz walory tradycyjnego zagospodarowania, w tym zespół pałacowo-parkowy w Lubostroniu gm. Łabiszyn;
- przedsięwzięcia zmierzające dla zachowania wartości obiektów dziedzictwa kulturowego poprzez ich zabezpieczanie, utrzymanie, rewaloryzację, renowację, restaurowanie bądź inne działania mogące wchodzić w zakres przedsięwzięć rewitalizacyjnych historycznych zespołów urbanistycznych objętych wpisem do rejestru zabytków – Łabiszyn.

Program Opieki nad Zabytkami Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2017-2020

Sejmik Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dniem 24 kwietnia przyjął Uchwałę Nr XXXI/518/17, a załącznikiem do niej został PONZ.

Dokument, jakim jest wojewódzki program opieki nad zabytkami, to strategiczne narzędzie samorządu wojewódzkiego, w którym określone są cele i kierunki jego działań. Ich wykonanie w planowanym okresie funkcjonowania przyjętych założeń jest podstawą kreowania i realizacji polityki ochrony konkretnych – ważnych z punktu widzenia realizowanej strategii – obiektów i obszarów zabytkowych. Istotnym elementem tej strategii jest także znaczące zdynamizowanie działań, mających na celu zachowanie dziedzictwa niematerialnego, którego istota, częstokroć pomijana i pomniejszana, jest niezwykle ważną częścią dziedzictwa kulturowego. Materialne świadectwa wieków minionych, język, zwyczaje i obyczaje tworzą wartości, określające tożsamość lokalną czy też regionalną, przekładając się w konsekwencji na poczucie więzi społecznych, tak niezbędnych w społecznościach lokalnych.

Prezentowany Program jest kolejną, trzecią już edycją tego dokumentu, realizowaną przez samorząd województwa kujawsko-pomorskiego. Doświadczenia, zdobyte w poprzednich latach, stały się impulsem do rozwinięcia kierunków, związanych z podniesieniem efektywności podejmowanych działań z zakresu opieki nad dziedzictwem kulturowym regionu.

W programie przedstawiono: podsumowanie dwóch poprzednich edycji programów opieki nad zabytkami, stan dziedzictwa kulturowego w województwie w kontekście dokumentów strategicznych, dziedzictwo materialne oraz niematerialne regionu, cele, kierunki i działania, a także zasady współpracy i finansowania. Program o bardzo wysokiej wartości merytorycznej stanowi kompendium wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego województwa, a także stanowi pewien wyznacznik do sporządzania gminnych programów opieki nad zabytkami.

Wskazano następujące cele operacyjne za pomocą których realizowany będzie strategiczny cel określony w Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do roku 2020 – Plan Modernizacji 2020 +:

- zachowanie dziedzictwa materialnego;
- zachowanie dziedzictwa niematerialnego;
- wzrost świadomości społecznej dla ochrony dziedzictwa kulturowego;
- wzrost konkurencyjności regionu.

Główne kierunki działań przypisane do poszczególnych celów operacyjnych w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami przewidywane przez Program Opieki nad Zabytkami Województwa Kujawsko-Pomorskiego to:

- ochrona ustawowa;
- prace konserwatorskie i restauratorskie;
- edukacja;
- ład przestrzenny;
- dokumentacja i popularyzacja;
- ochrona;
- edukacja;
- zachowanie;
- dokumentacja i badania;
- popularyzacja wiedzy o znaczeniu i konieczności ochrony;
- edukacja;
- ochrona;
- promocja;
- edukacja;
- zagospodarowanie.

Z obszaru Gminy Łabiszyn w Programie wśród najcenniejszych przykładów dziedzictwa materialnego, w tym do pałaców wraz z zespołami folwarcznymi wymieniono Lubostroń. Zaznaczono, że w 2013 r. do rejestru zabytków nieruchomych wpisano elementy zespołu klasztornego o. o. Reformatorów: klasztor, dzwonnica, mur ogrodzeniowy po zachodniej stronie klasztoru. Wśród Gmin, które posiadają gminne programy opieki nad zabytkami wymieniono Gminę Łabiszyn (Program na lata 2013-2016).

W chwili projektowania GPOnZ dla Gminy Łabiszyn na lata 2021-2024 Program Opieki nad Zabytkami na szczeblu wojewódzkim nie został uaktualniony o nową perspektywę czasową, tj. od roku 2021.

Strategia Rozwoju Turystyki Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Dla potrzeb opracowania Strategii przeprowadzono waloryzację zasobów środowiska kulturowego województwa, pod kątem ich atrakcyjności turystycznej. Wyodrębniono miejscowości i obszary skupiające

dobrych kultur, których historia, forma architektoniczna lub oddziaływanie w krajobrazie przyrodniczo-kulturowym stanowią o atrakcyjności miejsca.

Uwzględniono walory zasobów kulturowych województwa zarówno te, które od lat znajdują pełne wykorzystanie turystyczne, jak i te, które dotychczas niedostatecznie wyeksponowane mogą w istotny sposób poszerzyć ofertę turystyczną regionu.

Dokument Strategii wskazuje na interakcję pomiędzy uwarunkowaniami i stanem rozwoju turystyki, a ochroną środowiska przyrodniczego i kulturowego (zarówno ochrona, jak i wykorzystanie zasobów na potrzeby turystyki), jak również aspekt społeczny turystyki, czy stan rozwoju infrastruktury technicznej w obszarach turystycznych. Strategia wskazuje na potrzebę aktywizacji rozwoju markowych produktów turystycznych, w szczególności pięciu: turystyka biznesowa, turystyka w miastach i turystyka kulturowa, turystyka na terenach wiejskich, turystyka rekreacyjna, aktywna i specjalistyczna, turystyka przygraniczna i tranzytowa. Dokument przewiduje także uwzględnienie zadań związanych z przystosowaniem zabytków dla potrzeb turystyki. Zakłada wzrost nakładów na inwestycje infrastrukturalne i rozwój produktu turystycznego, w tym: promocja obiektów i szlaków dziedzictwa kulturowego. Strategia planuje wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego, środowiska cywilizacyjnego i przyrodniczego w edukacji, a w szczególności w wykreowaniu młodzieży.

Strategia Rozwoju Powiatu Żnińskiego na lata 2012-2022

Strategię Rozwoju Powiatu Żnińskiego przyjęła Rada Powiatu w Żninie dnia 27 stycznia 2012 roku uchwałą Nr XIV/99/2012.

Strategia jako kompleksowa, perspektywiczna koncepcja, określa cele rozwoju oraz warunki, zasady i etapy ich osiągnięcia. Dokument ten jest nadrzędnym instrumentem zarządzania rozwojem lokalnym i podstawą długookresowej, lokalnej polityki społeczno-gospodarczej w oparciu o zasady zrównoważonego rozwoju.

Wyniki analizy SWOT pogrupowane zostały w czterech sferach funkcjonowania Powiatu Żnińskiego: sfera przestrzenno-środowiskowa, sfera społeczna, sfera gospodarcza oraz sfera infrastrukturalna. Poniżej wskazano na wyniki analizy w zakresie odnoszącym się do niniejszego opracowania.

I SFERA PRZESTRZENNO - ŚRODOWISKOWA

Mocne strony:

- Szlak Piastowski łączący miejscowości Powiatu Żnińskiego z ośrodkami o niepowtarzalnym wymiarze historycznym,
- zabytki kultury materialnej (m.in. Muzeum Kolei Wąskotorowej w Wenecji, liczne zabytkowe dwory, pałace i kościoły),
- duża koncentracja atrakcji turystycznych na stosunkowo małym obszarze,
- oznakowane szlaki piesze i rowerowe.

Słabe strony:

- niedostateczne wykorzystanie potencjału turystycznego,
- brak wspólnego stanowiska społeczeństwa w sprawie utworzenia Pałuckiego Parku Krajobrazowego.

Zagrożenia:

- zmiana przebiegu Szlaku Piastowskiego.

II SFERA SPOŁECZNA

Mocne strony:

- aktywna działalność placówek kulturalnych i kulturalno-oświatowych (domy kultury, biblioteki),
- folklor pałucki (zespoły folklorystyczne, gwara, haft, rzeźba, legendy),
- silne poczucie tożsamości kulturowej,
- liczne imprezy cykliczne o znaczeniu ponadregionalnym.

Słabe strony:

- migracja młodych i wykształconych mieszkańców do większych miast lub poza granice kraju,
- brak świadomości mieszkańców o atrakcyjności regionu.

Szanse:

- promocja dorobku kulturowego i tradycji regionalnych,
- oddolne inicjatywy społeczne.

Wyniki analizy przyczyniły się do wypracowania misji powiatu żnińskiego. Rozumie się ją jako zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy oparty na wykorzystaniu walorów przyrodniczo-krajoznawczych i dziedzictwa historyczno-kulturowego, przyczyniający się do poprawy jakości życia mieszkańców oraz do wzrostu konkurencyjności ekonomicznej w regionie.

Misja będzie realizowana w oparciu o zasady zrównoważonego rozwoju, które zakładają równowagę pomiędzy rozwojem gospodarczym, poszanowaniem praw przyrody i rozwojem społecznym. Rozwój ten zakłada podporządkowanie procesów gospodarczych potrzebie zachowania i ochrony środowiska naturalnego. Wyrażać się ona będzie przede wszystkim poprzez: rozwój turystyki i rekreacji – tworzenie infrastruktury turystycznej opartej o lokalne zasoby naturalne i przyrodnicze oraz dziedzictwo historyczno-kulturowe, zorganizowanie profesjonalnego systemu informacji i promocji regionu, urozmaicenie oferty turystycznej, rozwój bazy rekreacyjnej, noclegowej i gastronomicznej.

Wypracowana wizja Powiatu Żnińskiego brzmi: przyjazny i bezpieczny powiat o silnym kapitale społecznym, kultywujący tradycję i kulturę Pałuk, rozwinięty gospodarczo w oparciu o zasoby przyrodnicze i dziedzictwo historyczno-kulturowe oraz poprzez stworzenie i promocję oryginalnej marki.

Plan Rozwoju Lokalnego Powiatu Żnińskiego na lata 2012-2022

Plan Rozwoju Lokalnego wymienia liczne zasoby kulturowe powiatu. Należą do nich zarówno zabytki materialne jak i bogate tradycje związane z przynależnością do regionu etnograficzno-historycznego Pałuk.

Zabytki kultury materialnej, historyczna przeszłość regionu są bogato eksponowane w obiektach muzealnych na terenie Gminy Łabiszyn w zespole pałacowo-parkowym w Lubostroniu. Pałac w Lubostroniu wymieniono wśród największych atrakcji turystycznych powiatu.

Przez teren Powiatu Żnińskiego przebiega kulturowy Szlak Piastowski oraz Pałuckich Kościołów. Bogactwo kulturowe regionu propagowane jest przez ośrodki kultury (domy kultury, biblioteki) działające w poszczególnych gminach powiatu, w tym m. in. przez Łabiszyński Dom Kultury.

Czynnikiem rozwojowym Powiatu Żnińskiego jest atrakcyjność turystyczna, na którą składają się znaczące walory przyrodniczo - krajobrazowe oraz bogactwo kulturowe regionu.

Istotne znaczenie w przypadku turystyki ma również fakt, iż powiat żniński w całości leży na terenie historycznych Pałuk. Silne poczucie więzi regionalnej wśród mieszkańców oraz folklor, który stanowi dziś kontynuację ludowych tradycji malarsko - rzeźbiarskich, muzycznych, haftu, zdobnictwa wnętrza, plecionkarstwa, garncearstwa i kowalstwa sprawiają, iż jest to obszar sprzyjający rozwojowi turystyki kulturowej.

Plan wytycza istotne cele operacyjne, z których najważniejszymi dla przedmiotowego opracowania są:

Cel operacyjny I.1: Wyeksponowanie i wzrost znaczenia położenia geograficznego dla rozwoju powiatu.

Zadania celu operacyjnego I.1:

- zwiększenie atrakcyjności powiatu jako miejsca do zamieszkania;
- wykorzystanie potencjału przyrodniczego, kulturowego i historycznego do rozwoju turystyki;
- promocja powiatu jako integralnej części Pałuk i województwa Kujawsko-Pomorskiego;
- współpraca z podmiotami leżącymi na Szlaku Piastowskim w celu utrzymania dotychczasowego przebiegu oraz wspólnej promocji;
- rozwój układu komunikacyjnego.

Cel operacyjny III.1: Stworzenie lokalnej marki Powiatu Żnińskiego w oparciu o zasoby przyrodnicze i dziedzictwo historyczno-kulturowe.

Zadania celu operacyjnego III.1:

- organizacja szkoleń wśród przedsiębiorców w zakresie produktu lokalnego i marki lokalnej;
- budowa znaku promocyjnego powiatu i dystrybucja materiałów promocyjnych;
- promocja lokalnej marki podczas imprez masowych;
- współpraca z Lokalnymi Grupami Działania w zakresie promocji lokalnych produktów;
- integracja podmiotów działających na terenie Pałuk poprzez powołanie Lokalnej Organizacji Turystycznej.

Cel operacyjny IV.2: Rozwój bazy turystyczno-rekreacyjnej w oparciu o dziedzictwo kulturowe i zasoby naturalne.

Zadania celu operacyjnego IV.2:

- budowa elementów małej infrastruktury turystycznej;
- wspieranie rozwoju bazy gastronomicznej i noclegowej;
- wspieranie rozwoju bazy do uprawiania sportów wodnych, w tym żeglarstwa, windsurfingu i nurkowania;
- budowa ścieżek rowerowych sprzyjających rekreacji.

V. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)

Poniżej ukazano wybrane dokumenty strategiczne dla Gminy Łabiszyn. Wyszczególniono oraz przedstawiono zagadnienia w zakresie dziedzictwa kulturowego gminy. Programy strategiczne stanowiły wytyczne do opracowania niniejszego dokumentu.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, Gmina Łabiszyn

Niniejsze Studium uchwalone zostało po raz ostatni przez Radę Miejską w Łabiszynie 13 lipca 2011 roku. Uchwała Nr VIII/62/11 określa uwarunkowania oraz kierunki zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Łabiszyn zawarte w tekście oraz na rysunku studium w jej granicach administracyjnych.

W rozdziale poświęconym uwarunkowaniom wynikającym ze stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej przedstawiono rys historyczny regionu oraz założenia ochrony. Ustalono obszary podlegające ochronie, a więc wyznaczono strefy ochrony konserwatorskiej. Wyznaczenie stref nastąpiło w oparciu o analizę stanu istniejącego, analizę przekazów historycznych, kartograficznych i ikonograficznych. Wyznaczono następujące strefy:

Strefa „A” - strefa pełnej ochrony konserwatorskiej, obejmująca obszary szczególnie wartościowe, do bezwzględного zachowania. Wszystkie prace powinny być uzgadniane z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Strefa „B” - strefa ochrony konserwatorskiej obejmująca obszar podlegający rygorom w zakresie utrzymania zasadniczych elementów istniejącej substancji o wartościach kulturowych oraz charakteru w skali nowej zabudowy. Uzgadniane z wojewódzkim konserwatorem zabytków winny być przebudowy obiektów zabytkowych, lokalizacje nowych obiektów, korekty układu przestrzennego.

Strefa „C” - strefa ochrony ekspozycji. Obejmuje obszar stanowiący zabezpieczenie właściwego eksponowania zespołu zabytkowego, głównie oznacza tereny wyłączone spod zabudowy lub określa jej nieprzekraczalne gabaryty. uzgadniane z wojewódzkim konserwatorem zabytków na etapie sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego tj. całkowite wyłączenie spod zabudowy lub określenie intensywności i nieprzekraczalnych gabarytów.

Strefa „W” - strefa ochrony archeologicznej obejmująca rozpoznane potencjalne obszary występowania stanowisk archeologicznych. Uzgadniane winny być wszelkie prace ziemne projektowane na obszarze strefy.

Wskazano konkretne obiekty i obszary objęte strefami ochrony konserwatorskiej:

WŁADYASŁAWOWO:

1. Trzy cmentarze ewangelickie – strefa „B”

PSZCZÓLCZYN:

1. Zespół dworsko-parkowy z pozostałością folwarku – strefa „A i „B”,
2. Zespół wiejski (w tym szkoła z początku XX w.) - strefa „B”

SOSNOWIEC

1. Zespół wiejski (zabudowa z przełomu XIX w. i XX w. w tym szkoła) - strefa „B”
2. Pozostałość wiatraka (typ holenderski) - strefa „A”
3. Dwa cmentarze ewangelickie - strefa „B”

KĄPIE

1. Zespół dworsko-parkowy z pozostałością folwarku – strefa „A i „B”,

JEŻEWICE

1. Zespół wiejski (zabudowa z początku XX w. w tym szkoła i kapliczka) - strefa „B”

JEŻEWO

1. Zespół folwarczny z pozostałościami dworu z początku XX w., parku i zabudowaniami gospodarczymi – strefa „B”
2. Cmentarz ewangelicki założony w XIX w. - strefa „B”

NOWE DĄBIE

1. Cmentarz ewangelicki założony w XIX w. - strefa „B”

OBIELEWO

1. Park dworski założony w XIX w. - strefa „A”
2. Pozostałość zespołu folwarcznego - strefa „B”
3. Kapliczka z połowy XIX w. - strefa „A”
4. Cmentarz ewangelicki - strefa „B”

BUSZKOWO

1. Zespół wiejski (zabudowa murowana i drewniana z początku XX w. w tym szkoła) - strefa „B”
2. Cmentarz ewangelicki - strefa „B”

JABLÓWKO

1. Zespół wiejski (zabudowa z przełomu XIX w. i XX w. w tym pozostałość zespołu folwarcznego) - strefa „B”
2. Zespół kościoła ewangelickiego obecnie rzymsko-katolickiego z 1901r. – strefa „A”
3. Cmentarz ewangelicki - strefa „B”

JABLÓWO PAŁUCKIE

1. Zespół wiejski (zabudowa murowana i drewniana z przełomu XIX w. i XX w. w tym szkoła) - strefa „B”
2. Cmentarz ewangelicki - strefa „B”

WYRĘBA

1. Zespół wiejski (zabudowa murowana i drewniana {gospodarcza} z przełomu XIX w. i XX w. w tym szkoła) - strefa „B”

OSTATKOWO

1. Zespół wiejski (zabudowa początku XX w. w tym szkoła) - strefa „B”
2. Zespół szkoły z początku XX w. - strefa „B” 3. Cmentarz ewangelicki - strefa „B”

KLOTYLDOWO

1. Zespół wiejski (zabudowa murowana i drewniana {gospodarcza} z przełomu XIX w. i XX w.) - strefa „B”

SMERZYN

1. Zespół dworsko-parkowy z folwarkiem i kolonia mieszkaniową – strefa „A i „B”

ZAŁACHOWO

1. Zespół folwarczny z dworem i pozostałością paru – strefa „B”

OPOROWO

1. Zespół szkoły z początku XX w. – strefa „B”

LUBOSTRÓŃ

1. Zespół pałacowo-parkowy z pałacem, parkiem, oficyną, stajnią i wozownią, domkiem myśliwskim i ogrodzeniem murowanym oraz zapleczem pałacowym, w tym: domek ogrodnika, oranżeria, piwnica-lodownia i piwnica-ziemianka (zespół pałacowo-parkowy założony po 1787r., pałac zbudowany w latach 1795 – 1800 w typie willi palladiańskiej, oficyna {tzw. stary pałac} na początku XIX w., park założony ok. 1800r.) – strefa „A” i „C”

2. Zespół folwarczny (zbudowany w 2 połowie XIX w.) z pozostałościami kolonii mieszkaniowej – strefa „B” i „C”

ZDZIERSK

1. Pozostałości zespołu folwarcznego – strefa „B”

RZYWNO

1. Cmentarz ewangelicki – strefa „B”

KANAŁ GÓRNONOTECKI

1. Kanał wraz z urządzeniami i towarzyszącą zabudową - strefa „B”

MIASTO ŁABISZYN

1. Stare miasto (wzmianki z 1247r. Prawa miejskie 1369r.) z zachowanym historycznym układem urbanistycznym i z architekturą XIX w. i początków XX w. (kościół parafialny pw. Św. Mikołaja wraz z cmentarzem parafialnym, zabudowa mieszkalna, w tym przy ul. Bydgoskiej 1 i Tysiąclecia 11, sądu grodzkiego, szkół, poczty, dawnego wójtostwa, zespołu młyńskiego i śluzy, zespołu dworsko - parkowego, kościoła filialnego {obecnie pozostawione prezbiterium jako kaplica} – strefa „A”

2. Historyczne przedmieścia z układem historycznych szlaków handlowych oraz Nowe Miasto (zabudowa z 2 połowy XIX w. i początku XX w. – strefa „B”

3. Krajobraz okoliczności obejmujący łąki nadnoteckie i pola uprawne – strefa „C”

4. Zespół klasztoru reformatów obecnie kościół parafialny wraz z czynnym cmentarzem (kościół wzniesiony w latach 1688 – 1690, rozbudowany 1911r., budynek dawnego klasztoru {obecnie plebania} zbudowany równocześnie z kościołem, dzwonnica z przełomu XVIII w. i XIX w., przebudowana w początkach XX w., kapliczka z figurą Jana Nepomucena z połowy XVIII w., kaplice grobowe z 2 połowy XIX w., ogrodzenie cmentarza z XIX w.) – strefa „A”

5. Cmentarz ewangelicki założony w końcu XVIII w. wraz z lokalizacją Nowego Miasta - strefa „B”

6. Dwa cmentarze żydowskie w rejonie ulic. Leśnej i 3 Maja (formalnie obydwie cmentarze znajdują się już poza granicami miasta - ale w bezpośrednim sąsiedztwie granic miasta).

Na terenie gminy zidentyfikowano kilkadziesiąt stanowisk archeologicznych.

W części: „obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej” przypomniano wymagania w strefach: A, B, C oraz W. Również dla obiektów zabytkowych

zlokalizowanych poza strefami ochrony konserwatorskiej wskazano konkretne wymagania. Wymieniono także działania z wyszczególnieniem na:

- zespoły dworsko-parkowe;
- obiekty architektury (dwory, obiekty techniki, dawne szkoły, domy mieszkalne, itp.);
- parki;
- zabudowę gospodarczą;
- elementy małej architektury (kaplice przydrożne, gołębniki);
- cmentarze przykościelne i cmentarze położone poza obszarami zabudowy wsi;
- koncentrację stanowisk archeologicznych nie posiadających własnej formy krajobrazowej.

Strategia Rozwoju Gminy Łabiszyn na lata 2014 – 2020

Uchwałą Nr IX/72/15 z dnia 21 października 2015 r. przyjęto Strategię Rozwoju Gminy Łabiszyn na lata 2014 - 2020 stanowiącą załącznik do uchwały przez Radę Miejską w Łabiszynie.

W strategii określono misję: „Sprawne i skuteczne zaspokajanie zbiorowych potrzeb mieszkańców”, zaś jako wizję rozwoju przyjęto następujące hasło: „Gmina Łabiszyn – obszarem zapewniającym mieszkańcom dogodne warunki do życia i wszechstronnego rozwoju”. Przedstawiono 3 cele strategiczne, od których odchodzą cele operacyjne:

1. Wzrost atrakcyjności osiedleńczej Gminy Łabiszyn.
 - 1.1. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury edukacyjnej.
 - 1.2. Rozbudowanie infrastruktury społecznej przy uwzględnieniu potrzeb różnych grup wiekowych.
 - 1.3. Kształtowanie wspólnoty lokalnej, społeczeństwa obywatelskiego i społeczeństwa obywatelskiego i społeczeństwa informacyjnego.
2. Wzrost zatrudnienia mieszkańców poprzez rozwój turystyki i przedsiębiorczości.
 - 2.1 Wspieranie rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw oraz samozatrudnienia mieszkańców.
 - 2.2 Wspieranie rozwoju rolnictwa.
 - 2.3 Rozbudowa i modernizacja istniejącej bazy turystycznej.
3. Rozbudowa infrastruktury technicznej na terenie Gminy przy zachowaniu walorów środowiska.
 - 3.1 Rozbudowa i modernizacja infrastruktury drogowej i technicznej.
 - 3.2 Wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii.
 - 3.3 Gospodarka niskoemisyjna.

W dokumencie zaznaczono, że przez obszar gminy przebiega turystyczny szlak Piastowski oraz szlak rowerowy w Dolinie Noteci. Wymieniono najważniejsze zabytki nieruchome z terenu gminy. Gmina Łabiszyn posiada również duży potencjał do rozwoju turystyki i rekreacji na swoim terenie. Występują tu obiekty zabytkowe i historyczne, spośród których na szczególne wyróżnienie zasługuje zespół pałacowo – parkowy w Lubostroniu. Do mocnych stron gminy zaliczono występowanie obiektów zabytkowych na terenie Gminy.

W chwili projektowania GPOnZ dla Gminy Łabiszyn na lata 2021-2024 Strategia Rozwoju Gminy Łabiszyn nie została uaktualniona o nową perspektywę czasową, tj. od roku 2021.

Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego na terenie Gminy Łabiszyn

Na terenie gminy obowiązują miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Poniżej wymieniono MPZP, bądź ich zmiany wraz z nazwą oraz numerem Uchwały. Są to dokumenty obowiązujące lub dokumenty ze zmianami:

1. Zmiany w miejscowym planie ogólnym zagospodarowania przestrzennego gminy Łabiszyn. Uchwała Nr XXV/230/96.

2. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu budownictwa letniskowego części działek nr 11/2 i 164/4 oraz działki nr 164/1 we wsi Władysławowo. Uchwała Nr XXV/231/96.
3. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego działki nr 1/1 we Władysławowie. Uchwała Nr XXV/232/96.
4. Zmiany w miejscowym planie ogólnym zagospodarowania przestrzennego miasta Łabiszyna. Uchwała Nr XXVI/247/97.
5. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru budownictwa mieszkaniowego na działce nr 1000 w Łabiszynie położonej pomiędzy Długą i Nadrzeczną. Uchwała Nr XXVI/248/97.
6. Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego miasta Łabiszyn. Uchwała nr XXXI/285/97.
7. Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Łabiszyn. Uchwała nr XXXI/286/97.
8. Zmiany w miejscowym planie ogólnym zagospodarowania przestrzennego miasta Łabiszyna. Uchwała nr IV/36/99.
9. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu budownictwa mieszkaniowego części działki nr 377 w Sosnowcu gmina Łabiszyn. Uchwała nr IV/38/99.
10. Zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gm. Łabiszyn. Uchwała nr IX/93/99.
11. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego terenów w mieście Łabiszynie i w gminie Łabiszyn; Zmiany miejscowych planów ogólnych zagospodarowania przestrzennego miasta Łabiszyna i gminy Łabiszyn Zmiany miejscowego planu szczegółowego zagospodarowania przestrzennego osiedla Nowy Rynek w Łabiszynie. Uchwała nr XV/148/2000.
12. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego działki nr 150/20 we Władysławowie w gminie Łabiszyn. Uchwała nr XIX/174/2000.
13. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu cmentarza w Lubostroniu. Uchwała nr XXI/188/2000.
14. Zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego miasta Łabiszyna dotycząca działek nr 348/1 i 348/2. Uchwała nr XXI/189/2000.
15. Zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Łabiszyn. Uchwała nr XXI/190/2000.
16. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego działki nr ½ na terenie miasta Łabiszyna. Uchwała nr XXIV/218/2001.
17. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu budownictwa mieszkaniowego z dopuszczeniem usług na działkach nr 22 i 24 w Obórzni, gmina Łabiszyn. Uchwała Nr XXXIII/266/2002.
18. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego terenów położonych we wsi Jezewo, Nowe Dąbie, Sosnowiec, Władysławowo, Zdziarsko, gmina Łabiszyn. Uchwała Nr XXXIII/267/2002.
19. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu działki 311/5 w Jabłowie Pałuckim – Gminna Łabiszyn. Uchwała nr VIII/70/03.
20. Miejscowy plany zagospodarowania przestrzennego dla terenu działek nr 745-747, 871, 879, 880, 872-878, 881-885 położonych w Łabiszynie. Uchwała nr XXX/242/2009.
21. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek nr 108/1, 109/1, 117/2, 117/12 we Władysławowie, gmina Łabiszyn. Uchwała nr XXX/243/2009.
22. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu działki nr 56 położonej w miejscowości Ojrzanowo, gmina Łabiszyn. Uchwała nr XXX/244/2009.
23. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego działki 171/2 położonej w Łabiszynie Wsi. Uchwała nr XX/245/2009.

24. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu działki nr 40/1 w Władysławowie, gmina Łabiszyn. Uchwała nr XXX/246/2009.
25. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu działek nr: 388, 389 w Załachowie, gmina Łabiszyn. Uchwała nr XXX/247/2009.
26. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu działek nr 181/2 – 181/7 oraz działki nr 181/8 położonych w miejscowości Ojrzanowo, gmina Łabiszyn. Uchwała nr XXX/248/2009.
27. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu działki nr 77/2 w Wielkim Sosnowcu, gmina Łabiszyn. Uchwała nr XXXI/259/10.
28. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu części działki nr 886/1 i 909 oraz działek nr 888/1, 910, 914/2, 914/3 w miejscowości Nowe Dąbie, gmina Łabiszyn. Uchwała nr XV/140//12.
29. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu części działek nr 904/24 i 903 oraz działki nr 904/1 w miejscowości Nowe Dąbie, gmina Łabiszyn. Uchwała nr XV/141/12.
30. Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu Nowego Rynku w Łabiszynie. Uchwała nr XV/124/16.
31. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu działki nr 904/1 w miejscowości Nowe Dąbie, gmina Łabiszyn. Uchwała nr XVII/171/16.
32. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części działki nr 192 w Łabiszynie, gmina Łabiszyn. Uchwała nr XXI/215/17.
33. Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w części wsi Załachowo, gmina Łabiszyn. Uchwała nr V/38/19.

Ww. ostatnie 3 plany/zmiany planów zagospodarowania przestrzennego nastąpiły w okresie programowania poprzedniej wersji GPOnZ. Dla części terenów objętych miejscowym planem ustalono zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. Jednakże obecnie na terenie gminy funkcjonują również MPZP uchwalone przed 2003 r., czyli rokiem kiedy opublikowano ustawę o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Niezależnie od szczegółowych ustaleń planów w przypadku odkrycia przedmiotu, który posiada cechy zabytku lub wykopaliska archeologicznego, należy zabezpieczyć znalezisko, wstrzymać wszelkie prace mogące je uszkodzić lub zniszczyć oraz powiadomić odpowiednie służby konserwatorskie.

5.2. Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

5.2.1. Zarys historii obszaru gminy[#]

Historia Łabiszyna i okolic sięga czasów przed narodzeniem Chrystusa. Najwcześniejsze ślady osadnictwa na terenie obecnej gminy datowane są na epokę brązu. Osadnictwo schyłkowego paleolitu zaobserwowano w Nowym Dąbiu. W okresie mezolitu ludność zaczęła się rozprzestrzeniać. Z tego czasu stanowiska najgęściej zlokalizowane były m.in. w okolicach Jabłowa Pałuckiego, Obielewa, czy Załachowa. O ciągłości osadniczej występującej na analizowanym terenie świadczą odkryte stanowiska z epoki brązu oraz epoki żelaza.

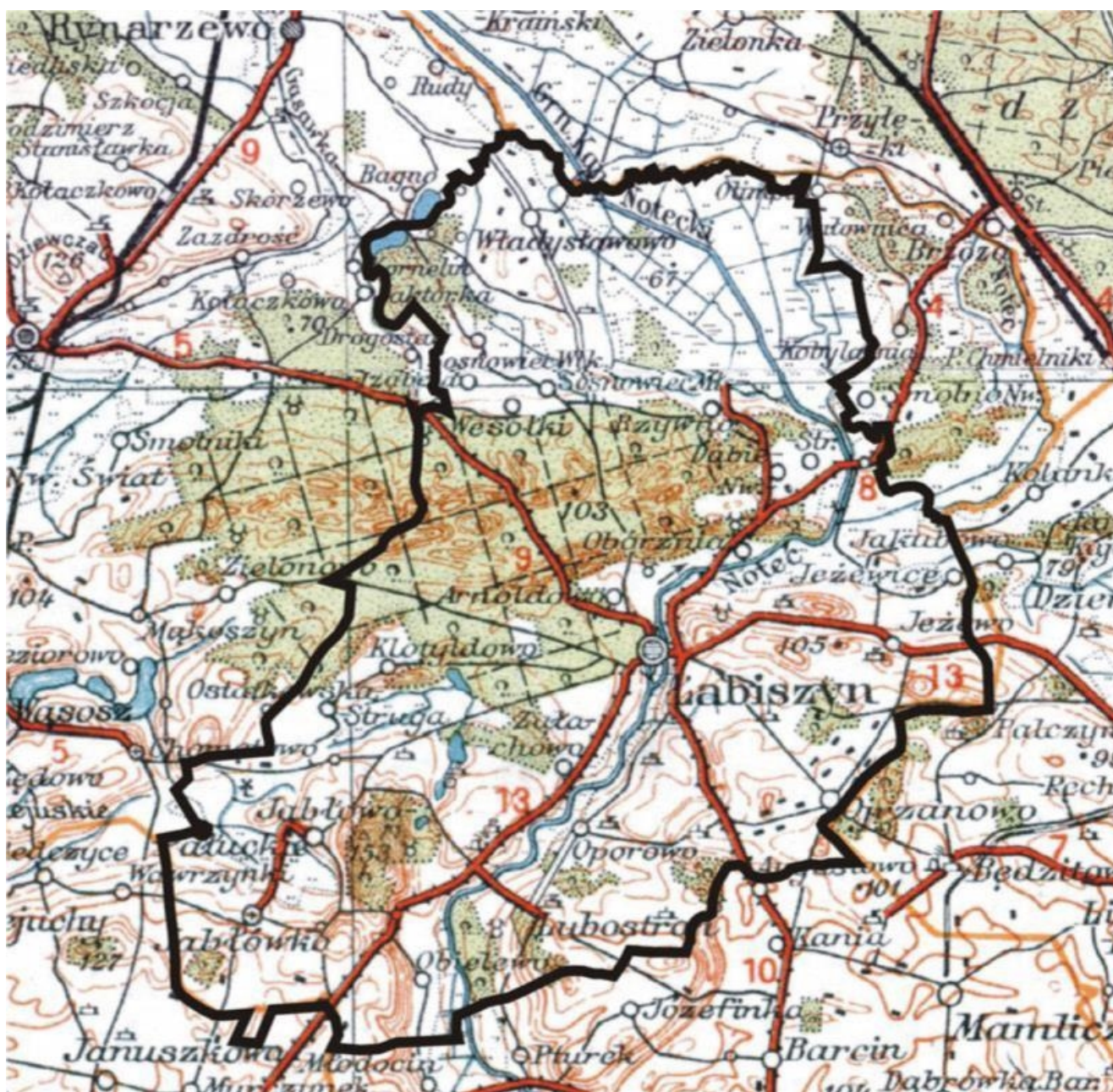
Okres średniowiecza reprezentuje gród wzmiankowany w 1247 r. w Łabiszynie, który był w posiadaniu rodu Prawdziców, dzięki którym Łabiszyn otrzymał prawa miejskie w 1369 roku. Siedem lat później zbudowano zamek na wyspie w rozgałęzieniu Noteci. W 1410 roku król Władysław Jagiełło przejeżdżał przez Łabiszyn jadąc z Inowrocławia do Szubina po zwycięskiej bitwie pod Koronowem. Tutaj zatrzymał się na nocleg z dnia 2 na 3 listopada. Według tradycji Jagiełło zasadził na Wzgórzu Kościelnym dwa dęby, z których jeden zachował się do dzisiaj.

W 1594 roku w Łabiszynie wybudowano drewniany zbór kalwiński. W XVII w. miasto było miejscem walk w wojnie ze Szwedami. W kolejnych latach niszczone było przez liczne pożary, w tym w 1761 r., kiedy spalony został kościół NMP.

W 1794 roku miała miejsce bitwa pod Łabiszynem pomiędzy wojskami polskimi dowodzonymi przez gen. Jana Henryka Dąbrowskiego a oddziałami pruskimi dowodzonymi przez pułkownika Fryderyka Székelyego, zakończona zwycięstwem Polaków. Obecnie jedną z atrakcji Łabiszyna jest tzw. „Góra Szekelego” - pamiątka bitwy pod Łabiszynem.

Wizytówką Gminy Łabiszyn jest zespół dworsko-parkowy w Lubostroniu, który założony został na przełomie XVIII i XIX w. Przełom XIX i XX w. to czas, w którym osadnicy ewangeliccy wybudowali świątynie w Jabłówku i Jabłowie Pałuckim. To również okres w którym założono widoczne do dzisiaj zespoły dworsko-parkowe w Jeżewie oraz Łabiszynie.

W czasie zaborów ziemia łabiszyńska należała do zaboru pruskiego. W latach 1807-1815 miasto i okoliczne wsie wchodziły w skład Księstwa Warszawskiego (departament bydgoski). W okresie 1815-1919 – Łabiszyn znów należał do Prus (potem Niemiec), w granicach Wielkiego Księstwa Poznańskiego (Prowincja Poznań), rejencji bydgoskiej. Jeszcze przed pierwszym rozbiorem Polski Łabiszyn przynależał do województwa kaliskiego w Królestwie Polskim. Od 1919 r. miasto znajdowało się w granicach Polski, w powiecie szubińskim. Przynależał do województwa poznańskiego (1919-1938) i krótko do pomorskiego (1938-1939). W okresie okupacji niemieckiej podczas II wojny światowej, kiedy wielu mieszkańców zostało zamordowanych w obozach koncentracyjnych i jenieckich (1939-1945) Łabiszyn znalazł się na terenach inkorporowanych bezpośrednio do Niemiec, w obrębie Prowincji „Kraj Warty“, rejencja inowrocławska, powiat szubiński. W latach 1945–1998 należał do województwa bydgoskiego, a od 1999 r. – do powiatu żnińskiego województwa kujawsko-pomorskiego.

Ryc. 4. Łabiszyn i okolice w 1935r.

Źródło: maps.mapywig.org

W dalszej części opracowania wymieniono oraz krótko scharakteryzowano miejscowości odznaczające się zachowanym i widocznym dziedzictwem kulturowym w Gminie Łabiszyn. Dołączono również ryciny przedstawiające układy przestrzenne danych jednostek z lat 1911-1912.

ŁABISZYN

niem. Labischin

Miejscowość znana była już we wczesnym średniowieczu. Jej nazwa najprawdopodobniej brzmiała „Łabiszyno” co związane jest z przezwiskiem Łabisza, czyli założyciela osady.

Na terenach dzisiejszego miasta istniał pograniczny gród będący własnością rycerską. Najstarsza wzmianka o nim pochodzi z 1247 roku. Jeszcze w XIII w. na miejscu grodu wzniesiono późnoromańską trójnawową ceglana bazylikę. W 1407 r. miasto posiadało własną pieczęć przedstawiającą podniesioną prawą rękę z napisem Łabiszyn. W XVI i XVII w. na fundamentach bazyliki zbudowano kościół pod wezwaniem Najświętszej Marii Panny. Jego fragmenty weszły w skład kościoła Zwiastowania Najświętszej Marii Panny, przy istniejącym od 1895 r. klasztorze Elżbietanek. Od XIV w. Łabiszyn znajdował się w posiadaniu rodu Prawdziców. Dzięki ich staraniom Łabiszyn otrzymał prawa miejskie w 1369 roku. W 1376 r. w rozwidleniu Noteci właściciel miasta Andrzej z Łabiszyna wznosił zamek. Pod koniec XV w. Łabiszyn był jednym z 20 ośrodków miejskich na Pałukach i liczył ok. 1000 mieszkańców. W 1594 r. Stanisław Latalski, właściciel Łabiszyna, starosta inowrocławski i człuchowski wybudował w mieście drewniany kościół kalwiński. W tym czasie był to jedyny zbor w województwie inowrocławskim. Od 1627 r. świątynia należała do katolików, a od 1660 r. do reformatorów.

W kolejnych latach (1500-1900) miasto pozostawało własnością rodów: Czarnkowskich, Opalińskich, Gembickich i Skórzewskich. W latach 1655 i 1657 zajmowali je i pustoszyli Szwedzi. Zabudowę wielokrotnie też niszczyły pożary, zwłaszcza w XVII i XVIII wieku. W 1678 r. kasztelan Paweł Gembicki potwierdził prawa miejskie Łabiszyna.

W 1772 r. miasto znalazło się pod zaborem pruskim. W tym samym roku Franciszek Bogusław Skórzewski ulokował na prawym brzegu Noteci nowe miasto, osadzając w nim sukienników, głównie ewangelików. 30 września 1794 r., w czasie powstania kościuszkowskiego wojska generała Henryka Dąbrowskiego pokonały wojska pruskie i wyzwoliły Łabiszyn.

W XIX w. rozwojowi miasta nie sprzyjał brak odpowiedniej sieci drogowej i kolejowej. Łabiszyn należał do nielicznych miast w państwie pruskim, które ominęło połączenie kolejowe; najbliższa stacja oddalona była o 12 km. Z tego też powodu nigdy nie rozwinął się tu rozwój na miarę ponadlokalną. W 1881 r. w Łabiszynie składającym się ze Starego i Nowego Miasta mieszkało 2642 osób, w tym 1073 ewangelików, 1063 katolików, 585 żydów. Łabiszynianie trudnili się handlem drewnem, gorzelnictwem, i rzemiosłem (szewcy, garncarze). Z końcem XIX w. w mieście znajdował się kościół katolicki, protestancki oraz synagoga. Kościół ewangelicki wybudowany został w latach 1918 – 1939 na miejscu wcześniejszego (spalonego), który znajdował się na Nowym Rynku, zburzono go w 1973 r. W mieście była również synagoga z 1 poł. XIX w., która znajdowała się przy ul. 11 stycznia, została zburzona przez Niemców podczas II wojny światowej.

Mieszkańcy miasta odegrali ważną rolę w powstaniu wielkopolskim. W 1919 r. po wielu krwawych bitwach wywalczyli upragnioną wolność. Podczas II wojny światowej wielu mieszkańców miasta zostało zamordowanych w obozach koncentracyjnych i jenieckich, wielu poległo na frontach. Po 1945 r. Łabiszyn odgrywał rolę lokalnego centrum produkcyjnego z przemysłem chemicznym, spożywczym, elektronicznym i meblowym.

Miasto liczyło na koniec 2016 r. 4 517 mieszkańców, a na koniec 2019 r. 4 469 osób (GUS, faktyczne miejsce zamieszkania).

Ryc. 5. Łabiszyn w 1911 r.

Źródło: mapa topograficzna Messtischblatt, godło 3071

LUBOSTRÓŃ

niem. Lubostron

Wieś wzmiankowano po raz pierwszy w XIV w. pod nazwą Pilatowo, później Piłatowo, a także Pilatkowo (1390), Pylathowo (1489), Pilatowo (1583), Piłatowo (1772), Pilatowo (1796-1802). Miejscowość zasiedlona była od czasów starożytnych o czym świadczy odkrycie tzw. pogańskich grobów przykrytych okrągłymi płytami kamiennymi. Utożsamiana jest głównie z jednym z najpiękniejszych klasycystycznych pałaców w Polsce oraz rodem Skórzewskich, który od 1775 r. jest właścicielem założenia pałacowo-parkowego. Pierwszym właścicielem z rodu Skórzewskich był Andrzej, później Franciszek, a następnie Fryderyk, który wybudował obecny pałac. Po nim majątek przejął Arnold, a następnie Leon, który przekazał go dalekiemu krewnemu Zygmuntowi Skórzewskiemu. Rezydencję gościły najwybitniejsze postacie, np. Józef Wybicki, Erazm Rykaczewski, ksiądz Ignacy Polkowski, pułkownik Kazimierz Mielęcki, prezydent RP Ignacy Mościcki oraz znamienite rody: Radziwiłłów, Czartoryskich, Lubomirskich, czy Branickich.

W 1872 r. miejscowość liczyła 352 mieszkańców, w tym 12 ewangelików, a w 1880 r. 330 mieszkańców. Do 1800 r. miejscowość widniała pod nazwą Piłatowo i dopiero Fryderyk Skórzewski budując pałac zmienił nazwę na Lubostron, czyli miłe miejsce. Jednak w księgach parafialnych parafii p.w. św. Mikołaja w Łabiszynie nazwa Lubostron pojawiła się już w 1805 r.

Po II wojnie światowej dobra w Lubostroniu przejął Skarb Państwa. Później był tu ośrodek wypoczynkowy, PGR, P. H. i U, Centrum Rehabilitacji Społecznej na rzecz osób niepełnosprawnych, a obecnie mieści się tu instytucja kultury wspierana przez Samorząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego wraz z salą bankietową oraz miejscami noclegowymi.

Na koniec 2016 r. wieś posiadała 690 mieszkańców, a we wrześniu 2020 r. 652. Oddalona jest od Łabiszyna w odległości ok. 8 km (odległość drogowa).

Ryc. 6. Lubostron w 1911 r.

Źródło: mapa topograficzna Messtischblatt, godło 3071

JABŁOWO PAŁUCKIE

niem. Buschkau

Jedna z najstarszych wsi na obszarze gminy. Nazwa wsi poświadczona jest w kopii dokumentu najprawdopodobniej z 1145 r. jako Iablovo. Miejscowość była różnie zapisywana: Jablovo (1399), Yablowo (1432), Iablowa (1446), Iablowo (1511-1523), Iablowo Paleczkj (1535), Jabłowo wielgie (1577), Jabłowo Wielkie (1618-1620), Jabłowo (1882), Jabłowo Pałuckie (1921), Neu Baschkau (czyli Nowe Buszkowo) (1921), Jabłowo Pałuckie (1971).

Legenda głosi, że Jabłowo Pałuckie odwiedziła królowa Jadwiga podczas wizyty króla Władysława Jagiełły w Łabiszynie. Na przestrzeni wieków do właścicieli okolicznych ziem (do których należy zaliczyć także Jabłówko i Buszkowo) należeli: Chwalko (1425 r.), Zbytut (1432 r.), Jabłowscy i Buszkowscy, Pałędzcy, Słupscy, Orzelscy, Dąbscy oraz Trzebińscy herbu Szeliga.

W XVIII w. za czasów Fryderyka Wielkiego do Jabłowa zaczęli przyjeżdżać staroluteranie niemieccy. Jedną z pierwszych inwestycji jakie poczynili była budowa kościoła wraz z pastorkówką oraz szkoły. Wieś była wtedy osadą czynszową. Wszyscy mieszkańcy wsi pracowali u dziedzica, którym był Skalkowski.

W połowie XIX w. ludność zamieszkująca Jabłowo, jak i pobliskie wsie masowo umierała z powodu choroby jaką była cholera. Zmarła również 13 letnia dziedziczka wsi, jedyna córka Skalkowskiego. Z powodu braku spadkobierców majątek zakupiło Cesarstwo Niemieckie. Dawni właściciele miejscowości pochowani zostali przy obecnym, głównym skrzyżowaniu Jabłowa. Z końcem XIX w. wieś liczyła 177 mieszkańców, w tym 5 ewangelików. Miejscowość posiadała wtedy gorzelnię parową, młyn, cegielnię oraz kopalnię torfu i wapna. Obiekty wybudowane zostały w 3 ćw. XIX w. przez Józefa Trzebińskiego. Późniejszym właścicielem był Ogrodowicz. W 1886 r. Jabłowo zostało wystawione na licytację i zakupione zostało przez Komisję Kolonizacyjną. Już wtedy majątek rozparcelowano. Pałac wraz z budynkami gospodarczymi zakupił Stanisław Świniarki i było to już indywidualne gospodarstwo rolne.

Mieszkańcy chodzili do kościoła w Chomętowie albo w Łabiszynie. Jedynie ewangelicy mieli kościół na miejscu. W 1903 r. przenieśli się do pobliskiego Jabłówka, chociaż do 1945 r. część z nich jeszcze tu mieszkała.

Do 1918 r. większość mieszkańców wsi stanowili Niemcy. W 1930 r. wieś zamieszkiwało 475 osób. Po wojnie na miejscu pałacu wybudowano nowy budynek.

Na koniec 2016 r. wieś posiadała 178 mieszkańców, a we wrześniu 2020 r. 183. Oddalona jest od Łabiszyna w odległości ok. 14 km (odległość drogowa).

Ryc. 7. Jabłowo Pałuckie w 1912 r.

Źródło: mapa topograficzna Messtischblatt, godło 3072

JABLÓWKO

niem. Halkirch, Klein Jablau

Jablówko od wieków związane jest z Jabłowem Pałuckim. Odnotować można następujące zapiski związane z miejscowością: M. Jabłowo (1493 r.), Iablowo Koczanowskye (1511-1523 r.), Iablowo Coczanow (1535 r.), Jabłówki (1566 r.), Jablowko Szlupskiego (1577 r.), Jabłowko (1618-1620 r.), Jabłówko (1882 r., 1921 r., 1971 r.) oraz niemiecka nazwa Halkirch (1921 r.) od słowa Hall – dźwięk i Kirche – kościół.

Do dziedziców Jabłówka należy wymienić osoby i rody takie jak: Jan Maciej i Mikołaj Jabłowscy oraz Mikołaj Słupski, Pałędzcy, Łukasz Kłobukowski, Wojciech Gąsiorowski, a później jego córki Marianna i Joanna, a także Jan Komorowski.

W 1903 r. osadnicy niemieccy wybudowali tu kościół, który po II wojnie światowej przeszedł w ręce katolików. Na południe od centrum, przy drodze asfaltowej w lesie znajduje się cmentarz ewangelicki. Z końcem XIX w. w pierwszej części wsi mieszkało 38 mieszkańców, wszyscy katolicy, a w drugiej 193 mieszkańców, w tym 69 ewangelików i 124 katolików.

W północnej części wsi mieścił się folwark. Obecnie znajdują się tu tylko jego pozostałości z nielicznymi drzewami oraz budynkami mieszkalnymi i gospodarczymi z pocz. XX w. oraz późniejszymi.

Na koniec 2016 r. wieś posiadała 214 mieszkańców, a we wrześniu 2020 r. 217. Oddalona jest od Łabiszyna w odległości ok. 12 km (odległość drogowa).

Ryc. 8. Jabłówko w 1912 r.

Źródło: mapa topograficzna Messtischblatt, godło 3072

JEŻEWO

niem. Jezewo

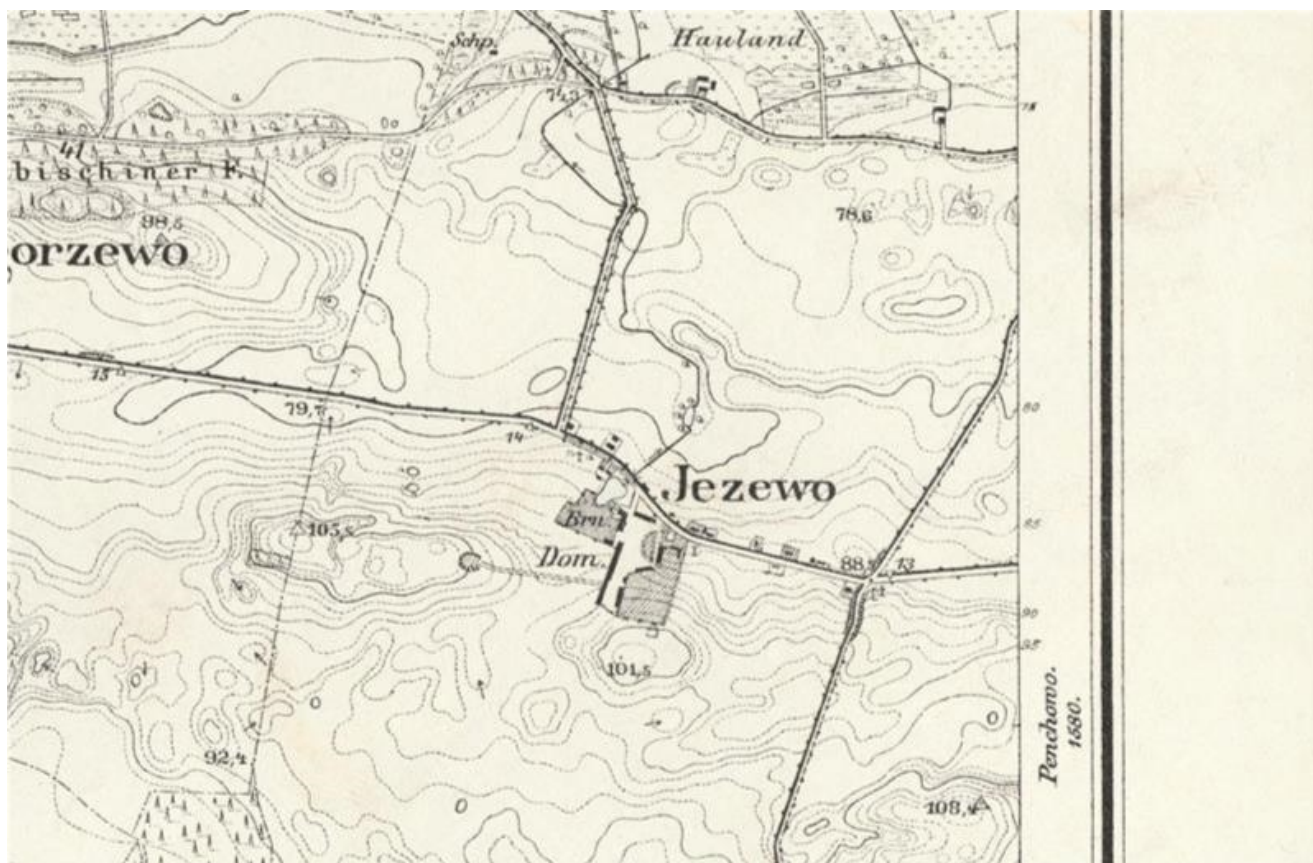
Historia Jezewa liczy ponad 500 lat. Zapiski dotyczące wsi odnotowano w 1489 r. pod nazwą Jezewo. Nazwa osady zapisywana była później następująco: Jezewo (1527 r., 1583 r., 1787 r., 1921 r.), Jezewo (1882 r.). Stwierdzić zatem należy, że nazwa miejscowości nie ulegała większym zmianom na przestrzeni wieków. Jej geneza pochodzi najprawdopodobniej od imienia założyciela lub właściciela osady, niejakiego Jeża.

W Jezewie zachowały się ślady dawnego dworu. Są tu relikty zabudowań gospodarczych, rozebrano spichlerz i gorzelnię. Odnaleźć tu można XIX-wieczny park o pow. 1,5 ha z grupą starodrzewu. W jego południowej części znajduje się cmentarz ewangelicki, najprawdopodobniej dawnych właścicieli wsi.

Z końcem XIX w. Jezewo liczyło 256 mieszkańców, w tym 67 ewangelików i 189 katolików. W tym czasie nazywane było także Olędrami.

Ostatnim właścicielem dóbr był Niemiec Jordan. Po II wojnie światowej budynek dworu zaadaptowano na cele mieszkalnictwa wielorodzinnego.

Na koniec 2016 r. wieś posiadała 218 mieszkańców, a we wrześniu 2020 r. 214. Oddalona jest od Łabiszyna w odległości ok. 7 km (odległość drogowa).

Ryc. 9. Jezewo w 1911 r.

Źródło: mapa topograficzna Messtischblatt, godło 3071

5.2.2. Krajobraz kulturowy

Na krajobraz kulturowy wpływa wiele elementów, które wyróżniają daną jednostkę terytorialną na tle innych. Za krajobraz kulturowy uważa się krajobraz przekształcony przez człowieka w wyniku rozwoju cywilizacyjnego. Stanowi on ewolucyjne następstwo krajobrazów pierwotnych (przyrodniczych - różniących się strefowo i piętrowo) jakie istniały na Ziemi do czasów neolitu. W literaturze geograficznej, i z pogranicza nauk geograficznych, a także w architekturze krajobrazu istnieją dziesiątki definicji krajobrazu. Jedną z nich brzmi następująco: Krajobraz kulturowy to ogół obiektów i cech fizycznych, obserwowalne wzrokowo wyrażenie kultury ludzkiej na powierzchni Ziemi, łączący elementy środowiska przyrodniczego i kulturowego. Krajobraz kulturowy jest wynikiem przekształcania krajobrazu naturalnego przez grupę lub kilka grup kulturowych i nakładania zróżnicowanych elementów kulturowych różnego wieku na tę samą rzeźbę terenu. Przestrzeń przyrodnicza, która znajduje się w sferze oddziaływań człowieka przyjmuje formę kulturową, wyrażoną w postaci krajobrazu kulturowego. Krajobraz ten można rozumieć jako antropogenicznie ukształtowany fragment przestrzeni geograficznej, powstały w wyniku zespolenia oddziaływań środowiskowych i kulturowych, tworzących specyficzną strukturę, objawiającą się regionalną odrębnością, postrzeganą jako swoistą fizjonomię (Myga-Piątek, 2001, Nita, Myga-Piątek, 2006).[#]

Niezwykle ważna jest ochrona najcenniejszych obiektów, obszarów, zespołów, która pozwoli następnym pokoleniom poznać je i obcować z nimi. Należy zatem przy kształtowaniu krajobrazu kulturowego kierować się zasadą zrównoważonego rozwoju, unikać deformacji i zatarć obiektów zabytkowych przy jednoczesnym rozwoju przestrzenno-funkcyjnym oraz gospodarczym miejsca. Należy również chronić i przywracać dziedzictwo niematerialne, które kształtowało się na przestrzeni wieków w danym regionie.

Do zagrożeń dóbr kultury należy zaliczyć:

- kradzieże i włamania;
- pożary;
- powodzie, ulew i podtopienia;

- wichury i huragany;
- katastrofy budowlane, awarie;
- demonstracje i rozruchy uliczne, rabunki i akty wandalizmu;
- ataki terrorystyczne;
- konflikty zbrojne.

Jednym z ważniejszych elementów krajobrazu kulturowego są parki kulturowe. Na terenie gminy Łabiszyn nie stwierdza się ich obecności. W najbliższych latach możliwe jest jednak ich utworzenie. Wskazują na to zapisy w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Kujawsko-Pomorskiego. „W sferze ochrony i kształtowania środowiska kulturowego planuje się...utworzenie następujących parków kulturowych...łabiszyńskiego”. „W sferze ochrony i kształtowania środowiska kulturowego planuje się...objęcie ochroną prawną w formie rezerwatu kultury...zespołu pałacowo-parkowego w Lubostroni”.

Ryc. 10. Wyrys z rys. nr 20 - proponowane rezerwaty i parki kulturowe w województwie kujawsko-pomorskim

Źródło: Plan zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego, rysunek nr 20

Działalność człowieka na przestrzeni wieków pozostawiła na terenie Gminy Łabiszyn wiele śladów (tzw. spuścizna historyczno-kulturowa). Obecnie można dostrzec historyczne kształty (układy) jednostek przestrzennych, w których mieszkali dawni mieszkańcy z terenu analizowanej gminy.

Wsie Gminy Łabiszyn reprezentują różne typy układów przestrzennych. Wsie częściowo zatraciły swoje pierwotne układy. Przekształcenia układów zabudowy wiejskiej nastąpiły w wielu miejscowościach. Nie zachowały się licznie występujące tu jeszcze przed I wojną światową wiatraki. Wiele zespołów folwarcznych oraz większych gospodarstw rolnych uległo zatarciu. Wyburzeniu uległy budynki gospodarcze,

bądź mieszkalne. Obszar Gminy Łabiszyn charakteryzuje się stosunkowo dużym udziałem wsi o zabudowie rozproszonej, głównie rzędówki i łańcuchówki. Występują również wsie o zwartej zabudowie. W części północnej obserwuje się intensywny rozwój budownictwa mieszkalnego. Efektem tego jest znaczny wzrost liczby mieszkańców w miejscowościach Nowe Dąbie, Władysławowo i Załachowo. Również tereny przy Łabiszynie są chętnie zasiedlane, czego efektem jest np. wchłonięcie osady Arnoldowo do miasta. Zagrody wiejskie występują głównie wzdłuż traktów drogowych.

Na obszarze Gminy Łabiszyn występują 2 główne typy osadnictwa wiejskiego, według podziału Kiełczewskiej-Zaleskiej, 1965:

- sieć osadnictwa skupionego z domieszką osiedli rozproszonych, sieć wsi średniej wielkości skupionych, o układzie węzłowym dróg, starszego pochodzenia, z domieszką osiedli rozproszonych i rzędówek nowszego pochodzenia (XIX i XX w.) (na obszarze większości gminy);
- osadnictwo rozproszone, sieć o najmniejszym stopniu koncentracji, wybitna przewaga osiedli rozproszonych (rozproszenie pierwotne w pradolinach i dolinie Wisły, na obszarach sandrowych, bagnistych oraz rozproszenie wtórne w wyniku parcelacji i komasacji), (w północnej części gminy).

Poniżej opisano miejscowości gminne wraz z ich charakterystycznymi rodzajami kształtów (układy wsi). Wsie o pierwotnych i teraźniejszych układach przestrzennych z terenu gminy to:

- Annowo – pierwotnie niewielka wieś z kilkoma zagrodami rozmieszczonymi w sposób chaotyczny. Obecnie liczna, zwarta zabudowa występuje przy jeziorze Bagno.
- Antoniewo – niewielka osada z pierwotnymi zabudowaniami położonymi po północnej stronie drogi (rzędówka), po stronie południowej w późniejszych latach wybudowano zakład utylizacji.
- Buszkowo – niewielka wieś o zwartej zabudowie z budynkiem dawnej szkoły po stronie wschodniej.
- Jabłowo Pałuckie – wieś o układzie owalnicy z dawnym folwarkiem w części południowej. Częściowo zachował się park podworski. We wsi znajduje się dawna kaplica ewangelicka, obecnie świetlica wiejska i budynek mieszkalny.
- Jabłówko – wieś krzyżówkowa. W północnej części znajdował się folwark, obecnie zachowały się częściowo jego pozostałości. W części wschodniej mieściła się szkoła. Zabudowania w części zachodniej i południowej rozmieszczone luźno przy drogach.
- Jeżewice – obecnie łańcuchówka o dwóch wyraźnych częściach, które przyjmują układ rzędówki. W części północnej zabudowania zlokalizowane są po stronie południowej, a w części południowej po stronie północnej.
- Jeżewo – obecnie ulicówka w linii wschód – zachód, pierwotnie znajdował się tu tylko folwark we wschodniej części wsi, z którego zachowały się ślady dawnego dworu. Są tu relikty zabudowań gospodarczych oraz park o pow. 1,5 ha.
- Kąpie – niewielka osada, w której większość zabudowań to obiekty przemysłowe.
- Klotyldowo – rzędówka z zabudowaniami ulokowanymi po północnej stronie drogi. Na północ od nich występują pojedyncze zagrody należące do wsi.
- Lubostroń – wieś pofolwarczna. W części południowej zlokalizowany jest pałac wraz z parkiem oraz pozostałymi zabudowaniami folwarcznymi. Na północ zlokalizowano gospodarce budynki. Zachowały się 2 pofolwarczne budynki mieszkalne. Resztę zabudowy mieszkaniowej stanowią dwukondygnacyjne, wielorodzinne, popegeerowskie budynki mieszkalne.
- Łabiszyn – pierwotnie wieś, w latach 1362-1369 określana już jako miasteczko rozwinięte z wydłużonego południokowo ostrowia, utworzonego przez ramiona Noteci. Układ dawnej wsi przyjmował formę owalnicy z wydłużonym placem (nawsiem) pośrodku, na brzegach którego skupiała się wiejska zabudowa. Z czasem plac przyjął formę małomiasteczkowego rynku. Obecnie miasto.
- Łabiszyn Wieś – osada ulokowana wzdłuż drogi wojewódzkiej nr 254, która graniczy z Łabiszynem. Wieś powstała po 1911 r.

- Nowe Dąbie – wieś podwójna z wyraźnie oddzieloną starą częścią po stronie wschodniej, oraz nowszą po stronie zachodniej (ale zabudowania sprzed 1911 r.), gdzie wieś przyjmuje układ ulicówki. Po II wojnie światowej w starszej części wsi zlokalizowano zabudowania gospodarcze. Przy Noteci znajdują się ogródki działkowe.
- Obielewo – wieś pofolwarczna, w której częściowo zachowały się zabudowania. Dawny dwór w wyniku braku prac remontowych uległ zdegradowaniu. W latach 60. XX w. został rozebrany. Częściowo zachował się park podworski, w którym zostały zatarte dawne ścieżki i szpalery.
- Obórznia – wieś o nieregularnej zabudowie rozproszonej, z nowo wybudowanymi budynkami mieszkalnymi.
- Ojrzanowo – główną osią wsi jest linia północ – południe po której zlokalizowane są zabudowania (układ łańcuchówki). W północnej części wsi równoległe do niej zlokalizowane są 2 ulice z pierwotną zabudową tylko po części północnej drogi. W południowej części 3 ulice odpowiednio od północy z zabudową po stronie północnej, po stronie północnej i południowej oraz południowej Po 1911 r. powstało Ojrzanowo – Parcele. We wsi znajdował się wiatrak.
- Oporowo – niewielka osada z pierwotnie jednym większym gospodarstwem oraz kilkoma domami i szkołą w części południowej. Obecnie wzdłuż dróg luźno rozlokowane zabudowania w formie łańcuchówek.
- Oporówek – niewielka osada z pierwotnie jednym większym gospodarstwem, obecnie nowe zabudowania znajdują się przy drodze głównej po jej obu stronach z przewagą w części południowej.
- Ostatkowo – wieś rozproszona, w jej centralnej części znajduje się budynek szkoły.
- Pszczółczyn – wieś skupiona w części północnej wraz z budynkiem dawnej szkoły – stara część wsi, w południowej części wsi występuje luźna zabudowa zagrodowa wybudowana po 1911 r.
- Rzywno - wieś z zabudową zlokalizowaną wzdłuż linii wschód – zachód, przyjmuje układ łańcuchówki.
- Smerzyn – wieś o genezie wsi podwójnej. W zachodniej części zlokalizowane było mniejsze gospodarstwo (tzw. Smerzynek), we wschodniej (na południe od jeziora) większe (Smerzyn). Z czasem w Smerzynie wybudowano budynki pegeerowskie, a po zachodniej części jeziora Smerzyńskiego ośrodek wypoczynkowy.
- Smogorzewo – łańcuchówka na linii wschód – zachód (zabudowania po 1911 r.) wraz ze starą częścią – folwarkiem w części północno – zachodniej wsi, którego ślady są bardzo mocno zatarte.
- Wielki Sosnowiec – wieś poczwórna z wyraźnie oddzieloną częścią po stronie północnej (niem. Gr. Beerenbruch) z dawną szkołą, gdzie przyjmuje układ ulicówki – obecnie pozostało tu niewiele gospodarstw, a ponadto częścią południową, gdzie przyjmuje układ łańcuchówki w linii wschód – zachód (niem. Lustgarten), częścią wschodnią (niem. Klein Beerenbruch) – zabudowa zwarta oraz osadą Izabela w części zachodniej – ulicówka, obecnie rozrzedzona przypominająca bardziej łańcuchówkę. We wsi zachowały się ruiny wiatraku.
- Władysławowo – zabudowa wsi zlokalizowana wzdłuż dróg o kształcie przypominającym odwróconą literę „V” w części północnej. W południowej części wsi ok. 5 gospodarstw domowych.
- Wyręby – rzędówka z zabudowaniami ulokowanymi po północnej stronie drogi.
- Załachowo – wieś rozczłonkowana, której zabudowania znajdują się w kilku skupiskach, w tym przy granicy z Łabiszynom – był tu kiedyś wiatrak, obecnie zabudowania zlokalizowane są wzdłuż drogi wojewódzkiej nr 253.
- Zdziersk – niewielka osada ze zwartą zabudową, w tym popegeerowską.

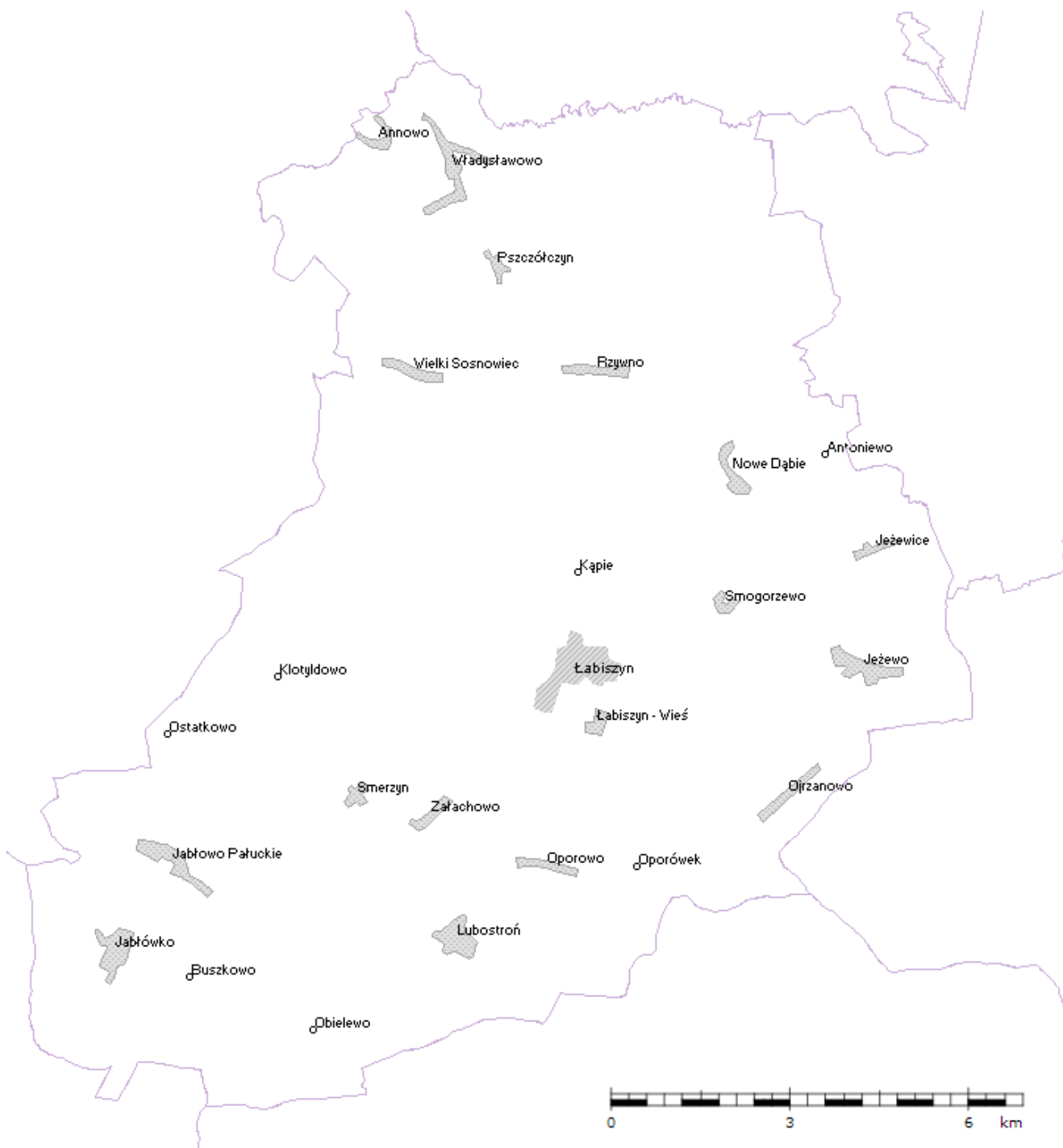

Ryc. 11. Jabłowo Pałuckie – przykład owalnicy

Źródło: www.wikimapia.org

Poniżej scharakteryzowano typy układów przestrzennych wsi wchodzących w skład Gminy Łabiszyn.

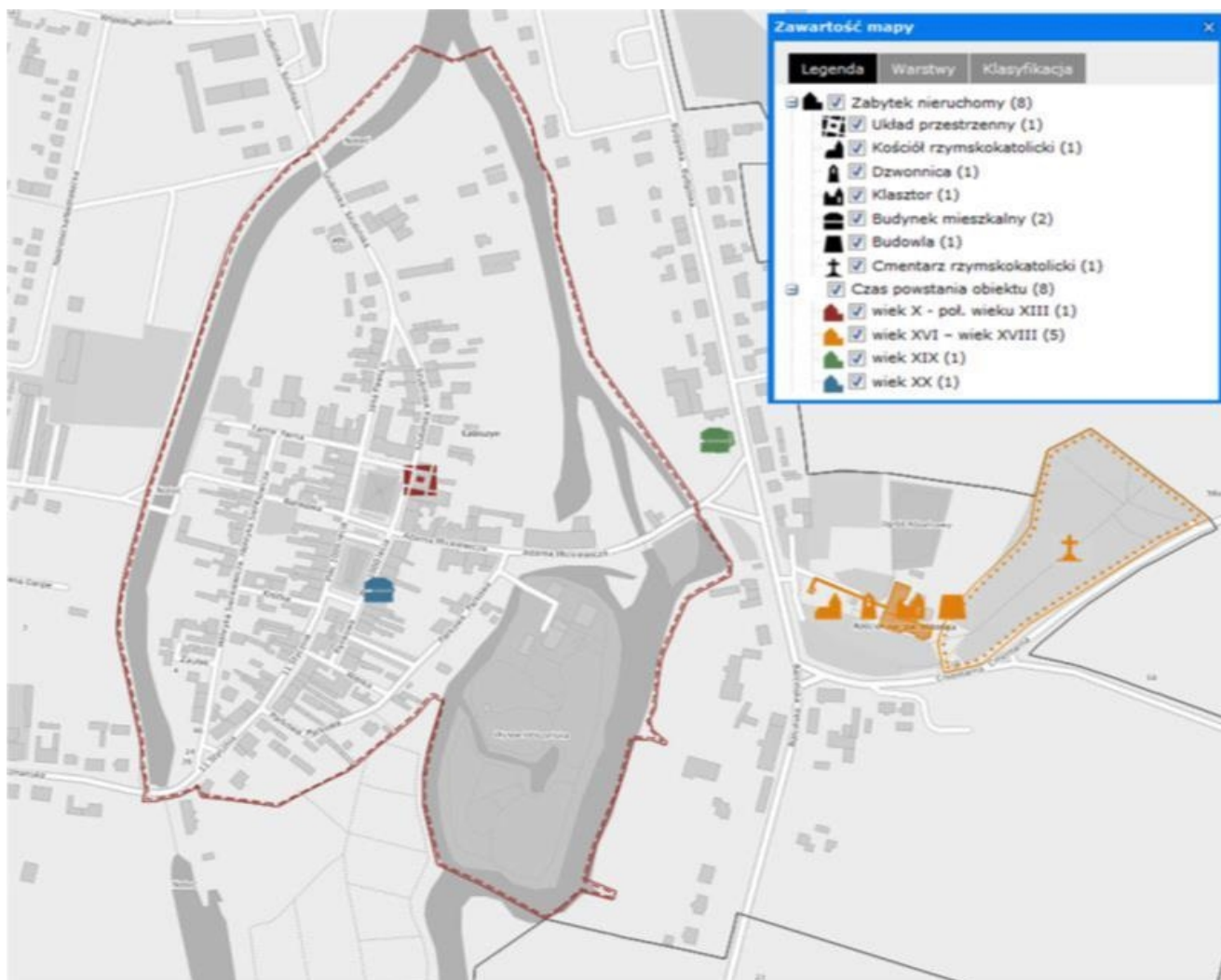
- a) ulicówka/zabudowa przydrożnicowa (Strassendorf/street village) – układ jednodrożny o zwartej zabudowie po obu stronach drogi.
- b) łańcuchówka – wieś leśno-łanowa (Waldhufen). Wieś o datowaniu feudalnym, o regularnym układzie przestrzennym, którą cechuje luźna zabudowa wzdłuż drogi po obu jej stronach. Występujące zagrody znajdują się w równych odstępach od siebie na początku każdego łańcu, przypominają ogniwa rozrzuconego łańcucha.
- c) wielodrożnica – wieś kupowa/zwarta (compact village). Charakteryzuje się bezładną i chaotyczną zabudową z nieregularnym przebiegiem dróg.
- d) zabudowa folwarczna – ośrodkiem najwyższej rangi jest folwark lub dwór wraz z zabudowaniami gospodarczymi.
- e) wieś podwójna (double village) – wieś, w której występują dwie wyraźne części z zabudowaniami i nie są one ze sobą połączone.
- f) owalnica - kształt wsi przypomina wydłużone wrzeciono wokół podłużnego placu, w miejscu centralnym znajdował się staw, w późniejszym czasie ośrodki służące mieszkańcom. To układ przejściowy między okolicą i przydrożnicą.
- g) wieś o zabudowie luźnej (loose-knit village) – zabudowania występujące na obszarze wsi nie są zwarte.
- h) rzędówka – wieś, którą cechuje luźna zabudowa wzdłuż drogi tylko po jednej stronie.
- i) wieś krzyżówkowa (cruciform village) – zabudowa wsi ulokowana jest wzdłuż dwóch dróg, po jej dwóch stronach, a drogi te przecinają się zazwyczaj w centralnym punkcie wsi;

Ryc. 12. Miejscowości w Gminie Łabiszyn

Źródło: opracowanie własne na podstawie emgsp.pgi.gov.pl/emgsp

Na terenie gminy Łabiszyn nie występują układy ruralistyczne wpisane do rejestru zabytków. Wpisany natomiast został urbanistyczny układ Łabiszyna. Warto go scharakteryzować w kilku zdaniach. Poniżej przedstawiono zasięg układu.

Ryc. 13. Układ urbanistyczny Łabiszyna

Źródło: www.mapy.zabytek.gov.pl

Należy zaznaczyć, iż od 2017 r. na portalu www.mapy.zabytek.gov.pl granica układu urbanistycznego Łabiszyna uległa zmianom, w związku z czym aktualizacji poddano ww. rycinę. Układ urbanistyczny miasta wyznacza rzeka Noteć od strony północnej, zachodniej oraz wschodniej, zaś od strony południowej zabudowania przy ul. Parkowej i 11 Stycznia. Na obszarze zabytkowego układu urbanistycznego Łabiszyna znajduje się Wyspa Parkowa. Przestrzenny układ obejmuje ulice takie jak:

- 11 Stycznia;
- Bankowa;
- Farna;
- Jana Pawła II;
- Krótka;
- Mickiewicza;
- Parkowa;
- Plac 1000-lecia;
- Rynkowa;
- Sienkiewicza;
- Szubińska;
- Wąska;
- Zaulek.

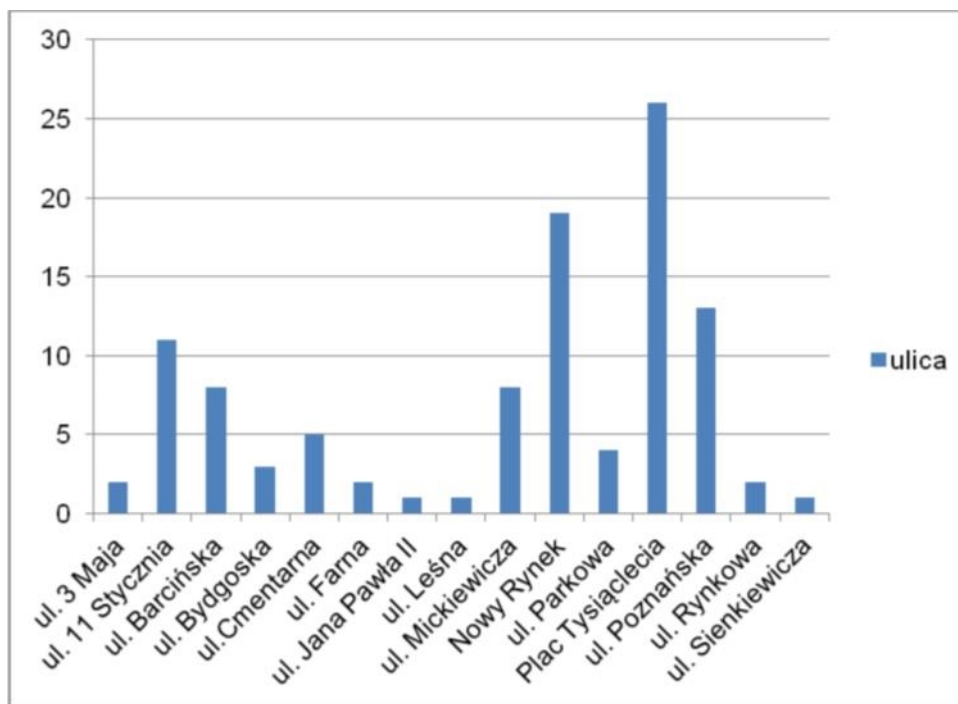

Fot. 1. Układ urbanistyczny Łabiszyna

Źródło: Stowarzyszenie Skrzydła Żnin

Na podstawie otrzymanych wykazów od WUOZ Delegatura w Bydgoszczy przeanalizowano przestrzenne rozmieszczenie zabytkowych obiektów. W analizie uwzględniono zarówno obiekty ujęte w ewidencji wojewódzkiej, jak i wpisane do rejestru zabytków, prócz pozycji dzielnica Starego Miasta. Należy stwierdzić, iż zabytkowa tkanka mieści się na 15 ulicach, spośród wszystkich 56 na terenie Łabiszyna. Ilość poszczególnych obiektów przedstawiono na poniższej rycinie. Łącznie na terenie Łabiszyna zarejestrowano 106 obiektów ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz rejestrze. Największa kumulacja obiektów zabytkowych znajduje się na Placu Tysiąclecia – 26, Nowym Rynku – 19, ul. Poznańskiej – 13, ul. 11 Stycznia – 11, ul. Barcińska – 8, ul. Mickiewicza – 8.

Należy mieć na uwadze, że na ul. Sienkiewicza, Żnińskiej, Szubińskiej znajdują się domy, które reprezentują wartości historyczne oraz architektoniczne, a nie są ujęte w ewidencji wojewódzkiej.

Wykres 1. Liczba obiektów ujętych w WEZ na terenie Łabiszyna z podziałem na ulice

Źródło: opracowanie własne na podstawie WEZ oraz rejestru zabytków

Z powyższego zestawienia wynika, że 85 obiektów zabytkowych (80%) z terenu miasta znajduje się w obrębie 6 ulic, zaś tylko na Placu Tysiąclecia 24,5% zabytków. W związku z powyższym charakterystyce poddano niniejsze miejsce. Jest to najbardziej reprezentatywna część miasta. Małomiasteczkowy prostokątny plac wokół którego koncentrują się nie tylko obiekty mieszkalne, ale również usługowe zlokalizowany jest na linii północ – południe i delikatnie zwęża się w kierunku południowym. Plac podzielony jest na dwie części: północną i południową. W południowej znajduje się trawnik przedzielony kamienistym przejściem przy którym usytuowano ławki wraz z koszami. W południowej części skweru usytuowano fontannę, a na jej drugim końcu ustawiono historyczne zdjęcia miasta. W centralnej części północnego skweru znajduje się fontanna wraz otaczającymi, niewysokimi drzewami i ławkami, do której promieniście prowadzą 4 ścieżki. Znajduje się tu również tablica przedstawiająca mapę Gminy Łabiszyn z zaznaczonymi ważnymi miejscami, zabytkami oraz szlakami turystycznymi. Zarówno skwer południowy, jak i północny wieczorami oświetlony jest lampami. Plac otacza parking z którego korzystają mieszkańcy. Miejsce to zostało poddane gruntownej rewitalizacji w 2016 roku.

W pierzei północnej placu znajduje się budynek ratusza miejskiego, który wybudowany został w latach 60. XX w. Dwukondygnacyjny budynek z wieżą zegarową jest największy spośród wszystkich innych w najbliższym sąsiedztwie. Oprócz Urzędu Miejskiego mieści się tu również Ośrodek Doradztwa Rolniczego oraz Posterunek Policji w Łabiszynie. Przy nim postawiono pomnik doktora Juliana Gerpe - lekarza, który w XIX w. mieszkał w Łabiszynie i pomagał jego mieszkańcom. W pierzei zachodniej w zdecydowanej większości znajdują się dwukondygnacyjne budynki mieszkalne, niejednokrotnie z zagospodarowanym parterem na cele usługowe. W południowej pierzei znajdują się dwa budynki. Wschodnia pierzeja jest najbardziej zróżnicowana. Występują tu obiekty z licznymi detalami architektonicznymi, jak i takie które w ogóle ich nie posiadają. Wszystkie są dwukondygnacyjne, a część z nich posiada także użytkowe poddasze.

Analizowane budynki pochodzą z końca XIX w., bądź z pocz. XX w. Niestety na niektórych położony jest eternit, który negatywnie wpływa na mieszkańców. Do wyróżniających się obiektów należy zaliczyć kamienicę nr 6 oraz nr 11, które posiadają wiele elementów zdobniczych. Część obiektów posiada ozdobne opaski okienne i drzwiowe oraz ozdobne gzymsy.

Stan poszczególnych budynków mieszkalnych jest zróżnicowany i ogólnie należy ocenić jako dobry. Budynek ratusza jest zadbane, podobnie jak i większa część pozostałych obiektów. W latach 2017-2020 przeprowadzono prace remontowe przy budynkach zabytkowych znajdujących się na Palcu 1000-lecia. Zwraca się uwagę, że generalny remont w 2017 r. przeszła kamienica nr 25 na Placu Tysiąclecia. Wymieniono okna, wstawiono nowe drzwi, odmalowano elewację zewnętrzną. Odmalowano elewację zewnętrzną budynku nr 20,

ponadto wymieniono starą dachówkę na blachę. Niestety gzyms działowy nie jest tak widoczny jak wcześniej. Z kolei opaski okienne widoczne są tylko nad oknem, wcześniej otaczały całe okna. Wymiana połączy dachowej miała miejsce także w budynkach nr 2, 9 i 12. Przeprowadzono pakiet działań naprawczych przy kamienicy nr 4. W drugiej kondygnacji wymieniono stolarkę okienną oraz dodano opaski okienne zakończone łukowo z kluczem. W znaczny sposób uwidocznił gzyms działowy. Usunięto zewnętrzny klimatyzator, stonowano kolorystykę budynku, w tym reklamy w kondygnacji pierwszej, co wpłynęło na polepszenie ładu architektonicznego, wyremontowano schody oraz wejście do piwnicy, nadano nową kolorystykę elewacji. Podkreślono detal architektoniczny budynku, który po remoncie wygląda bardzo estetycznie. Niestety jeszcze wiele obiektów krytych jest eternitem, w okresie ostatnich 4 lat usunięto go z budynków nr 2 i 12. Nie zauważa się innych zmian w zabytkowych budynkach na Placu Tysiąclecia.

Fot. 2. Odnowiona kamienica nr 4 na Placu Tysiąclecia z przełomu XIX i XX w.

Źródło: UM w Łabiszynie, 2020 r.

5.2.3. Zabytki ruchome

Na walory kulturowe gminy składają się wartościowe obiekty materialne ściśle związane z działalnością człowieka w danym regionie, w tym zabytki ruchome. W myśl art. 6, ust. 1, pkt 2 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami do zabytków ruchomych zalicza się obiekty będące w szczególności:

- dziełami sztuk plastycznych rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,

- materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 Ustawy o bibliotekach z dnia 27 czerwca 1997 r. (Dz. U. Nr 85, poz. 539, z 1998 r. z późniejszymi zmianami).
- instrumentami muzycznymi,
- wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Kujawsko-Pomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków prowadzi rejestr zabytków ruchomych na terenie województwa kujawsko-pomorskiego. Nie zmienił się stan obiektów ruchomych na terenie Gminy Łabiszyn w porównaniu do poprzedniego okresu programowania. Należy wyróżnić następujące zabytki ruchome:

- rzeźba Atlasa z końca XIX wieku w zwieńczeniu kopuły pałacu w miejscowości Lubostroń;
- gdański piec XVII – wieczny w pałacu w Lubostroniu.

W Gminie Łabiszyn jako zabytki ruchome należy uznać przedmioty znajdujące się we wnętrzach zabytkowych kościołów, łabiszyńskiej aptece oraz wyposażenie pałacu w Lubostroniu. W Pałacu Lubostroń znajdują się takie ruchome zabytki jak: piece, płaskorzeźby, kominek, fotel, kanapa, stoliki, krzesła, fotele, lustro, żardiniera, świeczniki, obrazy, rzeźby. W kościele p.w. św. Mikołaja w Łabiszynie do zabytków ruchomych można zaliczyć: ornaty, obrazy - św. Antoniego i Chrystusa Salvatora, kielichy, monstrancję, puszkę na komunikaty, krzyże relikwiarzowe, ołtarzowe, świeczniki, trybularz, dzbanek, kociołek na wodę, łódka do kadzidła, rzeźby, obrazy, szafę, kropielnicę, misę chrzcielną, chrzcielnicę. Natomiast w aptece znajdują się naczynia i przybory aptekarskie.

5.2.4. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych

Na terenie Gminy Łabiszyn nie występują muzea. Znajduje się jednakże Instytucja Kultury Pałac Lubostroń, w której mieszczą się zabytkowe zbiory, jednakże wyposażenie pałacu w dużej części jest wtórne. W pałacu zgromadzony był księgozbiór oraz kolekcja dzieł sztuki, które w czasie II wojny światowej uległy zniszczeniu i rozproszeniu. Biblioteka rodowa w Lubostroniu liczyła ok. 20 000 tomów, w skład księgozbioru wchodziły rękopisy, inkunabuły, stare druki oraz czasopisma polskie i zagraniczne.

Pałac Lubostroń realizuje statutowe cele poprzez:

- utrzymywanie wartości historyczno-architektonicznych i przyrodniczych zespołu pałacowo-parkowego;
- ochronę, konserwację i pielęgnację ruchomych i nieruchomych dóbr kultury będących we władaniu Pałacu;
- opracowywanie i realizowanie projektów kulturalnych i artystycznych z różnych obszarów sztuki, w tym szczególności koncertów, wystaw, spotkań literackich i teatralnych;
- organizację przedsięwzięć naukowych, edukacyjnych i popularyzatorskich, w szczególności konferencji, sympozjów, lekcji;
- organizowanie imprez o charakterze promocyjno-rekreacyjnych, w tym popularyzujących tradycje jeździeckie i myśliwskie;
- organizację warsztatów i kursów mistrzowskich z różnych dziedzin sztuki;
- tworzenie oferty turystycznej popularyzującej wartość historyczną i architektoniczną zespołu pałacowo – parkowego oraz prowadzoną w nim działalność artystyczną;
- gromadzenie dóbr kultury oraz udostępnianie zbiorów.

W pałacu znajdują się zarówno wystawy stałe, jak i czasowe. Do wystaw stałych należy zaliczyć ekspozycję wystroju wnętrz salonów pałacowych. Dekoracje pochodzą z lat 1800-1806. W sali rotundowej - centralnym salonie pałacu warte zobaczenia są ściany i wielkie pilastry ze stiuku czerwonego, 4 płaskorzeźby ("Bitwa pod Płowcami", "Królowa Jadwiga przyjmująca Krzyżaków w Inowrocławiu", "Bitwa pod Koronowem", "Zatwierdzenie planów budowy kanału noteckiego przez Fryderyka Wielkiego"), fryz oraz 8 panneaux na tamburze ze stiuku białego. Posadzka salonu zdobiona jest herbami Polski (Orła) i Litwy (Pogoni) w środku. Warto zobaczyć również kaplicę oraz bibliotekę z licznymi dekoracjami malarskimi. W pałacu znajdują się cenne meble, zbiory malarskie, porcelany, wspaniałe zbiory biblioteczne, żyrandole oraz liczne elementy zdobnicze występujące na ścianach i sufitach.

Wystawy czasowe związane z malarstwem, rysunkiem, grafiką, rzeźbą, itp. Odbývają się tu lekcje muzealne związane z cyklem spotkań pn. „Lekcje – Dziedzictwo Fryderyk Chopin” skierowane do młodzieży szkolnej, składających się z prelekcji o życiu i twórczości F. Chopina oraz koncertu fortepianowego.

Organizowane są imprezy cykliczne:

- Koncerty Pałacowe – Niedzielne Spotkania Rodzinne,
- „Pamiętajcie o ogrodach” – Lubostrońskie spotkania ze sztuką,
- Festyn Integracyjny „Zielone Serduszko”,
- Gordonowskie koncerty dla niemowląt i małych dzieci,
- Festyn „Noc Świętojańska nad Notecią”,
- Konkurs Pojazdów Konnych,
- Spotkania Mistrza XX wieku z Młodymi Artystami XXI wieku,
- Obchody Święta Niepodległości,
- Ogólnopolski Konkurs Recytatorski.

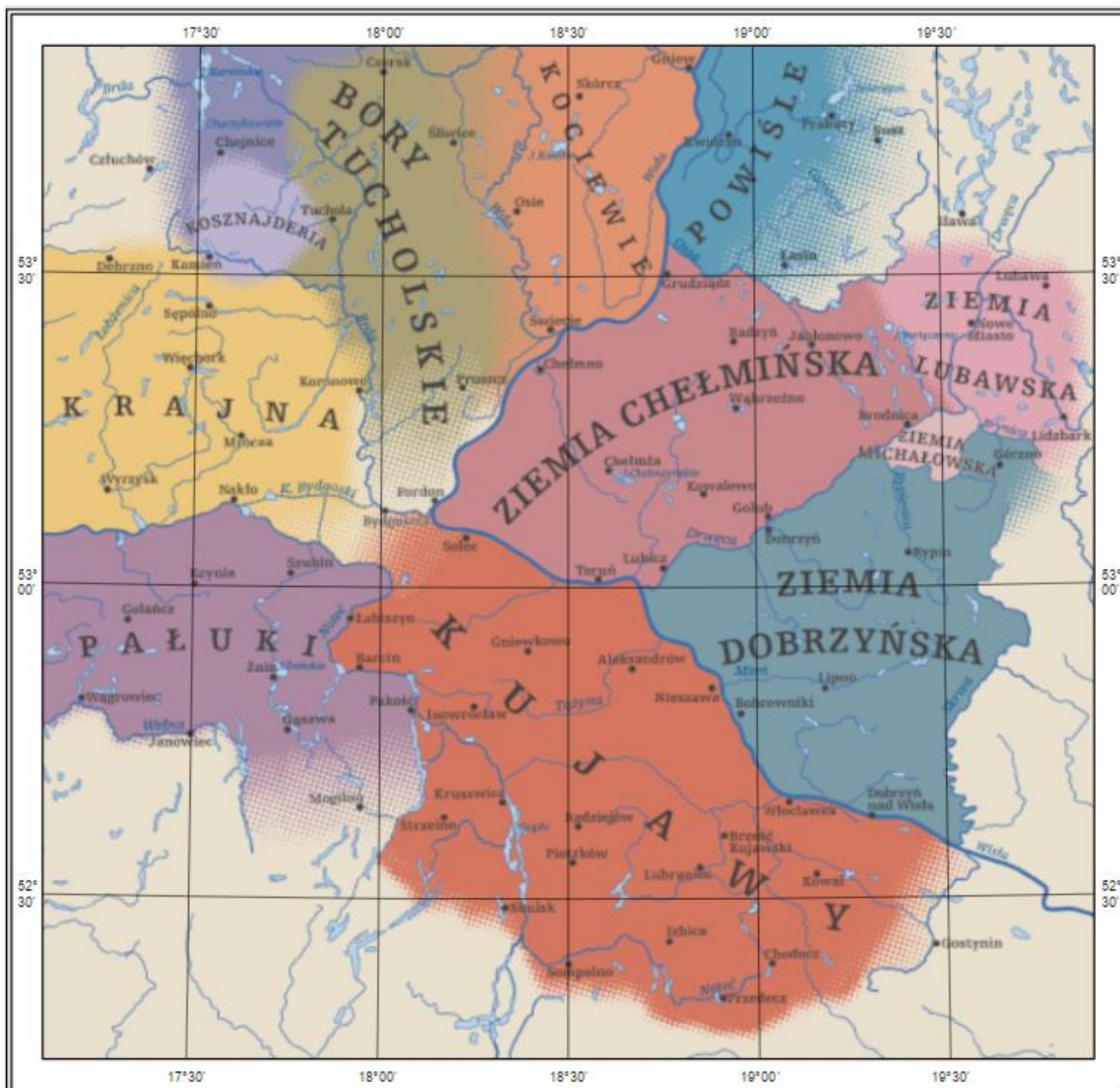
Pałac można zwiedzać z przewodnikiem, odbyć spacer po zabytkowym parku, a także organizowane są dodatkowe atrakcje np.: występy zespołów muzycznych, kuligi, przejażdżki bryczką, pokazy tańca.

5.2.5. Dziedzictwo niematerialne

Transformacja ustrojowa na przełomie lat 80. i 90. XX w. spowodowała wśród mieszkańców Polski chęć przemian i poczucie wolności. Z biegiem czasu poszczególne regiony kraju mając na uwadze odrębną historię, tradycje, zwyczaje zaczęły zwracać uwagę na tożsamość lokalną. Jednostki samorządowe mogły dokonać ponownej oceny faktycznego stanu historii regionu i związanych z nią symboli. Dziedzictwo niematerialne regionu jest niewątpliwym walorem kulturowym świadczącym o lokalnej wyjątkowości i odrębności. Tworzy ono krajobraz kulturowy oraz wyodrębnia daną jednostkę w oparciu o historię oraz ściśle związane działalności człowieka. Ważnym jest, aby pamiętać oraz krzewić niematerialne dziedzictwo będące spuścizną wielu pokoleń. Dziedzictwo niematerialne w rozumieniu Konwencji UNESCO obejmuje:

- tradycje i przekazy ustne, w tym język jako nośnik niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
- sztuki widowiskowe;
- zwyczaje, rytuały i obrzędy świąteczne;
- wiedzę i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata;
- umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym.

Gmina Łabiszyn wchodzi w skład rejonu etnograficznego Pałuki. Region ten nie stanowił nigdy oddzielnej jednostki terytorialno-administracyjnej Polski, jednakże można zauważyć pewne cechy, które wyróżniają ten obszar na tle pozostałych. Kulturowo Pałuki powiązane są z Wielkopolską oraz z Kujawami. Omawiany obszar niejednokrotnie zasiedlany był przez osadników, głównie z Niemiec. Pałuczanie zachowali poczucie własnej odrębności i przynależności do tzw. „małej ojczyzny”.

Ryc. 14. Rejony etnograficzne województwa kujawsko - pomorskiego

Źródło: www.atlas.kujawsko-pomorskie.pl

GWARA

Elementem dziedzictwa niematerialnego charakteryzowanej jednostki jest m.in. gwara pałucka łącząca w sobie cechy gwar: Wielkopolski, Kujaw, Krajny. Z racji położenia geograficznego oraz historii w gwarze pałuckiej występują tzw. „germanizmy”, co tłumaczy się wielowiekowym przenikaniem słownictwa Polskiego i Niemieckiego. Cechą charakterystyczną dla gwary pałuckiej jest występowanie, podobnie jak w Wielkopolsce, tendencji do zmiany samogłoski „o” na „ue” np. kuezka, muedzie (drożdże), wymowa „o” z przeddźwiękiem „u” na początku wyrazów. Często zmianie ulegała końcówka „ą” na „om”. Tak jak w Wielkopolsce zmieniano tu końcówkę „eczek” na „yszek” lub jak na Kujawach końcówkę „ył” na „eł”. Podobieństwem z Krajny jest używanie końcówki „ów”, np. „dużo garów”, „dużo jajów”.

KOŁA GOSPODYŃ WIEJSKICH

Żywymi formami aktywności ludowej na terenie gminy są różnego rodzaju działalności zespołów ludowych i kół gospodyń wiejskich. Na terenie Gminy Łabiszyn działa 6 gminnych kół gospodyń wiejskich, które scharakteryzowano poniżej.

- Koło Gospodyń Wiejskich w Łabiszynie, liczy 37 osób, rok założenia 1960, cel działania: wspieranie działalności kulturalnej, cykliczne miesięczne spotkania, prezentacja stołów Wielkanocnych i spotkania opłatkowe, czynne uczestnictwo w dożynkach gminnych, wspieranie i pomoc w organizacji inscenizacji wojennych, spotkania z okazji Dnia Matki i Dnia Kobiet, czynny udział w wycieczkach krajoznawczo-przyrodniczych, współudział w wycieczkach krajowych i zagranicznych;
- Koło Gospodyń Wiejskich w JabłóWKu, liczy 20 osób, rok założenia 1955, cel działania: organizowanie imprez mających na celu upowszechnianie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury, tradycji narodowych i regionalnych;
- Koło Gospodyń Wiejskich w Jeżewie liczy 18 osób, rok założenia listopad 1995 roku;
- Koło Gospodyń Wiejskich w Ojrzanowie liczy 25 osób, rok założenia 1960, cel działania: scalanie miejscowej społeczności, rozwijanie dotychczasowych pasji i odkrywanie nowych;
- Koło Gospodyń Wiejskich w Załachowie liczy 25 osób, rok założenia 2006 cel działania: integracja lokalnych środowisk wiejskich, zacieśnianie więzi sąsiedzkich, współpraca z sołectwami na terenie Gminy Łabiszyn, zaplecze gastronomiczne imprez gminnych, lokalnych;
- Koło Gospodyń Wiejskich w Lubostroniu liczy 34 osób. Reaktywacja Koła nastąpiła 22 marca 2019r. Wcześniej Koło prężnie działało w latach 80tych. Koło Gospodyń aktywnie działa przy organizacji imprez gminnych. Organizuje także warsztaty dla dzieci oraz młodzieży. Prowadziło projekt "Aktywni dla siebie, aktywni dla innych!" dofinansowany z EFS w ramach grantu z LGD Pałuki - Wspólna Sprawa. Adres Lubostron 38/3, 89-210 Łabiszyn.

Gminne KGW podejmują ogólne działania w zakresie ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturowego do których należy zaliczyć:

- podtrzymywanie tradycji narodowych, pielęgnowanie polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej;
- organizowanie imprez mających na celu upowszechnianie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury, tradycji narodowych i regionalnych;
- dbałość o kulturę, tradycję, dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe wspólnoty lokalnej.

STOWARZYSZENIA

Oprócz KGW na terenie Gminy Łabiszyn działają różne stowarzyszenia na rzecz dziedzictwa kulturowego gminy. Należy do nich zaliczyć:

- Stwarzanie Kobiety z pasją. Stowarzyszenie powstało w 2017 r. Liczy 37 osób, a jednym z celów działania stowarzyszenia jest wspieranie działalności kulturalnej, czynne uczestnictwo w dożynkach gminnych, wspieranie i pomoc w organizacji inscenizacji wojennych.
- Stowarzyszenie Jutrzenka. Stowarzyszenie powstało w 2017 r. Liczy 20 osób, a jednym z celów jego działania jest organizowanie imprez mających na celu upowszechnienie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury, tradycji narodowych i regionalnych.
- Koło Towarzystwa Pamięci Powstania Wielkopolskiego.

TWÓRCY LUDOWI

Gmina Łabiszyn posiada aktywnych twórców ludowych. Anna Krystyna Bonek i Jadwiga Pliszka zajmują się hafciarstwem, a ich prace można oglądać w biurze Informacji Turystycznej (Urząd Miejski w Łabiszynie pokój nr 16) oraz na okolicznościowych imprezach np. dożynki gminne, czy w Wozowni. Panie nagradzane były niejednokrotnie podczas Konkursu Sztuki Ludowej Pałuk. Wikliniarstwem zajmuje się Pan Leszek Scieżyński.

LOKALNE POTRAWY

Do kulinarnego dziedzictwa regionu Pałuk zaliczyć można m. in. potrawy takie jak: czornina z owijonkami, drożdżok z rabarbarum, zupa chlebowa, zupa z korbola czy gomółki. Szczególnym powodzeniem na ziemi łabiszyńskiej cieszy się kiełbasa biała w słoiku, która od 2007 r. wpisana jest na listę produktów tradycyjnych województwa kujawsko-pomorskiego. Z reguły sprzedawana jest w słoikach o gramaturze 230 gram.

Ryc. 15. Produkt regionalny – biała kielbasa w słoiku

Źródło: UM w Łabiszynie

STRÓJ LUDOWY

Elementem wyróżniającym Pałuki jest strój ludowy. Strój pałucki kobiecy: składał się z białej koszuli ujętej w mankiet, pod szyją wykończoną haftowanym kołnierzem tzw. kryzą, sznurowanego gorsetu w kolorze ciemnym np. czarnym, ciemnozielonym, granatowym lub niebieskim, ozdobionego wzdłuż dekoltu przodów i podcięć pod pachami czerwoną lamówką. Spódnica z tkaniny kiedyś tkanej a obecnie gotowej także w ciemnym kolorze np. granatowym, bordowym, fioletowym, czarnym, u dołu ozdobne naszytka w kolorze tła lub czarnym. Charakterystyczny fartuszek w drobne paseczki w kolorze biało-niebieskim lub biało-czerwonym, lub biało czerwonym, ozdobiony haftem w kolorze białym. Pod spodem halka, czerwona z czarnym haftowanym wzorem tzw. piekielnica. Włosy zaplecione w warkocze i przyozdobione kwiatami u panny, a u mężatek nakrycie głowy w postaci czepca z ozdobionymi haftem bandami, które służyły do wiązania i ozdoby. Strój męski: składa się z nakrycia głowy w postaci wysokiego kapelusza zwanego od kształtu świńskiego ryja - rijokiem, ozdobiony kwiatami w kolorze amarantowym, koszuli, czerwonej jak i z rękawami, latem białych spodni wpuszczanych do wysokich czarnych butów i kaftana w ciemnym kolorze takim jak czarny, granatowy lub ciemnozielony. Kaftan z sukna sięgał za kolana i przewiązany był czerwonym pasem.

Fot. 3. Pałucki strój ludowy – makieta na łabiszyńskiej „Wyspie”

Źródło: fotografia własna

BAJKI, BAŚNIE I LEGENDY

Innym elementem związanym z dziedzictwem niematerialnym z terenu opisywanej gminy są bajki i legendy. Legendy Pałuckie opisuje Feliks Malinowski. Z terenu Gminy Łabiszyn zachowały się dwie legendy o „Tajemnicy Pałacu w Lubostroniu” oraz o „Wzgórzu Wisielca w Łabiszynie”.

Pierwsza z nich związana jest z hrabią Leonem, który pochodził z kazirodczego związku Fryderyka i Melanii. Był fizycznie lekko niedorozwinięty, lecz nie przeszkadzało mu to korzystać z miłosnych uciech z kobietami niższej klasy społecznej. Wydrążył on w pałacu wiele tajemnych, podziemnych przejść. Do majątku zatrudniono Mariannę, córkę łabiszyńskiego nauczyciela. Zainteresował się nią Leon, chociaż jego matka nie godziła się na ten związek ze względu na dysproporcje społeczne między zakochanymi. Z czasem wypędziła ją z pałacu. Kilka tygodni później Marianna oznajmiła Leonowi, że jest z nim w ciąży na co hrabia się ucieszył. Idąc podziemiami pałacu na rozmowę z Melanią, Marianna niefortunnie zatrzasnęła się w jednym z pomieszczeń. Był to wietrzny i ulewny jesienny wieczór, dlatego nikt nie słyszał jej wołania. Woda powoli zaczęła się wlewać przez kratkę wentylacyjną...dziewczyna umarła. Pochowana została z należyтым jej szacunkiem, a Leon z rozpaczki kazał zasypać część podziemnych przejść, a następnie popełnił samobójstwo w 1903 r. Maria Skórzewska podobno widziała zjawę w stroju hrabiowskim, która przechadzała się po pałacu, zapewne był to Leon.

Legenda o „Wzgórzu Wisielca w Łabiszynie” dotyczy wzgórza za cmentarzem parafialnym, skąd najlepiej widać panoramę Łabiszyna. W XVIII w. panowała tu bieda. Joachim Marchewka, jeden z zaradniejszych mieszkańców chciał się szybko wzbogacić poprzez ogrodnictwo. W tym celu zapożyczył się u Żyda. Jednak ponoszone nakłady były większe od przychodów, zatem zaczął zadłużać się u innych osób. Z czasem dobrał sobie współnika. Z biegiem lat ogrodnictwo nadal przynosiło straty, a dodatkowo współnik okazał się być oszustem. Mężczyzna załamał się, odchodzą od niego bliscy, długi ciągle się powiększały. W końcu przyszedł rok zapowiadający nadzieję na obfite plony, Marchewka odzyskał nadzieję. Jednak po intensywnych opadach wylała Noteć niszcząc tym samym uprawy Joachima. Ostatecznie stracił nadzieję, poszedł do karczmy „utopić” swoje smutki w alkoholu, potem przeszedł się łabiszyńskim rynkiem, by ostatecznie znaleźć się na cmentarzu. Jego uwagę skupiła rosnąca w pobliżu grusza. Następnego dnia opiekun cmentarza znalazł na polnej gruszy wisielca – Joachima Marchewkę. Po trzech dniach egzorcyzmów pochowano go na cmentarzu katolickim. Dziś gruszy już nie ma. Jedynie nazwa miejsca przypomina tamto wydarzenie.

WYDARZENIA I IMPREZY

Wartymi odnotowania wydarzeniami na terenie gminy organizowanymi poza pałacem w Lubostroniu kształtującymi tożsamość regionalną są:

- Dożynki gminne – w pierwszą sobotę września, co roku w innej miejscowości na terenie Gminy Łabiszyn;
- Łabiszyńskie Spotkania z Historią – weekend po Bożym Ciele (Łabiszyn i Smerzyn);
- Noc Świętojańska – czerwiec Pałac Lubostron;
- Pałucki Festyn Ludowy - organizowany w 2019 r. w ramach współpracy LGD Pałuki Wspólna Sprawa.

POSTACIE I OSOBY ZWIĄZANE Z GMINĄ

Do dziedzictwa niematerialnego można zaliczyć także pamięć o osobach związanych z dziejami gminy. Ludzi Ci często kształtowali późniejsze zachowania i zwyczaje w danej jednostce. Niejednokrotnie przyczyniali się do wzrostu zainteresowania daną dziedziną wśród lokalnej społeczności, wyznaczali nowe trendy oraz niejednokrotnie byli również ambasadorami swoich małych ojczyzn. Gmina Łabiszyn, jako jednostka, która pamięta oraz krzewi pamięć o swoich przodkach przygotowała w latach 2017-2020 cykl pn. „pochodzili, pracowali w Łabiszynie”. Do tej pory opisano historię następujących postaci:

- Doktor Julian Edward Gerpe - lekarz, społecznik, filantrop, patriota, Honorowy Obywatela Miasta Łabiszyna. Urodził się w Nakle, 29.11.1816r., z. 1876 r. We Wrocławiu skończył studia z wyróżnieniem, wspierany finansowo przez doktora Karola Marcinkowskiego, sławnego lekarza. Karol Marcinkowski, znając się dobrze z hrabią Arnoldem Skórzewskim z Lubostronia, polecił mu młodego i zdolnego lekarza Gerpego, który przeniósł się w 1844 r. do Łabiszyna. W dniu 21 maja 1969 roku jego imię nadano Bibliotece w Łabiszynie. 24 czerwca o godz. 13.00 na rynku przed Urzędem Miejskim w Łabiszynie odbyło się uroczyste odsłonięcie pomnika dr. Juliana Gerpe odlane z brązu.

- Franciszek Górski- nadleśniczy, administrator dóbr Skórzewskich. Urodził się 3 grudnia 1876r. w Kórniku. Studia leśne ukończył na Akademii Leśnej w Tharandcie (Saksonia). Do Łabiszyna trafił w roku 1903, gdzie objął posadę nadleśniczego, zatrudniony przez hrabiego Witolda Skórzewskiego. Franciszek Górski był zamiłowanym myśliwym. Ponadto był członkiem Bractwa Kurkowego w Łabiszynie. Zmarł 13 lipca 1941r. w obozie koncentracyjnym w Mauthausen. Jako leśnik pozostawił po sobie trwałe ślady w podległym sobie parku w Lubostroniu oraz zarządzanych przez siebie lasach.
- Ks. Maksymilian Perski (1904 - 1969)- dziekan szubiński, tajny szambelan papieski. Od 15 sierpnia 1961 roku proboszcz parafii pw. św. Mikołaja w Łabiszynie. Silnie zaangażowany w modernizację i rozbudowę kościoła. Przeprowadził liczne remonty wewnątrz i na zewnątrz świątyni. Zmarł 19 stycznia 1969r „na posterunku” podczas sprawowania mszy. Na wniosek Towarzystwa Pamięci Powstania Wielkopolskiego 1918-1919 w Łabiszynie dnia 11 czerwca Komitet Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa uznało miejsce pochówku księdza za Miejsce Pamięci Narodowej.
- Henryka i Piotr Pawłowscy - od 1932r. pierwsi, polscy właściciele apteki „Pod Orłem”. Przez pół wieku aktywni obywatele sercem oddani miastu.
- Andrzej z Łabiszyna- pochodził z rodziny mieszczańskiej. Doktor prawa kanonicznego, profesor teologii. W latach 1461 i 1487r. rektor Akademii Krakowskiej (obecnie Uniwersytet Jagielloński). W księgozbiornie Andrzeja z Łabiszyna dominowały dzieła teologiczne. Zmarł 10 czerwca 1498r.
- Mikołaj z Łabiszyna - profesor Akademii Krakowskiej (ob. Uniwersytet Jagielloński), nauczyciel matematyki Mikołaja Kopernika.
- Maciej z Łabiszyna - profesor i rektor Akademii Krakowskiej (obecnie Uniwersytet Jagielloński) od 1 X 1449r. Jak podają źródła najprawdopodobniej syn Macieja z Łabiszyna, woj. brzeskiego. Jako uczony (mistrz teologii) pozostawił po sobie pokaźną ilość traktatów i kwestyj. Oddany uczelni. W swoich dziełach kładł nacisk na różnicę między poznaniem filozoficznym a teologicznym.

HERB

Herbem Łabiszyna jest prawa dłoń otwarta srebrna w polu błękitnym. Tarcza herbowa typu hiszpańskiego obwiedziona jest czarną linią. Herb Łabiszyna stanowi załącznik nr 2 do Uchwały Nr XIII/123/12 Rady Miejskiej w Łabiszynie z dn. 28 marca 2012 r. Jego historia nie jest znana dokładnie.

W roku 1595 herb został uzupełniony o dwie białe róże umieszczone po obu stronach prawicy. Symbolizowały one dwie społeczności - z zamku na przedmieściu oraz ze starego grodu. Natomiast kolce róż oznaczały wzajemną wrogość, wynikającą z konkurencji o władzę. W latach późniejszych róże zamieniono na dwie koniczynki, jako symbol miasta rolniczego. Na niebieskim tle umieszczona była prawica rycerska z palcami ułożonymi do przysięgi, po obu stronach widniały zielone, czterolistne koniczynki. Herb symbolizował honor, prawość i sprawiedliwość oraz dbałość władz miasta o jego mieszkańców. Jednakże powyższe opisy kwestionowane były latami przez Komisję Heraldyczną, dlatego też niezgodności związane z herbem Łabiszyna zgodnie zasadami heraldyki, weksylologii i miejscową tradycją historyczną zostały zażegnane i opracowano nowy wzór herbu. Uzyskał on pozytywną opinię Komisji Heraldycznej, w związku z czym Rada Miejska uchwaliła zmianę wzoru na obecnie obowiązujący. Projekt nowego herbu opracował artysta Lech Tadeusz Karczewski z Torunia na podstawie badań prof. Krzysztofa Mikulskiego.

Ryc. 16. Herb Łabiszyna

Źródło: Uchwała Nr XIII/123/12 Rady Miejskiej w Łabiszynie w sprawie uchwalenia Statutu Gminy Łabiszyn

Herb znany był już w 1407 r. pod nazwą "Civitatis Labissinensis". Dłoń najprawdopodobniej związana jest z jedną z założycielskich rodzin szlacheckich Łabiszyna.

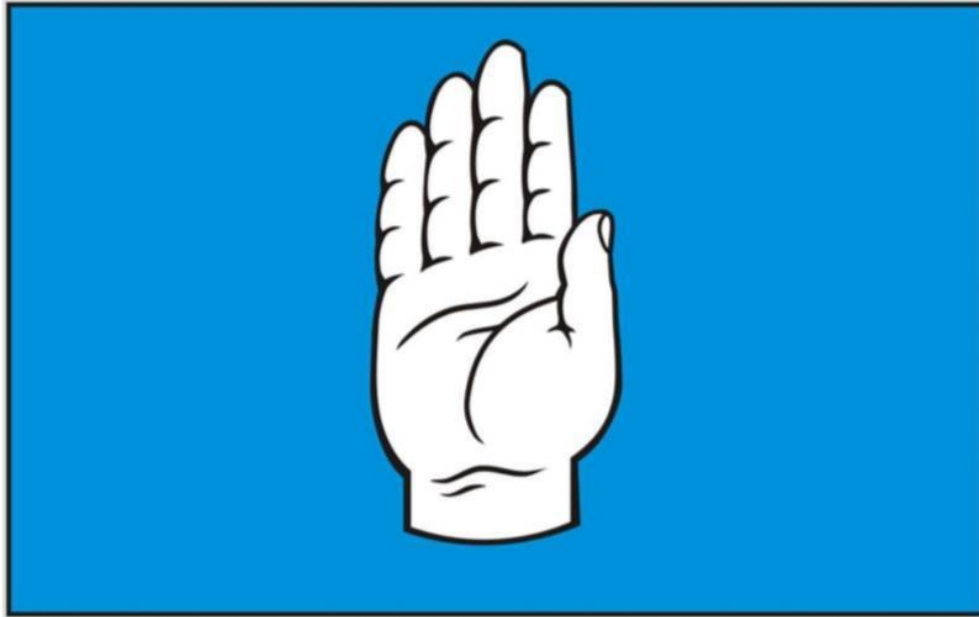

Ryc. 17. Herb Łabiszyna z 1915 r.

Źródło: <http://www.ngw.nl>

FLAGA

Flaga Łabiszyna ma postać płata o barwie niebieskiej o proporcjach wysokość i długość 5:8, pośrodku płata umieszczone jest godło herbu Łabiszyna. Stanowi załącznik nr 3 do Uchwały Nr XIII/123/12 Rady Miejskiej w Łabiszynie z dn. 28 marca 2012 r.

Ryc. 18. Flaga Łabiszyna

Źródło: Uchwała Nr XIII/123/12 Rady Miejskiej w Łabiszynie w sprawie uchwalenia Statutu Gminy Łabiszyn

PIECZĘCIE

Pieczęcie mają kształt okręgów, w polu pieczęci znajduje się herb gminy z majuskalnymi napisami otokowymi: GMINA ŁABISZYN, BURMISTRZ ŁABISZYNA, RADA MIEJSKA W ŁABISZYNIE. Stanowią załącznik nr 4 do Uchwały Nr XIII/123/12 Rady Miejskiej w Łabiszynie z dn. 28 marca 2012 r.

Ryc. 19. Pieczęcie z terenu Gminy Łabiszyn

Źródło: Uchwała Nr XIII/123/12 Rady Miejskiej w Łabiszynie w sprawie uchwalenia Statutu Gminy Łabiszyn

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Formami ochrony prawnej zabytków są: wpis do rejestru zabytków, uznanie za pomnik historii, utworzenie parku kulturowego, ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego oraz ustalenia ochrony w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz decyzji o warunkach zabudowy.

Rejestr zabytków województwa kujawsko-pomorskiego prowadzony jest przez Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Może on przystąpić do procedury wpisu do rejestru zabytków na wniosek strony – właściciela, bądź użytkownika obiektu lub też z urzędu. Jednakże trzeba pamiętać, że w przypadku rejestru zabytków ruchomych wojewódzki konserwator zabytków może z urzędu wydać decyzję o wpisie zabytkowego obiektu ruchomego, jeśli jest to uzasadnione wyjątkowymi okolicznościami. Precyzuje to art. 10, ust 2. ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami: „Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej.”

W Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków w Toruniu prowadzone są trzy rejestry zabytków:

1. Rejestr zabytków nieruchomych (księga A).
2. Rejestr zabytków ruchomych (księga B).
3. Rejestr zabytków archeologicznych (księga C).

W rejestrze zabytków nieruchomych województwa kujawsko-pomorskiego, z terenu Gminy Łabiszyn do rejestru zabytków nieruchomych wpisanych jest 19 pozycji. Są to również obiekty wchodzące w skład zespołów: pałacowego i klasztorowego. Obiekty wpisane do rejestru zabytków znajdują się w 2 miejscowościach, którymi to są: Lubostroń (11) oraz Łabiszyn (8).

Obiekty wpisane do rejestru zabytków odznaczające się szczególnymi walorami zostały krótko scharakteryzowane wraz z fotografiami w podrozdziale 5.6. - Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy. Ich charakterystyka znajduje się również w załączniku 1.

Nieruchome zabytki rejestrowe powinny być oznaczone wzorem znaku informacyjnego, który przedstawiony jest poniżej. Za jego umieszczenie odpowiedzialny jest starosta danego powiatu. Wzór znaku został ustanowiony w Rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r.

Ryc. 20. Wzór znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków

Źródło: załącznik do rozporządzenia Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. (poz. 259)

Na terenie Gminy Łabiszyn nie występują obiekty uznane przez Prezydenta RP za Pomnik Historii. Na obszarze gminy nie funkcjonuje też Park Kulturowy. Nie odnotowuje się także wpisów na Listę Skarbów Dziedzictwa.

5.4. Zabytki objęte w gminnej ewidencji zabytków – zabytki nieruchome

Ochrona zabytków należy do obowiązków samorządu lokalnego. Zadania stojące przed organami administracji publicznej, precyzuje art. 4 ustawy z dnia 17 września 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014, poz. 1446 ze zm.). Gminy mają dbać o: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwale zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie” oraz zapobiegać „zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków”. Ponadto mają obowiązek podjęcia działań mających na celu „udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków, przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę, kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków”.

Jednym z obowiązków nałożonych przez ustawę na gminy jest: „uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”. Temu zadaniu ma służyć gminna ewidencja zabytków, o której jest mowa w art. 22. Punkt 4 tego artykułu mówi: „Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy”.

Zgodnie z art. 21 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami gminna ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania gminnego programu opieki nad zabytkami.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- a) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- b) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- c) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Narodowy Instytut Dziedzictwa podaje następującą definicję ewidencji zabytków. „Ewidencja to uporządkowany zbiór wykonanych według jednolitych wzorów opracowań, zawierających podstawowe informacje o obiektach zabytkowych. Ewidencja zawiera: dane administracyjne i adresowe, rys historyczny, opis obiektu, fotografie i plany. Ewidencja obejmuje pojedyncze obiekty architektoniczne, zespoły budowlane (np. folwarki), zespoły urbanistyczne i ruralistyczne, stanowiska archeologiczne oraz zabytkowe parki i cmentarze”.

Celem ewidencji zabytków jest „rozpoznanie obiektów zabytkowych w terenie i ich udokumentowanie, zebranie i opracowanie podstawowych informacji merytorycznych o nich, zebranie informacji administracyjno-adresowych, tworzenie opracowań dla obiektów zagrożonych rozbiórką, destrukcją lub gruntowną przebudową, monitoring zasobu zabytkowego”. Podkreślono, że sporządzenie ewidencji zabytków jest działaniem obowiązkowym dla gmin.

OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA ZABYTEKÓW NIERUCHOMYCH

Charakterystyce poddano obiekty z terenu Gminy Łabiszyn ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz wpisane do rejestru zabytków.

Na terenie Gminy Łabiszyn łącznie odnotowano 163 obiektów: architektury i budownictwa (w tym obiekty rezydencjonalne oraz architektury sakralnej), zabytkowej zieleni, cmentarzy, czy strefy ochrony konserwatorskiej A i B. Spośród nich 19 wpisanych zostało do rejestru zabytków.

Od 2016 r. (tj. od momentu kiedy sporządzono ostatnią wersję GPOnZ) liczba zabytków architektonicznych uległa zmianom. Do wojewódzkiej ewidencji zabytków włączono 33 nowe pozycje, które nie były ujęte w poprzedniej edycji GPOnZ. Należy do nich zaliczyć obiekty przedstawione w poniższej tabeli.

Tabela 2. Nowe obiekty zabytkowe uwzględnione w wojewódzkiej ewidencji zabytków

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Adres
1	Antoniewo	zespół śluzy: śluza	
2	Antoniewo	zespół śluzy: dom śluzowego	
3	Antoniewo	most	
4	Jabłowo Pałuckie	zespół wiejski – strefa B ochrony konserwatorskiej	
5	Jezewo	zespół folwarczny – strefa B ochrony konserwatorskiej	
6	Kąpie	zespół dworsko-parkowy z fragmentem folwarku – strefa A i B ochrony konserwatorskiej	
7	Klotyldowo	zespół wiejski – strefa B ochrony konserwatorskiej	
8	Lubostroń	zespół pałacowo – parkowy z folwarkiem i zabudową wiejską – strefa A i B ochrony konserwatorskiej	
9	Obielewo	zespół dworsko-parkowy z fragmentem folwarku – strefa A i B ochrony konserwatorskiej	
10	Ostatkowo	zespół wiejski – strefa B ochrony konserwatorskiej (obejmująca zabudowę z pocz. XX w., zespół szkoły)	
11	Pszczółczyn	zespół dworsko-parkowy z zabudową wiejską – strefa A i B ochrony konserwatorskiej	
12	Smerzyn	zespół dworsko-parkowy z fragmentem folwarku – strefa A i B ochrony konserwatorskiej	
13	Wyręba	zespół wiejski – strefa B ochrony konserwatorskiej	
14	Załachowo	zespół dworsko-parkowy z fragmentem folwarku – strefa B ochrony konserwatorskiej	
15	Łabiszyn	dom	Nowy Rynek 1
16	Łabiszyn	dom	Nowy Rynek 2
17	Łabiszyn	dom	Nowy Rynek 3
18	Łabiszyn	dom	Nowy Rynek 5
19	Łabiszyn	dom	Nowy Rynek 10
20	Łabiszyn	dom	Nowy Rynek 11
21	Łabiszyn	dom	Nowy Rynek 23
22	Łabiszyn	dom	Nowy Rynek 26
23	Łabiszyn	dom	Nowy Rynek 27
24	Łabiszyn	dom	Nowy Rynek 28
25	Łabiszyn	dom	Nowy Rynek 29
26	Łabiszyn	dom	Nowy Rynek 32
27	Łabiszyn	dom	Nowy Rynek 33
28	Łabiszyn	dom	Nowy Rynek 35
29	Łabiszyn	dom	Nowy Rynek 36
30	Łabiszyn	dom	Nowy Rynek 39
31	Łabiszyn	dom	Nowy Rynek 40
32	Łabiszyn	dom	Nowy Rynek 41
33	Łabiszyn	dom	Nowy Rynek 44

Źródło: opracowanie własne

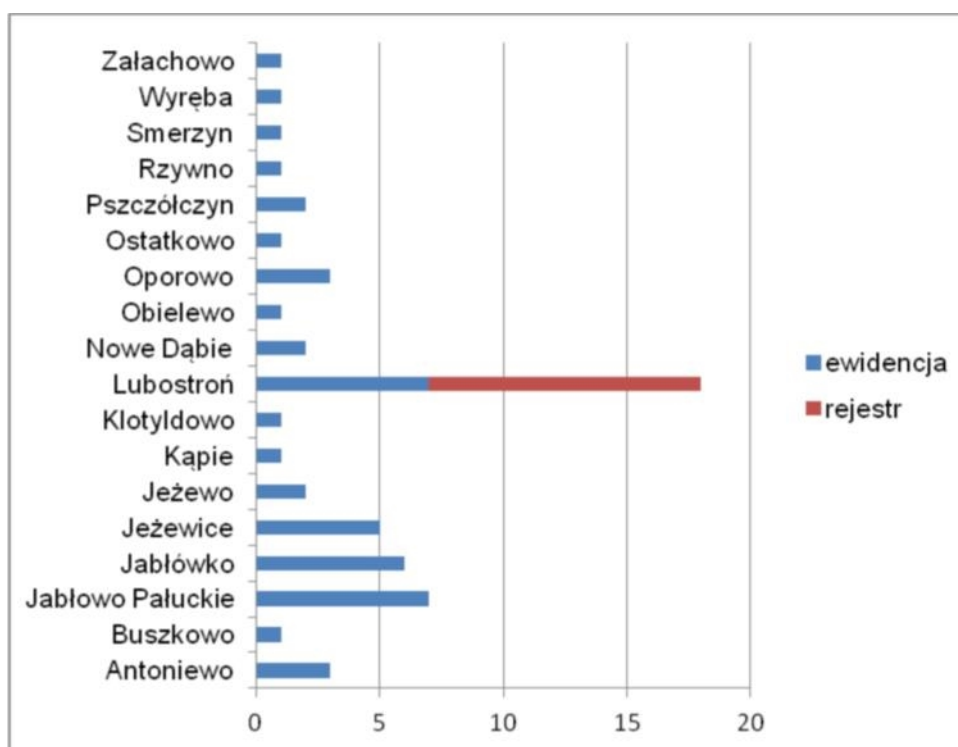
W tym miejscu należy stwierdzić, że Gmina Łabiszyn, jako organ prowadzący GEZ powtórnie zweryfikowała zasób zabytków na terenie gminy. Ustala się, iż na chwilę obecną występuje potrzeba zmiany Zarządzenia Burmistrza Łabiszyna Nr 0050.35.2012 z dnia 17.12.2012 r. w sprawie przyjęcia gminnej ewidencji zabytków Miasta i Gminy Łabiszyn. Konieczna jest jego aktualizacja, a gminna ewidencja zabytków powinna zawierać wszystkie obiekty znajdujące się w załączniku nr 1 do niniejszego Programu.

W nawiązaniu do wcześniejszego okresu programowania GEZ można scharakteryzować następująco:

1. Łączny zasób obiektów znajdujących się w WEZ uległ zmianom.
2. Do ewidencji włączono 33 nowe pozycje, w tym zespoły wiejskie, dworsko-parkowe oraz 19 domów z Nowego Rynku w Łabiszynie .
3. Liczba obiektów znajdujących się w ewidencji wynosi 163.
4. Ogólny stan obiektów będących w WEZ pozostaje zbliżony do tego jaki był w 2016 r. z uwzględnieniem nieznacznej ich poprawy za sprawą kilku remontów. Do najważniejszych pozytywnych zmian jakie zaszły należy zaliczyć zaadaptowanie budynku wozowni na cele kulturowe oraz jego kompleksowy remont, a także remonty zabytkowych kamienic na Placu 1000-lecia w Łabiszynie.
5. GEZ nie została zaktualizowana i wymaga przyjęcia ponownego Zarządzenia Burmistrza.

Aż 106 ze 163 obiektów będących w WEZ znajduje się na terenie miasta Łabiszyn. W związku z powyższym należy wskazać, że 57 obiektów znajduje się na obszarach wiejskich. Obiekty w niej ujęte występują na obszarze 17 wsi. Poniżej przedstawiono rycinę, która obrazuje, na terenie których miejscowości występuje największa liczba obiektów ujętych w WEZ (obszary wiejskie). Wyszczególniono także obiekty rejestrowe.

Obiekty ujęte w WEZ datowane są przede wszystkim na koniec XIX w. i pocz. XX w. Nieliczne budynki/zespoły budynków powstały poza wskazanymi ramami czasowymi. Cmentarz żydowski „stary” to najstarszy zabytek nierejestrowy znajdujący się w wojewódzkiej ewidencji z terenu Gminy Łabiszyn. Najwięcej obiektów ujętych w WEZ oraz rejestrze zabytków znajduje się w Lubostroni - 18.

Wykres 2. Nieruchome zabytki architektury i budownictwa z terenu Gminy Łabiszyn (obszar wiejski) z wyszczególnieniem na miejscowości

Źródło: opracowanie własne na podstawie

REJESTR ZABYTKÓW

Na terenie Gminy Łabiszyn znajduje się 19 obiektów wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych województwa kujawsko-pomorskiego. Obiekty te znajdują się w Łabiszynie i Lubostroni. Powstawały w różnych wiekach, jednak większość z nich datowana jest na XIX w. Obiektami o najstarszym datowaniu na terenie gminy, które zostały wpisane do rejestru zabytków są: klasztor, ob. plebania oraz kościół p.w. św. Mikołaja w Łabiszynie, zostały odbudowane po pożarze w latach 1724-1736.

Ocenie poddano stan zachowania poszczególnych zabytków rejestrowych. Ogólny stan techniczny rejestrowych obiektów zabytkowych z terenu Gminy Łabiszyn ocenić należy jako dobry i bardzo dobry.

Wizualne wrażenie całego zespołu pałacowo – parkowego wraz z częścią zaplecza ogrodniczego w Lubostroń należy ocenić jako bardzo dobre. Prace pielęgnacyjne i remontowe są przeprowadzane na bieżąco. Zespół objęty jest ciągłą opieką oraz nadzorem. Charakterystyka zabytkowego centrum Łabiszyna przeprowadzona została w rozdziale 5.2.2 krajobraz kulturowy. Miejsce to jest zadbane, bez większych przekształceń. Ogólny stan zachowania poszczególnych kamienic ocenić należy jako dobry. Zachowane zostały pierwotne bryły obiektów co wpływa na estetykę i ład przestrzenny tego miejsca, widoczne są drobne elementy dekoratorskie. Najpilniejsze prace remontowe w dawnym zespole klasztornym reformatoryjnym powinny objąć zachodnie skrzydło zespołu. Poprawy wymaga elewacja, w której widoczne są ubytki tynków, stolarka okienna w części parterowej, kominy, a także należy odświeżyć elementy zdobnicze przy wejściu głównym. Dachówka zachodniego skrzydła została wymieniona w 2002 r. Jednakże obiekty całego zespołu kościelnego są dobrze utrzymane. Układ, rozmieszczenie alejek oraz ogólna prezencja cmentarza jest bardzo dobra. Niektóre nagrobki wymagają odnowienia. Dom na Placu Tysiąclecia 11 reprezentuje zły stan techniczny. Konieczna jest jego głębsza analiza. Należy zatem stwierdzić, że reprezentuje on najgorszy stan techniczny ze wszystkich rejestrowych zabytków. Wszystkie prace modernizacyjne należy uzgadniać z WUOZ Delegatura w Bydgoszczy.

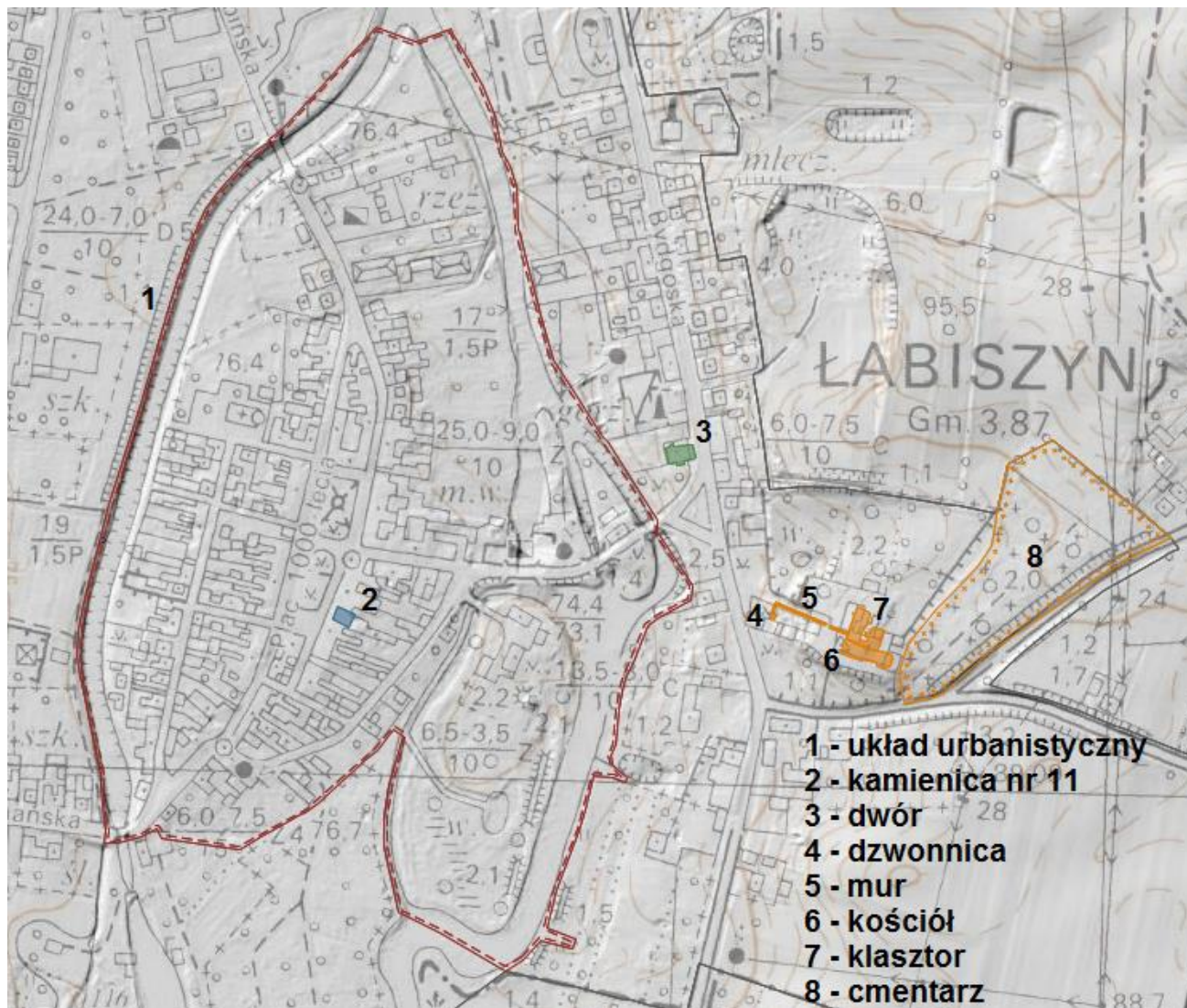
Tabela 3. Rejestrowe obiekty nieruchomości z terenu Gminy Łabiszyn

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Datowanie	Stan
1	Lubostroń	zespół pałacowo - parkowy: pałac	1795 – 1800 r.	bardzo dobry
2	Lubostroń	zespół pałacowo - parkowy: park	ok. 1800 r.	bardzo dobry
3	Lubostroń	zespół pałacowo - parkowy: oficyna	kon. XVIII w.	bardzo dobry
4	Lubostroń	zespół pałacowo - parkowy: stajnia i wozownia	ok. 1800 r.	bardzo dobry
5	Lubostroń	zespół pałacowo - parkowy: domek myśliwski	kon. XIX w.	bardzo dobry
6	Lubostroń	zespół pałacowo - parkowy: ogrodzenie mururowane	ok. 1800 r.	bardzo dobry
7	Lubostroń	zaplecze gospodarczo – ogrodnicze: dom ogrodnika	kon. XIX w.	dobry/bardzo dobry
8	Lubostroń	zaplecze gospodarczo – ogrodnicze: oranżeria – ogród zimowy	kon. XIX w., przebud. l. 70-80 XX w.	bardzo dobry
9	Lubostroń	zaplecze gospodarczo – ogrodnicze: piwnica w fosie	poł. XIX w.	bardzo dobry
10	Lubostroń	zaplecze gospodarczo – ogrodnicze: piwnica - lodownia	pocz. XX w.	bardzo dobry
11	Lubostroń	zaplecze gospodarczo – ogrodnicze: piwnica - ziemianka	pocz. XX w.	dobry
12	Łabiszyn	dzielnica Starego Miasta	XIV-XX w.	dobry/bardzo dobry
13	Łabiszyn	zespół klasztorny reformatoryjny: kościół klasztorny reformatoryjny, ob. parafialny p.w. św. Mikołaja	1688-1690 r., 1731-1736, rozbud. 1911 r.	bardzo dobry
14	Łabiszyn	zespół klasztorny reformatoryjny: klasztor	1688-1690 r., 1724 r.	dostateczny/dobry
15	Łabiszyn	zespół klasztorny reformatoryjny: dzwonnica	XVIII/XIX w., przebud. pocz. XX w.	bardzo dobry
16	Łabiszyn	zespół klasztorny reformatoryjny: mur ogrodzeniowy po zachodniej stronie klasztoru		bardzo dobry
17	Łabiszyn	zespół klasztorny reformatoryjny: cmentarz parafialny rzym.- kat., parafii p.w. św. Mikołaja	k. XVIII w., pocz. XIX w.	bardzo dobry
18	Łabiszyn	dom mieszkalny, ul. Bydgoska 1	XIX w.	bardzo dobry
19	Łabiszyn	dom, Plac Tysiąclecia 11	1903 r., remont. 1990 r.	zły

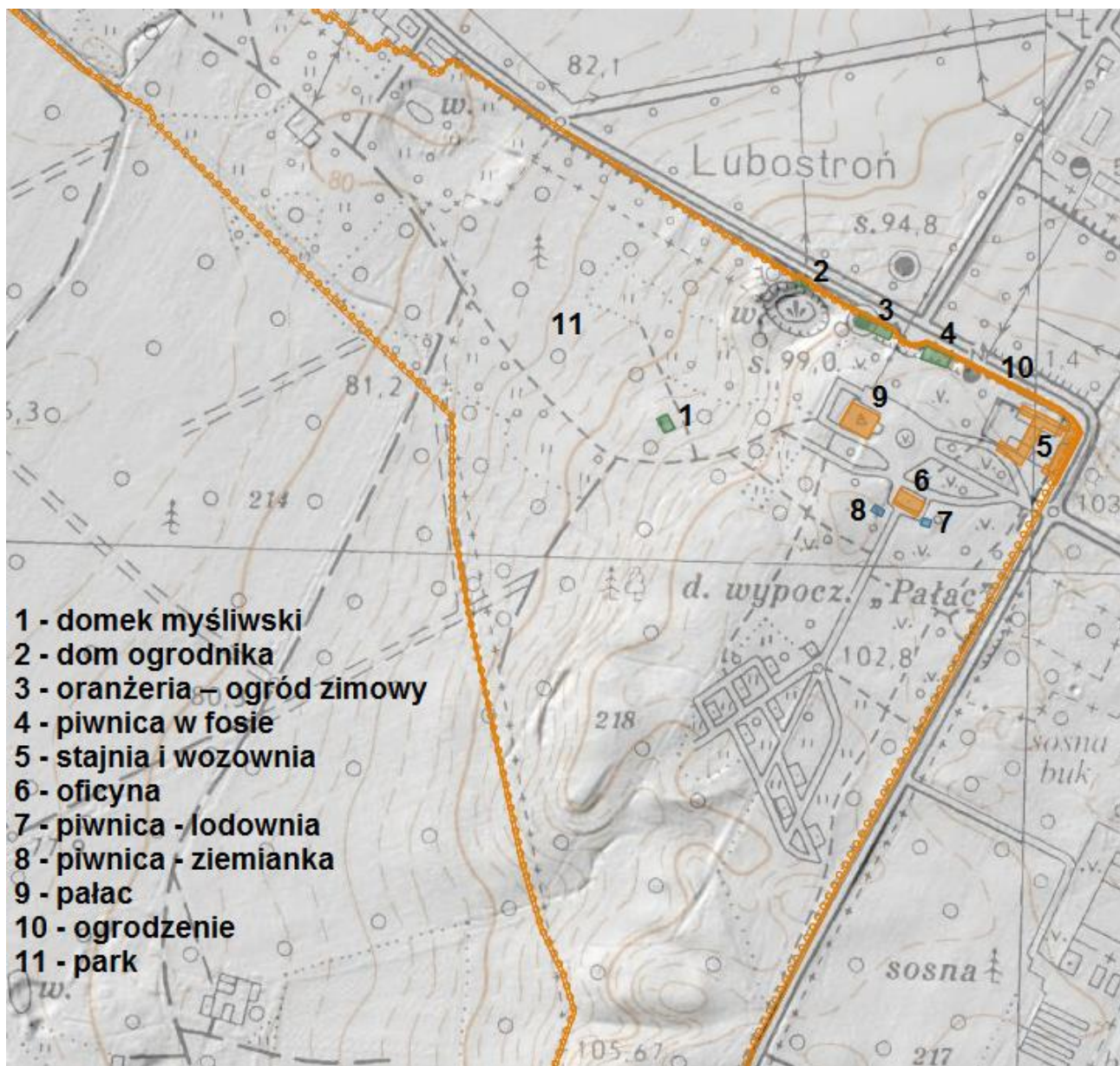
Źródło: karty adresowe GEZ Gminy Łabiszyn, wykaz zabytków rejestrowych otrzymanych od WUOZ Delegatura w Bydgoszczy, stan na 2020 r.

Należy stwierdzić, iż od 2017 r. stan zabytków rejestrowych nie uległ większym zmianą. Na uwagę zasługuje zabytkowa kamienica na Placu 1000-lecia, której stan z roku na rok się pogarsza, w związku z czym jej status zmienił się z dostatecznego na zły.

Od roku 2017 do wojewódzkiego rejestru zabytków nieruchomości nie wpisano nowych obiektów z terenu Gminy Łabiszyn, które były ujęte w poprzednim programie opieki nad zabytkami. Poniżej przedstawiono przestrzenne rozmieszczenie zabytków rejestrowych w Łabiszynie oraz Lubostroniu.

Ryc. 21. Rozmieszczenie zabytków rejestrowych na terenie Łabiszyna
Źródło: opracowanie własne na podstawie www.mapy.zabytek.gov.pl

Ryc. 22. Rozmieszczenie zabytków rejestrowych na terenie Lubostronia
 Źródło: opracowanie własne na podstawie www.mapy.zabytek.gov.pl

BUDYNKI MIESZKALNE

W WEZ figurują obiekty o zróżnicowanych funkcjach. Poniżej krótko je scharakteryzowano. Budynki mieszkalne stanowią większość wszystkich obiektów znajdujących się w ewidencji. Przykład miejskiego budownictwa wielorodzinnego na obszarze Gminy Łabiszyn ukazuje poniższa fotografia.

Fot. 4. Budynek mieszkalny w Łabiszynie na ul. Mickiewicza z pocz. XX w.

Źródło: fotografia własna

Przykład zachowanego budownictwa wiejskiego z pocz. XX w. na terenie Gminy Łabiszyn przedstawia poniższa fotografia. Nie zachowały się zabytkowe domy drewniane.

Fot. 5. Budynek mieszkalny w Jeżewicach z pocz. XX w.

Źródło: GEZ

Funkcję mieszkalną reprezentują obecnie obiekty również te, które posiadały inne przeznaczenie pierwotne, np. dwory, szkoły. Na terenie gminy wiele zespołów folwarcznych, w tym pofolwarcznych budynków

mieszkalnych, tzw. trojaki, czworaki uległo zatarciu. Założenia są mocno zniszczone, pozostały nieliczne fragmenty z zatartym układem (Jabłowo, Jeżewo, Kąpie, Obielewo, Pszczółczyn, Smerzyn, Załachowo). Obiekty mieszkalne będące dziedzictwem kulturowym gminy prezentują różny stan zachowania, część jest pod stałą opieką, z kolei inne nie są zamieszkałe co oznacza ich powolną degradację. Najlepiej zachowane zabytkowe, murowane domy odnaleźć można w zachodniej części gminy. Charakteryzowane obiekty podatne na różnego rodzaju przekształcenia ze względu na brak świadomości właścicieli oraz ich problemy finansowe. Domy mogą ulec zatarciu np. poprzez:

- niewłaściwą wymianę stolarki okiennej;
- niewłaściwą wymianę stolarki drzwiowej;
- niewłaściwą wymianę połączeń dachowej;
- ocieplenie budynku;
- otynkowanie budynku;
- wszelkiego rodzaju dobudówki;
- umieszczanie reklam zakrywających detale architektoniczne.

CMENTARZE

Cmentarze stanowią specjalną formę obiektów zabytkowych. Ze względu na przynależność religijną różnią się od siebie w wielu aspektach. Ich szczegółową charakterystykę przedstawia poniższa tabela. Nekropolie z terenu gminy, które ujęte są w WEZ mieszczą się w 4 miejscowościach. Ich największa ilość występuje w Łabiszynie (3). Najstarszym cmentarzem jest żydowski cmentarz przy ul. 3 Maja z 2 poł. XVIII w. Na terenie Gminy Łabiszyn występują cmentarze żydowskie, ewangelickie oraz rzymsko – katolickie. Cmentarze ewangelickie zakładane były z końcem XIX w. lub z pocz. XX w. Nie posiadają stałego nadzoru, pozostawione same sobie zarastają.

Cmentarze ewangelickie charakteryzują się następującymi cechami:

- występowanie cmentarzy na wzniesieniach;
- występowanie cmentarzy przy drogach;
- występowanie cmentarzy poza obszarami zabudowanymi;
- charakterystyczna roślinność: bluszcz, stare dęby i lipy;
- aleje drzewne.

Powierzchnia charakteryzowanych cmentarzy jest zróżnicowana. Czynny jest tylko cmentarz rzymsko-katolicki w Łabiszynie, który jest największy, ponieważ istnieje ciągła potrzeba pochówku zmarłych. Również jedynie on został wpisany do rejestru zabytków.

Warto również wspomnieć, iż wszelkie działania inwestycyjne na terenach pocmentarnych reguluje art. 6 ust. 4 ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych z dnia 31 stycznia 1959 r. (Dz. U. z 2015, poz. 2126).

4. Użycie terenu cmentarnego na inny cel jest dopuszczalne pod warunkiem zachowania znajdujących się na jego terenie zabytków, które mogą być przeniesione w inne miejsce po uzyskaniu pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Szczególnymi przepisami ochronnymi zostały ujęte w pełnym zakresie cmentarze żydowskie, gdyż według wyznania Mojżeszowego nie przewiduje się likwidacji cmentarzy, a ekshumacja zwłok dozwolona jest tylko w wyjątkowych sytuacjach, musi też zostać przeprowadzona w sposób zgodny z przepisami. Dla Żydów są to z jednej strony miejsca święte, z drugiej zaś nieczyste. Dlatego po jego opuszczeniu należało umyć ręce. Cmentarze żydowskie, zwane mylnie „kirkutami” są nienaruszalne i nie mogą zostać usunięte. Mimo braku nagrobków na terenie „domów życia” dla Żydów są to w dalszym ciągu cmentarze. Zasada nienaruszalności grobu dotyczy cmentarzy żydowskich w Łabiszynie, które zostały zdewastowane. Wszystkie oryginalne nagrobki ze „starego cmentarza żydowskiego zostały usunięte. 11 lipca 2013 r. dzięki staraniom Marcina Natana Dudka-Lewina oraz Fundacji Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego na cmentarzu ustawiono stylizowany na macewę pomnik. „Nowy” cmentarz żydowski w Łabiszynie uległ poważnej dewastacji podczas II wojny światowej, nie zachowała się żadna oryginalna macewa. W 2008 r. na terenie miasta zostały odnalezione fragmenty nagrobków. Fundacja Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego planuje budowę lapidarium.

Przedstawiona poniżej tabela charakteryzuje cmentarze występujące na terenie gminy.

Tabela 4. Charakterystyka cmentarzy znajdujących się w wojewódzkiej ewidencji zabytków z terenu Gminy Łabiszyn

Lp.	Miejscowość	Nazwa cmentarza	Położenie	Czas powstania	Właściciel	Powie-rzchnia (ha)	Wpis do rejestru
1	Jeżewice	cmentarz ewangelicki	w lesie, przy domu nr 17	kon. XIX w.	Lasy Państwowe	0,46	nie
2	Nowe Dąbie	cmentarz ewangelicki	w lesie na wzniesieniu, przy drodze Nowe Dąbie – Rzywno	XIX w.	Lasy Państwowe	0,24	nie
3	Rzywno	cmentarz ewangelicki	w lesie, między domami 21 i 22	XIX/XX w.	Lasy Państwowe	0,17	nie
4	Łabiszyn	cmentarz parafialny rzymsko – katolicki parafii p.w. św. Mikołaja	przy kościele	k. XVIII w., pocz. XIX w.	Parafia	1,9	tak
5	Łabiszyn	cmentarz żydowski „stary”	ul. 3 Maja	2 poł. XVIII w.	Lasy Państwowe	0,15	nie
6	Łabiszyn	cmentarz żydowski „nowy”	ul. Leśna	ok. 1800 r.	Lasy Państwowe	1,01	nie

Źródło: opracowanie własne na podstawie wykazu zabytków ujętych w WEZ otrzymanych od WUOZ Delegatura w Bydgoszczy oraz kart GEZ

Fot. 6. Cmentarz ewangelicki w Jeżewicach

Źródło: GEZ

Należy jednak pamiętać, że na terenie Gminy Łabiszyn występują również inne cmentarze wymienione w Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Łabiszyn, które objęte są strefą ochrony konserwatorskiej – strefa „B”:

- Władysławowo – 3 cmentarze ewangelickie;
- Sosnowiec (Wielki Sosnowiec) – 2 cmentarze ewangelickie;
- Jeżewo – 1 cmentarz ewangelicki założony w XIX w.;
- Obielewo - 1 cmentarz ewangelicki;

- Buszkowo - 1 cmentarz ewangelicki;
- Jabłówko - 1 cmentarz ewangelicki;
- Jabłowo Pałuckie - 1 cmentarz ewangelicki;
- Ostatkowo - 1 cmentarz ewangelicki;
- Łabiszyn - 1 cmentarz ewangelicki.

Ponadto weryfikacją powinny być objęte cmentarze, które zostały zaznaczone na ogólnodostępnej witrynie www.lapidariawikidot.com. Do zapomnianych cmentarzy województwa kujawsko-pomorskiego z terenu Gminy Łabiszyn wymienić należy:

- Annowo - 1 cmentarz ewangelicki;
- Wielki Sosnowiec – 1 cmentarz ewangelicki;
- Władysławowo – 3 cmentarze ewangelickie (Borek, Sumówko, Żabie Błota);
- Wyręba – 1 cmentarz ewangelicki.

DWORY I PAŁACE

Dwory i pałace o pierwotnych funkcjach mieszkalnych na terenie Gminy Łabiszyn stanowią istotne dziedzictwo materialne. Na terenie Gminy Łabiszyn znajdują się 3 dwory o różnym stanie zachowania oraz 1 pałac. W wyniku przemian społeczno – ustrojowych zostały zaadaptowane na nowe funkcje. Dwory w Jeżewie oraz Łabiszynie to obecnie budynki mieszkalne, a pałac w Lubostroni jest instytucją kultury, dzierżawi go Urząd Marszałkowski. Drugi dwór w Łabiszynie zagospodarowano na bibliotekę i dom kultury. Dwa obiekty są własnością Gminy Łabiszyn. Ważne, że są chronione i żaden z nich nie jest pustostanem. Przykład dworu zaadaptowanego na funkcję kulturotwórczą przedstawia poniższa fotografia. W tabeli poniżej scharakteryzowano dawne dwory m.in. pod względem czasu powstania, obecnej funkcji oraz formy własności. Większość dworów ujętych w poniższej tabeli pochodzi z XIX w. i stanowi własność gminną.

2 z 4 charakteryzowanych obiektów wpisane zostały do rejestru zabytków.

Tabela 5. Zabytkowe dwory z terenu Gminy Łabiszyn

Lp.	Miejscowość	Obiekt – funkcja pierwotna	Czas powstania	funkcja obecna	Właściciel	Stan	Wpis do rejestru
1	Jeżewo	dwór	pocz. XX w.	budynek mieszkalny	Gmina	dostateczny	nie
2	Lubostroń	pałac	1795 – 1800 r.	instytucja kultury	Skarb Państwa	bardzo dobry	tak
3	Łabiszyn	dwór	1 poł. XIX w., przebud.	budynek mieszkalny	Os. prywatna	bardzo dobry	tak
4	Łabiszyn	dwór	2 poł. XIX w.	biblioteka publiczna i Łabiszyński Dom Kultury	Gmina	bardzo dobry	nie

Źródło: opracowanie własne na podstawie wykazu zabytków ujętych w WEZ otrzymanych od WUOZ Delegatura w Bydgoszczy oraz kart GEZ, stan na 2020 r.

Fot. 7. Dwór w Łabiszynie, ob. biblioteka i dom kultury

Źródło: fotografia własna

PARKI

Na terenie analizowanej gminy występuje tylko 1 park, który został uwzględniony w wojewódzkiej ewidencji zabytków. Zabytkowy park został wpisany także do rejestru zabytków. Jest bezpośrednio związany z lubostrońskim pałacem i rodem Skórczewskich. Jego podstawową charakterystykę zawarto w poniższej tabeli. Szerszy opis zawarto w rozdziale 5.6 Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy.

Tabela 6. Zabytkowe parki z terenu Gminy Łabiszyn

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Czas powstania	Powierzchnia ogółem (ha)	Właściciel	Stan	Wpis do rejestru
1	Lubostroń	park pałacowy	ok. 1800 r.	ok. 42 ha	Skarb Państwa	bardzo dobry	tak

Źródło: opracowanie własne na podstawie wykazu zabytków ujętych w WEZ otrzymanych od WUOZ Delegatura w Bydgoszczy oraz kart GEZ, stan na 2020 r.

Ryc. 23. Park w Lubostroniu

Źródło: www.wikimapia.org

OBIEKTY SAKRALNE

Zabytkowe kościoły znajdujące się na obszarze Gminy Łabiszyn powstały w różnym czasie. Najstarszym z nich jest kościół parafialny p.w. Zwiastowania NMP w Łabiszynie, którego początki sięgają XVII w. Oprócz niego wszystkie pozostałe wybudowane zostały przez ewangelików. Kaplica w Jabłowie Pałuckim użytkowana jest obecnie jako świetlica wiejska i budynek mieszkalny. Pozostałe obiekty, pod względem przynależności wyznaniowej należą do parafii rzymsko-katolickich. 3 spośród 4 obiektów nie zostało wpisanych do rejestru zabytków.

Mieszkańcy Gminy Łabiszyn to w przeważającej mierze praktykujący katolicy. Dlatego też poszczególni parafianie traktują swoje kościoły jako dobro wspólne czego efektem jest dobre i bardzo dobre utrzymanie obiektów sakralnych. Drobne naprawy mogłyby zostać przeprowadzone jedynie w budynku dawnej kaplicy ewangelickiej w Jabłowie Pałuckim.

Tabela 7. Zabytkowe obiekty sakralne z terenu Gminy Łabiszyn

Lp.	Miejscowość	Pierwotna funkcja kościoła	Obecna funkcja kościoła	Czas powstania	Stan	Właściciel	Wpis do rejestru
1	Jabłowo Pałuckie	zespół zboru ewangelickiego: dawny zbór i szkoła	świątelnia i dom mieszkalny	XIX w.	dobry	Gmina	nie
2	Jablówko	kościół ewangelicki	kościół parafii rzymsko – katolickiej p.w. Najświętszej Maryi Panny Różańcowej	1901 r.	bardzo dobry	Parafia	nie
3	Łabiszyn	zespół Klasztorny Reformatorów: kościół klasztorny	kościół parafii rzymsko – katolickiej p.w. św. Mikołaja	1688-1690 r., 1731-1736, rozbud. 1911 r.	bardzo dobry	Parafia	tak
4	Łabiszyn [#]	kościół p.w. Zwiastowania NMP	kościół p.w. Zwiastowania NMP	XVII w.	bardzo dobry	Parafia	nie

Źródło: opracowanie własne na podstawie wykazu zabytków ujętych w WEZ otrzymanych od WUOZ Delegatura w Bydgoszczy oraz kart GEZ, stan na 2020 r.

Fot. 8. Kościół p.w. Zwiastowania NMP w Łabiszynie

Źródło: fotografia własna

Warto odnotować, że w 2018 r. Parafia Rzymskokatolicka p.w. św. Mikołaja w Łabiszynie otrzymała dofinansowanie na prace konserwatorskie związane z wykonaniem izolacji pionowej i poziomej klasztoru i kościoła p.w. św. Mikołaja w Łabiszynie. Całkowita wartość zadania 42 857,14 zł, dofinansowanie z RPO W K-P 29 571,43 zł, środki z budżetu województwa 428,57 zł.

W roku 2019 Parafia Rzymskokatolicka p.w. św. Mikołaja w Łabiszynie otrzymała dofinansowanie na prace remontowo-konserwatorskie związane z naprawą wypraw tynkarskich. Całkowita wartość zadania 422 745,98 zł, wnioskowana wartość dofinansowania 300 000,00 zł. Środki pozyskano z RPO W K-P, środków z budżetu województwa oraz budżetu państwa.

W roku 2020 r. Parafia Rzymskokatolicka p.w. św. Mikołaja w Łabiszynie otrzymała dofinansowanie na prace konserwatorskie we wnętrzu krużganków w zespole kościoła pw. św. Mikołaja w Łabiszynie. Kwot zadania wyniosła 5 000,00 zł, środki pozyskano od Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

WŁASNOŚĆ GMINY ŁABISZYN

Gmina Łabiszyn posiada w swojej własności i współwłasności 19 zabytków będących w WEZ. Przedstawia je poniższa tabela. Gmina Łabiszyn jest właścicielem w przypadku 9 obiektów oraz współwłaścicielem 10. Zaden z nich nie został wpisany do rejestru zabytków. Z poniższego zestawienia wynika, że do własności gminnej należą budynki mieszkalne, obiekty szkolne lub poszkolne, dawny dwór, obiekty po dawnym Sądzie Grodzkim, a także pozostałe obiekty. Stan zachowania wymienionych poniżej obiektów jest na ogół dobry lub bardzo dobry.

Tabela 8. Zabytki ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków będące własnością gminną z terenu Gminy Łabiszyn

Lp.	Miejscowość	Adres	Obiekt	Czas powstania	Właściciel	Wpis do rejestru
1	Buszkowo	10 (11)	szkoła (ob. budynek mieszkalny)	pocz. XX w.	Gmina	nie
2	Jabłowo Pałuckie	12	zespół zboru ewangelickiego: dawny zbor i szkoła, (ob. świetlica i dom mieszkalny)	XIX w.	Gmina/os. prywatne	nie
3	Jezewo	34	dwór (ob. budynek mieszkalny)	pocz. XX w.	Gmina/os. prywatne	nie
4	Jezewice	6	szkoła (ob. budynek mieszkalny)	1911 r.	Gmina/os. prywatne	nie
5	Jabłowo Pałuckie	12	zespół zboru ewangelickiego: budynek gospodarczy	pocz. XX w.	Gmina	nie
6	Łabiszyn	ul. 11 Stycznia 11	kamienica	kon. XIX w.	Gmina/os. prywatne	nie
7	Łabiszyn	ul. Mickiewicza 5	zespół młyna: dawna wozownia i stajnia (ob. wozownia)	kon. XIX w.	Gmina	nie
8	Łabiszyn	ul. Parkowa 1d	zespół dworsko-parkowy na wyspie: dwór (ob. biblioteka publiczna i Łabiszyński Dom Kultury)	2 poł. XIX w.	Gmina	nie
9	Łabiszyn	ul. Parkowa 1a	zespół dworsko-parkowy na wyspie: oficyna dworska	2 poł. XIX w.	Gmina	nie
10	Łabiszyn	Plac Tysiąclecia 6	kamienica narożna	pocz. XX w.	Gmina/os. prywatne	nie
11	Łabiszyn	Plac Tysiąclecia 20	dom mieszkalny	kon. XIX w.	Gmina/os. prywatne	nie
12	Łabiszyn	Plac Tysiąclecia 25	dom mieszkalny	poł. XIX w., przebud. XIX/XX w.	Gmina	nie
13	Łabiszyn	ul. Poznańska 9	zespół Sądu Grodzkiego: dom sędziów (ob. przedszkole miejskie im. Juliana Tuwima)	ok. 1911 r.	Gmina	nie
14	Łabiszyn	ul. Poznańska 11	zespół Sądu Grodzkiego: katolicka szkoła powszechna (ob. budynek mieszkalny)	ok. 1893 r.	Gmina/os. prywatne	nie
15	Łabiszyn	ul. Poznańska 12	szkoła podstawowa	1911 r.	Gmina	nie

16	Łabiszyn	ul. Poznańska 14	zespół Sądu Grodzkiego: dom	1893 r.	Gmina/os. prywatne	nie
17	Łabiszyn	ul. Poznańska 24	dom mieszkalny	1910 r.	Gmina/os. prywatne	nie
18	Łabiszyn	ul. Rynkowa 1	dom mieszkalny	pocz. XX w.	Gmina/os. prywatna	nie
19	Łabiszyn	ul. Rynkowa 3	dom mieszkalny	pocz. XX w., przeb. 1.30. XX w.	Gmina	nie

Źródło: opracowanie własne na podstawie wykazu zabytków ujętych w WEZ otrzymanych od WUOZ Delegatura w Bydgoszczy, kart GEZ oraz materiałów przekazanych przez UM w Łabiszynie

W roku 2017 Gmina Łabiszyn zakupiła obiekt zabytkowej wozowni. To XIX-wieczny budynek, który służył w przeszłości jako obiekt wspomagający funkcjonowanie młyna znajdującego się tuż obok. Obiekt z roku na rok popadał w ruinę. Prace remontowe budynku wozowni na ul. Mickiewicza trwały od marca 2019 r. do czerwca 2019 r. i zostały sfinansowane z budżetu gminy. Obiekt wyremontowano oraz zaadaptowano na cele kulturowe. W obiekcie znajdującym się w wojewódzkiej ewidencji zabytków przy ul. Mickiewicza znajdują się różne wystawy czasowe, np. wystawa przybliżająca dzieje miasta, Powstanie Wielkopolskie Kompania Pakoska, wystawa rękodzieła artystycznego „Babska pracownia”. W przyszłości będą odbywać się tu wydarzenia kulturalne i oświatowe, koncerty oraz inne imprezy wewnątrz i plenerowe. W budynku mieści się również punkt informacji turystycznej.

Fot. 9. XIX-wieczny budynek wozowni

Źródło: www.naszabibioteka.com, 2019

Włączanie nowych obiektów oraz ich wyłączenie z gminnej ewidencji zabytków musi być dokonywane w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Wzór karty gminnej ewidencji zabytków określony został w Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja (Dz.U. nr 113, poz. 661) i w taki sposób należy prowadzić gminną ewidencję zabytków. W gminnej ewidencji zabytków muszą znaleźć się obiekty wpisane do rejestru zabytków, obiekty ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków lub wskazane do ujęcia przez WKZ oraz inne nieruchomości zabytki wyznaczone przez wójta/burmistrza w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Mimo, iż GEZ została przyjęta Zarządzeniem Burmistrza Łabiszyna Nr 0050.35.2012 z dnia 17.12.2012 r. obecnie wymaga pewnych korekt. Obiekty ujęte ewidencji wojewódzkiej oraz wpisane do rejestru zabytków znajdują się w załączniku 1.

Zaznacza się, iż powyżej przedstawiona charakterystyka może nie oddawać rzeczywistego zasobu tkanki zabytkowej. Konieczna jest weryfikacja terenowa, która pozwoli na zaktualizowanie gminnej ewidencji zabytków. W przypadku obiektów bez stałej opieki winno się zwrócić szczególną uwagę, czy nie grożą zawaleniem.

5.5. Zabytki objęte w gminnej ewidencji zabytków – zabytki archeologiczne

Nieruchomy zabytek archeologiczny, zwany jest także stanowiskiem archeologicznym. Narodowy Instytut Dziedzictwa wskazuje, że stanowisko archeologiczne to: „obszar, w obrębie którego występują źródła archeologiczne wraz z otaczającym je kontekstem – tzw. nawarstwieniami kulturowymi, czyli warstwami ziemi, które powstały na stanowisku (np. osadzie pradziejowej) w trakcie jego funkcjonowania w przeszłości”. Mogą to być grodziska, cmentarzyska, pozostałości dawnych osad, nawarstwienia miast, nawarstwienia związane z funkcjonowaniem zamków, wsi historycznych itd.

Wykaz stanowisk archeologicznych uwzględnionych w Wojewódzkiej Ewidencji Nieruchomych Zabytków Archeologicznych oraz Wojewódzkim Rejestrze Nieruchomych Zabytków Archeologicznych (który prowadzi Kujawsko-Pomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków, Delegatura w Bydgoszczy) przedstawiono w załączniku nr 3.

Badania powierzchni archeologicznej w ramach wykonywania Archeologicznego Zdjęcia Polski prowadzone były od 1978 roku na terenie całego kraju. Projekt zakładał znalezienie zabytków archeologicznych tzw. metodą powierzchniową polegającą na obserwacji zaoranych pól wiosną i jesienią. Prowadzone były również wywiady z mieszkańcami, analizy archiwalnych materiałów, jak i wykorzystywano zdjęcia lotnicze. Dziedzictwo archeologiczne na terenie Gminy Łabiszyn reprezentują stanowiska archeologiczne w liczbie 466, w tym miasto lokacyjne w granicach wpisu do rejestru zabytków oraz relikty łabiszyńskiego zamku. Większość stanowisk ujętych w ewidencji wojewódzkiej zalicza się do tzw. stanowisk płaskich, które na powierzchni mogą być mało czytelne.

Ochrona dziedzictwa archeologicznego prowadzona jest zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, według której obecny poziom cywilizacyjny umożliwia wykorzystanie potencjału kulturowego, ekonomicznego i społecznego dziedzictwa archeologicznego bez umniejszania szans przyszłych pokoleń na jego poznanie i obcowanie z autentycznymi, nienaruszonymi zabytkami przeszłości. W przypadku nieodnawialnych zasobów dziedzictwa archeologicznego oznacza to ochronę zabytków archeologicznych in situ czyli w miejscu ich pierwotnego występowania, przez zachowanie ich dla przyszłych pokoleń w stanie możliwie nienaruszonym.

Ważnym aspektem dotyczącym zabytków archeologicznych jest ich przypadkowe znalezienie. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami odnosi się w tej kwestii w art. 33.

Art.33. Kto przypadkowo znalazł przedmiot, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem archeologicznym, jest obowiązany, przy użyciu dostępnych środków, zabezpieczyć ten przedmiot i oznakować miejsce jego znalezienia oraz niezwłocznie zawiadomić o znalezieniu tego przedmiotu właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków, a jeśli nie jest to możliwe, właściwego wójta (burmistrza, prezydenta miasta).

Należy zwrócić uwagę, iż wszystkie znalezione zabytki archeologiczne należą do Skarbu Państwa, co reguluje art. 35 wspomnianej wcześniej ustawy.

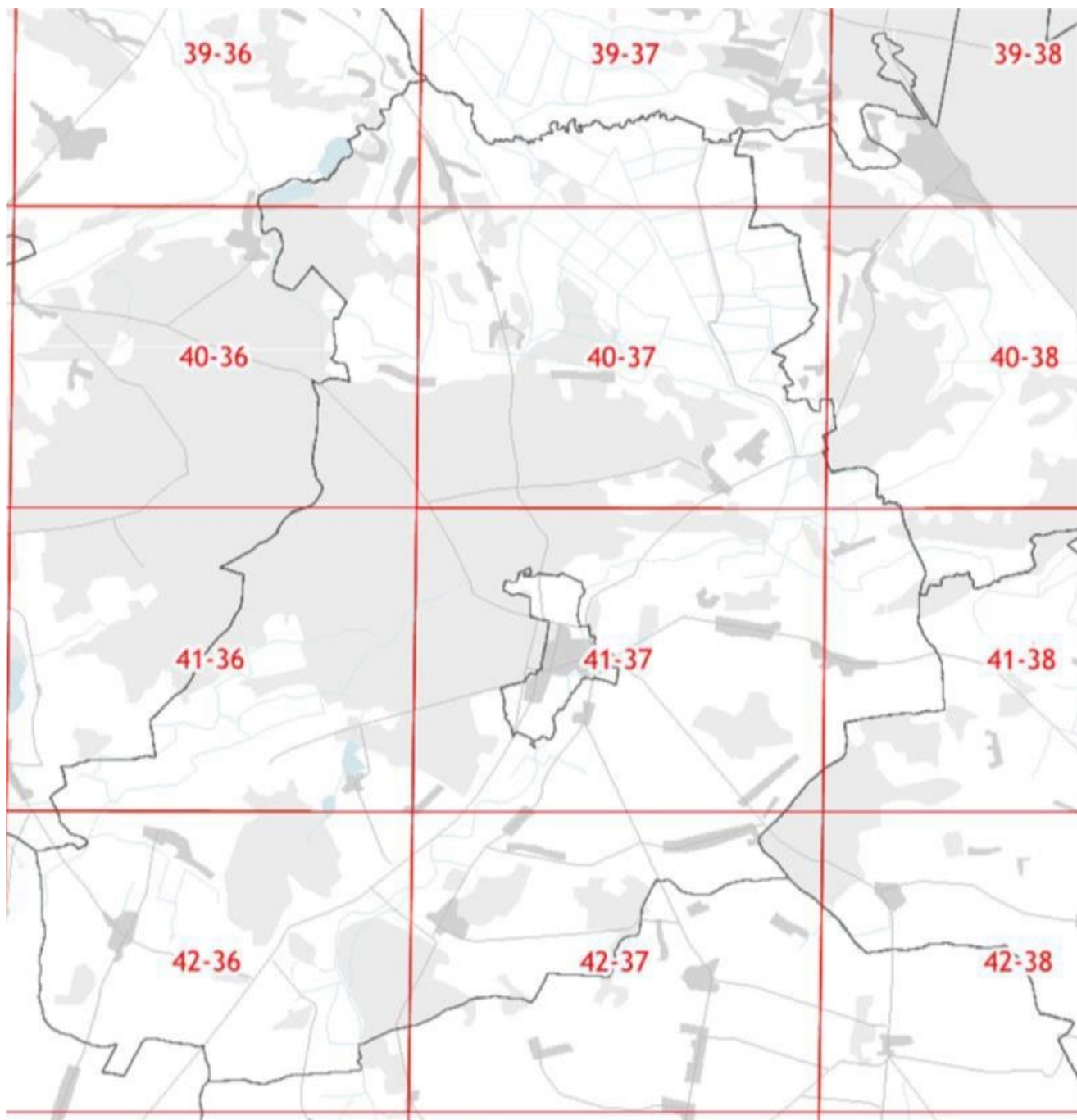
Art.35. Przedmioty będące zabytkami archeologicznymi odkrytymi, przypadkowo znalezionymi albo pozyskanymi w wyniku badań archeologicznych, stanowią własność Skarbu Państwa.

Owa ustawa odnosi się również do kar związanych w aspekcie zabytków archeologicznych w art. 111.

Art.111. Kto bez pozwolenia albo wbrew warunkom pozwolenia poszukuje ukrytych lub porzuconych zabytków, w tym przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania, podlega karze aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny.

Gmina Łabiszyn nie posiada Gminnej Ewidencji Zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków archeologicznych. Charakteryzowana Gmina znajduje się na obszarze 10 sektorów AZP, na których znajdują

się stanowiska archeologiczne: 39-36, 39-37, 40-36, 40-37, 40-38, 41-36, 41-37, 41-38, 42-36, 42-37. Każdy z nich posiada wymiary 5 x 8 km, czyli 40 km².

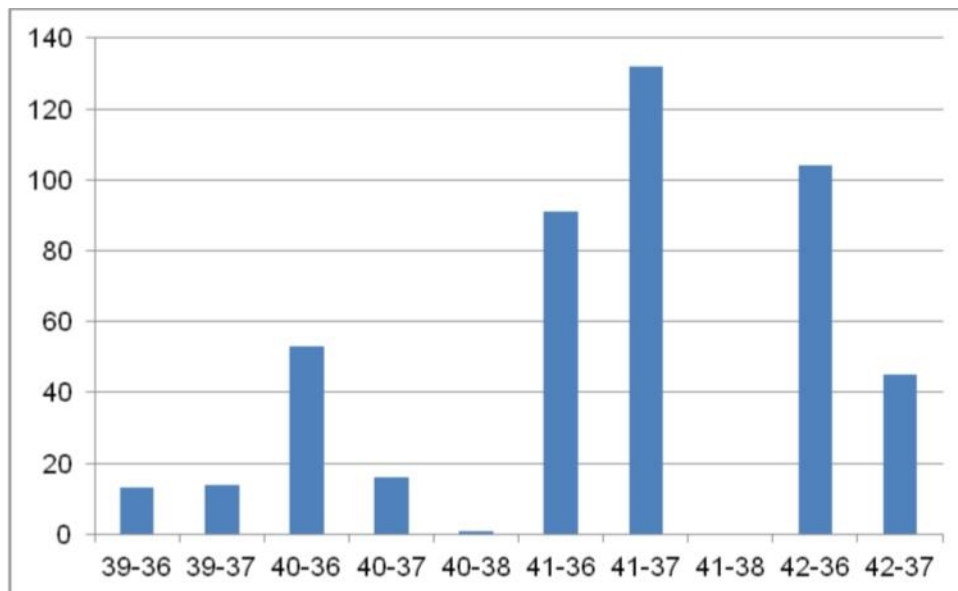
Ryc. 24. Obszary AZP na terenie Gminy Łabiszyn

Źródło: www.mapy.zabytek.gov.pl

Poszczególne części Gminy Łabiszyn nie obejmują w całości żadnego z sektorów AZP. W sektorze 41-37 znajduje się największa część gminy, zaś najmniejsza w 40-38. Najwięcej stanowisk archeologicznych zlokalizowanych zostało na obszarze 41-37 (132 stanowiska), co związane jest z tym, że prawie cały sektor obejmuje Gminie Łabiszyn oraz lokalizacją Łabiszyna w tej części, który w przeszłości był ważnym punktem osadnictwa. Powyżej 80 stanowisk odnotowano w sektorze 41-36, co związane jest z występowaniem jeziora Smerzyńskiego oraz w sektorze 42-36. Potencjalnie dużo stanowisk odnotowano także w sektorze 42-37 oraz 40-36. Na osadnictwo ziemi łabiszyńskiej wpływ miała rzeka Noteć, która znajduje się w sektorach: 42-36, 42-37, 41-37, 40-37, a także 39-37. W nich też obserwuje się większą gęstość zlokalizowanych stanowisk archeologicznych. Na obszarze 41-38 nie odnotowano stanowisk archeologicznych, ponieważ na tym terenie

w granicach Gminy Łabiszyn nie występują większe ciekłe wodne lub zbiorniki, w przeciwieństwie do pozostałych obszarów AZP.

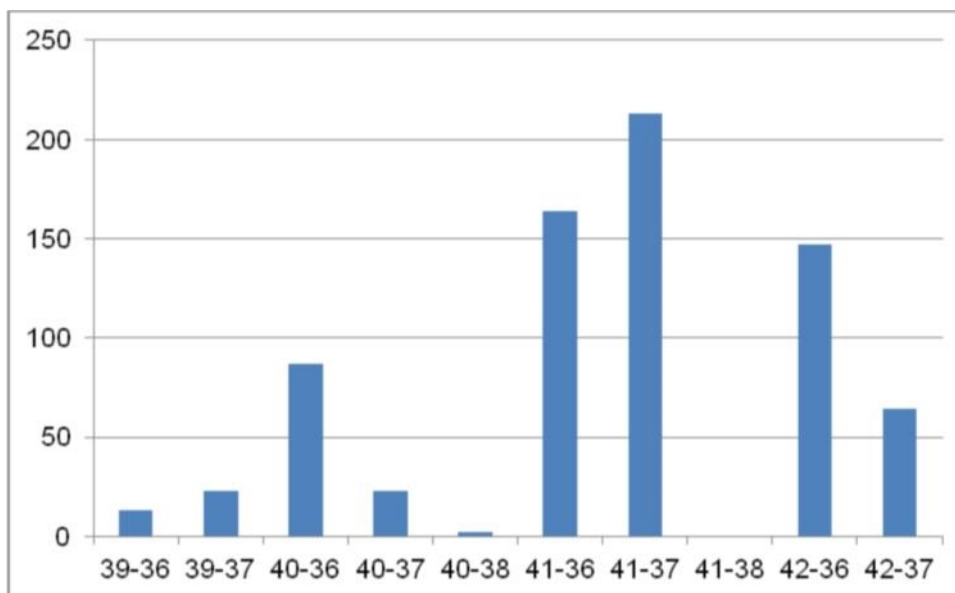
W tym miejscu należy przypomnieć, że lokacje osad od zarania dziejów zawsze dyktowało ukształtowanie terenu, dostępność wody pitnej, dogodna ekspozycja terenu do zamieszkania oraz odpowiednie do uprawy ziemi.

Wykres 3. Rozmieszczenie stanowisk archeologicznych w poszczególnych sektorach AZP na terenie Gminy Łabiszyn

Źródło: opracowanie własne na podstawie odnotowanych stanowisk archeologicznych w Gminie Łabiszyn

Spośród 469 stanowisk archeologicznych odnotowano 736 faktów osadniczych. Ich rozmieszczenie w poszczególnych sektorach AZP zamieszczono na poniższym wykresie.

Wykres 4. Rozmieszczenie faktów osadniczych w poszczególnych sektorach AZP na terenie Gminy Łabiszyn

Źródło: opracowanie własne na podstawie odnotowanych stanowisk archeologicznych w Gminie Łabiszyn

Od 2017 r. (tj. od momentu kiedy sporządzono ostatnią wersję GPOnZ) liczba zabytków archeologicznych uległa zmianom. Dodane zostały 3 stanowiska, które przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 9. Nowe stanowiska archeologiczne z terenu Gminy Łabiszyn

Lp.	Miejscowość	Nr w obrębie miejsc.	AZP	Nr na arkuszu AZP	Kultura/chronologia	Uwagi
1	Łabiszyn	21	41-37	131	WSR, PSR, NOW	zespół klasztorny oo. Reformator obecnie parafia p.w. św. Mikołaja z cmentarzem
150	Łabiszyn	22	41-37	132	PSR, NOW	Nowe miasto
151	Łabiszyn	23	41-37	133	NOW	Pole bitwy z insurekcji Kościuszkowskiej

Źródło: opracowanie własne na podstawie odnotowanych stanowisk archeologicznych w Gminie Łabiszyn

W tym miejscu warto wspomnieć, iż w nocy z 28 września na 29 września 1794 r. miała miejsce bitwa pod Łabiszynem pomiędzy wojskami polskimi i pruskimi. Obecnie jedną z pozostałości bitwy jest tzw. Góra Szekelego. Nazwa ta pochodzi od nazwiska dowódcy sił pruskich. Bitwę wygrały wojska polskie.

Stanowiska archeologiczne objęte są ochroną wykluczającą wszelką działalność inwestycyjną oraz włączają się w strefę pełnej ochrony konserwatorskiej, a prace porządkowe w ich obrębie wymagają uzgodnień z WKZ.

Należy zaznaczyć, że wszystkie stanowiska archeologiczne są tak samo ważne dla rekonstrukcji większych procesów lub wyjaśnienia mniejszych problemów i zagadnień. W myśl art. 6 pkt. 3 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wszystkie zabytki archeologiczne bez względu na stan zachowania podlegają ochronie i opiece. Najlepiej zachowane są stanowiska archeologiczne położone na nieużytkach, terenach niezabudowanych oraz terenach zalesionych, gdzie ingerencja człowieka w substancję zabytkową stanowiska jest najmniejsza. Stan zachowania nawarstwień kulturowych w obrębie stanowisk najczęściej jest trudny do określenia. Ustala się go przy okazji badań rozpoznawczych (powierzchniowych i sondazowych), planowych badań naukowych czy badań ratowniczych przy realizacji inwestycji.

Na terenie gminy zidentyfikowano kilkadziesiąt stanowisk archeologicznych. Są to przede wszystkim stanowiska osadnictwa kultury łużyckiej, osadnictwa kultury pucharów lejkowatych, osadnictwa amfor kulistych, osadnictwa późnego średniowiecza, osadnictwa kultury przeworskiej, osadnictwa mezolitycznego.

Ważnym miejscem na mapie Łabiszyna, a także Gminy Łabiszyn są pozostałości dawnego zamku na łabiszyńskiej wyspie. Był to murowany zamek obronny, zbudowany w czasach średniowiecza, prawdopodobnie ok. 1376 roku przez Andrzeja z Łabiszyna herbu Prawdzic w stylu gotyckim. W połowie XV wieku wojewoda gniewkowski i brzesko-kujawski Maciej z Łabiszyna zamek prawdopodobnie rozbudował. Miasto i zamek były kolejno własnością: do 1595 roku Leszczyców, którzy potem zmienili nazwisko na Kościeleccy, do 1619 roku - Czarnkowskich, do 1644 roku - Rudzińskich, kolejne pięć lat - Opalińskich, potem do 1764 roku - Gembickich.

Widocznym śladem średniowiecznych murów są odkryte trzy gotyckie piwnice przez archeologów z WUOZ Delegatura w Bydgoszczy pod przewodnictwem Elżbiety Dygaszewicz. Na niewielkiej głębokości odsłonięto kamienno-ceglane fragmenty murów, a łączną powierzchnię piwnic szacuj się na 141 m². Znajdują się one po lewej stronie budynku, który jest siedzibą miejskiej biblioteki i Domu Kultury. Odnaleziono wówczas liczne fragmenty ceramiki, które chronologicznie umiejscowiono na przełomie epoki średniowiecznej i nowożytnej. Miejsce odkrycia zakopano i przywrócono do wcześniejszego stanu. Usytuowanie zamku w sąsiedztwie otaczającej go ze wszystkich stron rzeki sprawiało, że był to obiekt warowny z naturalnymi elementami obronnymi, mimo że znajdował się na terenie nizinnym. Pełnił funkcje reprezentacyjne, administracyjne i obronne. Ostatni znany dowód na jego istnienie potwierdza dokument dotyczący przejęcia dóbr łabiszyńskich przez Franciszka Skórzewskiego, co miało miejsce 25 lipca 1763 roku.

W 2002 r. przeprowadzono kolejne prace archeologiczne, tym razem już o charakterze rozpoznawczym. Archeolodzy dotarli bowiem do pozostałości po zwartej konstrukcji ceglano-kamiennej, która ich zdaniem mogła stanowić kwadratową wieżę zamkową. Maksymalna szerokość czworobocznej wieży wynosiła 1,75 m. Odnaleziono fragmenty naczyń glinianych, przedmiot wykonany z rogu, żelazny grot, blaszkę o nieznanym zastosowaniu, a także kilkadziesiąt fragmentów gotyckiej dachówki typu „mnich-mniszka”. Ponadto w pozamkowych piwnicach wydobyto także płytkę posadzkową, pozostałości kafli płytowych, ołowianą kulę, czy fragmenty butelek z okresu nowożytnego.

Ryc. 25. Orientacyjna lokalizacja dawnego zamku w Łabiszynie

Źródło: www.wikimapia.org

W roku 2016 podczas modernizacji ulicy Farnej odnaleziono 7 szkieletów ludzkich – 500 letnich.

Ochrona stanowisk archeologicznych oraz nawarstwień kulturowych podczas inwestycji związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu odnosi się do planu zagospodarowania przestrzennego, decyzji

o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego, w których znajdują się ustalenia ochronne. Wszelkie prace remontowo – ziemne należy ustalać z WKZ. Trzeba zatem zwrócić się do Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, z wnioskiem o wydanie decyzji administracyjnej zezwalającej na realizację przedsięwzięcia inwestycyjnego, jeżeli przeprowadzenie badań jest niezbędne w celu ochrony zabytków.

W okresie najbliższych 4 lat na terenie gminy nie są planowane prace ziemne, mogące stanowić istotne zagrożenie dla zabytków archeologicznych.

Do największych zagrożeń dla stanowisk archeologicznych zaliczają się:

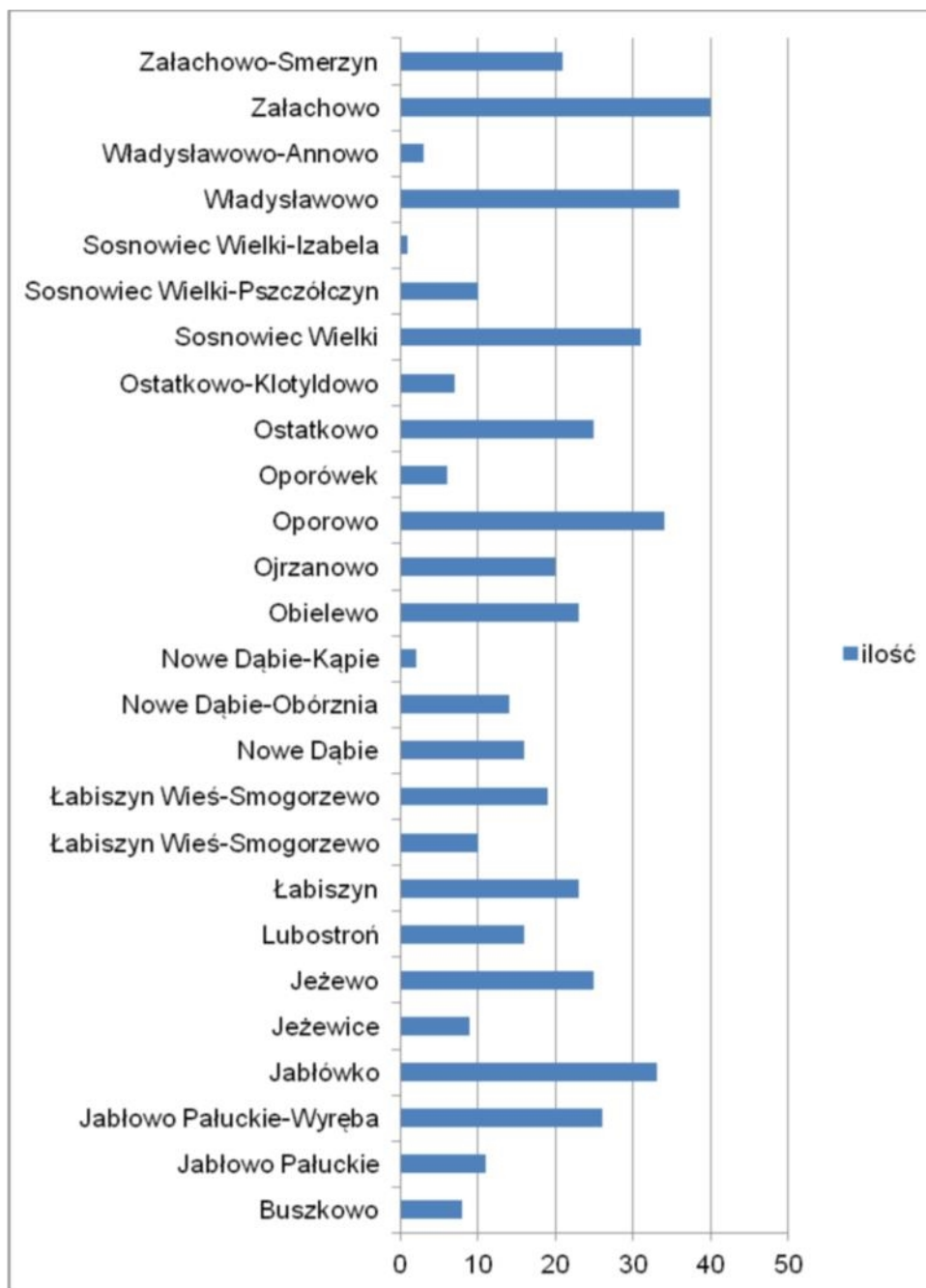
- działalności inwestycyjne: budowa kanalizacji, wodociągów;
- inwestycje mieszkaniowe i przemysłowe;
- budowy dróg;
- lokalizacje żwirowni i kopalni kruszywa oraz ich wydobycie;
- planowane zalesienia;
- regulacje cieków wodnych i budowa zbiorników retencyjnych;
- działalności rabunkowe – nielegalne poszukiwania;
- działalności rolnicze – głęboka orka;
- gwałtowne zjawiska atmosferyczne.

W szczególnym stopniu inwestycje liniowe o charakterze ponadlokalnym, prymitywne i rabunkowe metody gospodarowania przestrzenią osadniczą oraz tak zwani „poszukiwacze skarbów”, wykorzystujący do poszukiwań urządzenia techniczne wydają się być największym zagrożeniem dla zabytkowych stanowisk.

Liczba obiektów w ewidencji zabytków nie jest stała, ponieważ mogą być do niej wpisywane kolejne stanowiska archeologiczne odkryte podczas prac wykopaliskowych.

Łącznie odnotowano 469 stanowisk na obszarze 26 jednostek. Najwięcej stanowisk archeologicznych odnotowano w Załachowie – 40, Władysławowie – 36, Oporowie – 34, Jabłówku – 33, oraz Sosnowcu Wielkim – 31. Na obszarze Gminy Łabiszyn występuje również kilka stanowisk archiwalnych, które także włączono do przedmiotu analizy.

Kolejny wykres charakteryzuje stanowiska archeologiczne z obszaru Gminy Łabiszyn. Załącznik 2 przedstawia wszystkie stanowiska archeologiczne z terenu gminy.

Wykres 5. Nieruchome zabytki archeologiczne z terenu Gminy Łabiszyn z wyszczególnieniem na miejscowości

Źródło: opracowanie własne na podstawie odnotowanych stanowisk archeologicznych w Gminie Łabiszyn

5.6. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

Niewątpliwie obiekty o największym znaczeniu dla Gminy Łabiszyn figurują w rejestrze zabytków. Według autorów niniejszego dokumentu zabytki wyróżniające się największymi walorami zabytkowymi przedstawiono poniżej. Są to architektoniczne zabytki nieruchome, w skład których wchodzi zespół pałacowy w Lubostroniu, dawny dwór w Łabiszynie, kamienica w Łabiszynie oraz zespół poklasztorny w Łabiszynie. Z punktu widzenia archeologicznego najważniejszym obiektem zdaje się być łabiszyński zamek, który scharakteryzowano w części poświęconej archeologii. Przy krótkiej charakterystyce obiektów umieszczono również fotografie. Obiekty, które najwcześniej zostały wpisane do rejestru zabytków nieruchomych to część zabytków z zespołu pałacowego w Lubostroniu (10.03.1933 r.).

ZESPÓŁ PAŁACOWY W LUBOSTRONIU

W skład zespołu pałacowego wchodzi następujące obiekty wpisane do rejestru zabytków:

- pałac, 1800, wpisany pod nr: A/192/1 z 10.03.1933 i z 10.03.1994 r.
- oficyna, tzw. stary pałac, ob. hotel, 1 poł. XIX, wpisana pod nr: A/192/2 z 10.03.1933 i z 10.03.1994 r.
- stajnia z wozownią, 1 poł. XIX, wpisane pod nr: A/192/3 z 10.03.1933 i z 10.03.1994 r.
- domek myśliwski, pocz. XX, wpisany pod nr: A/192/4 z 10.03.1933 i z 10.03.1994 r.
- park, k. XVIII – XIX, wpisany pod nr: A/192/5 z 10.03.1933 i z 10.03.1994 r.
- ogrodzenie z bramą, 1 poł. XIX, wpisane pod nr: A/192/6 z 10.03.1933 i z 10.03.1994 r.

oraz

- dom ogrodnika, k. XIX, wpisany pod nr: A/290/1 z 27.01.2005 r.
- oranżeria, k. XIX, wpisana pod nr: A/290/2 z 27.01.2005 r.
- piwnica w fosie, k. XIX, wpisana pod nr: A/290/3 z 27.01.2005 r.
- piwnica-lodownia, pocz. XX, wpisana pod nr: A/290/4 z 27.01.2005 r.
- piwnica ziemna, pocz. XX, wpisana pod nr: A/290/5 z 27.01.2005 r.

PAŁAC

Pałac w Lubostroniu to jeden z najcenniejszych i najbardziej rozpoznawalnych zabytków położonych w województwie kujawsko – pomorskim. Jego budowę zakończono w 1800 r. dla hrabiego Fryderyka Skórczewskiego. Pałac zbudowany został na wzór słynnej budowli Vila Rotonda włoskiego artysty Andrea Palladio, która znajduje się w Vincenzie. Obiekt zaprojektował Stanisław Zawadzki. Usytuowany na wzgórzu stanowi wyraźną dominantę architektoniczną na tle krajobrazu wiejskiego. Budowla wzniesiona została na rzucie kwadratu z rotundą, posiada wysunięty portyk do którego prowadzi trzynaście szerokich stopni schodów. Od frontu widoczny jest napis: „SIBI AMICITIAE ET POSTERIS MDCCC”, co oznacza „SOBIE, PRZYJACIOŁOM I POTOMNYM 1800”. Powyżej napisu w tympanonie portyku frontowego widnieją tarcze heraldyczne. Pałac posiada także tympanon północny, południowy oraz zachodni. Pierwszy plan portyku stanowi 8 kolumn ustawionych w dwóch rzędach po 4 sztuki. Ich głowice oraz bazy pochodzą z warszawskiego kościoła pw. Opatrzności Bożej, który ostatecznie nie został wybudowany. Dwukondygnacyjny obiekt rozdziela fryz międzykondygnacyjny pomiędzy parterem, a pierwszym piętrzem. Pod kopułą okrągłej sali umieszczony został fryz figuralny przedstawiający antyczny pochód ofiarny, a poniżej cztery płaskorzeźby przedstawiające: królową Jadwigę przyjmującą posłów krzyżackich w Inowrocławiu, zwycięstwo Wojsk Polskich nad Krzyżakami w bitwie pod Koronowem w 1410 roku, króla Władysława Łokietka znajdującego Floriana Szarego na polu bitwy pod Płowcami w 1331 roku, oraz Fryderyka II oglądającego plany regulacji budowy nowych śluz w Bydgoszczy. Kopułę pałacu zdobi rzeźba Atlasa dźwigającego kulę ziemską.

Po wojnie był siedzibą Funduszu Wczasów Pracowniczych, co mimo, że nie było najlepszym rozwiązaniem, uchroniło go przed poważną dewastacją. Od 30 kwietnia 1994 roku zabytkowy zespół pałacowo-parkowy jest siedzibą samorządowej instytucji kultury. Od 01 września 2009 roku do 31 grudnia 2012 roku Pałac Lubostroń był instytucją kultury współprowadzoną przez Samorząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego i Samorząd Powiatu Żnińskiego. Od 01 stycznia 2013 roku organizatorem instytucji kultury Pałac Lubostroń jest Województwo Kujawsko – Pomorskie. Od 2000 roku dyrektorem instytucji jest Andrzej Budziak. Celem działania instytucji jest trwała ochrona i konserwacja zespołu pałacowo-parkowego w Lubostroniu, promocja dziedzictwa narodowego oraz upowszechnianie różnych form kultury i sztuki.

Fot. 10. Pałac w Lubostroniu

Źródło: GEZ

PARK

Starsza część parku znajduje się przed frontem pałacu i oparta jest na założeniach geometrycznych, nawiązujących do ogrodów francuskich. Większość parku posiada jednak charakter krajobrazowy, powiązany z sąsiadującymi lasami od strony zachodniej, południowej i wschodniej. Znajdują się tu zamknięte wnętrza, zwarte drzewostany, pojedyncze drzewa oraz grupy drzew tworzące aleje i szpalery. Wyróżnić należy lipy osiągające blisko 400 cm, dęby prawie 350 cm i robinie mające 300 cm obwodu w pierśnicy. W parku prowadzone są regularne zabiegi pielęgnacyjne. Występujące tu dwa zbiorniki wodne są okresowo oczyszczane oraz pogłębiane. W parku odnaleźć można ok. 335 gatunków roślin naczyniowych. Florę parku tworzą gatunki rodzime oraz obce ze zbliżonych stref klimatycznych. Występują tu gatunki będące pod ścisłą ochroną prawną.

W sierpniu 2017 r. przez zespół Lubostron przeszły silne wiatry, który zniszczyły część drzewostanu w parku. Ucierpiało ok. 200 drzew, w tym ok. 90 robinii akacjowych.

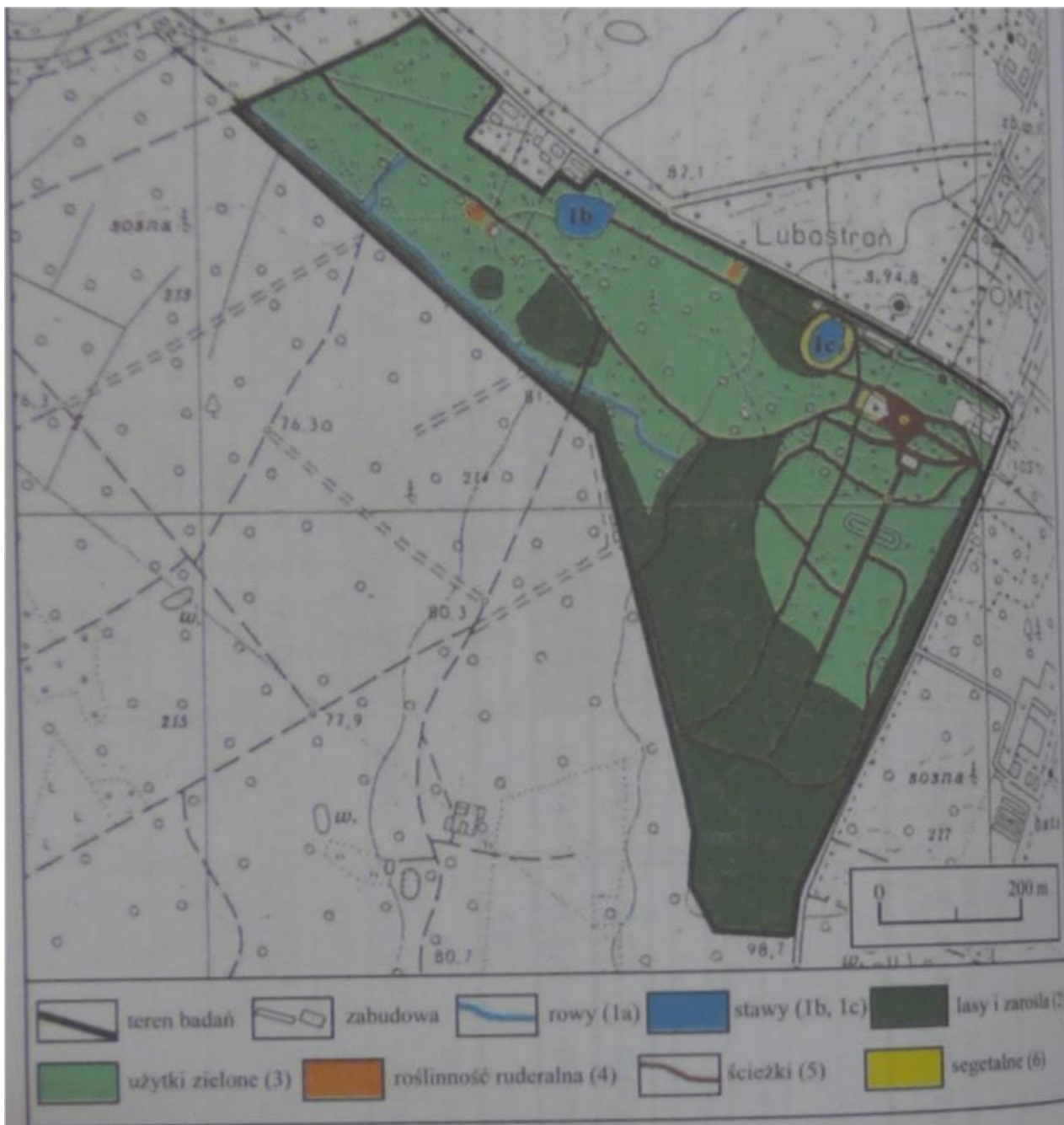
W styczniu 2020 r. posadzono 52 drzewa, które mają ponad 20 lat. Był to celowy zabieg, aby od razu stworzyć aurę w parku o takiej wartości, jaki jest w Lubostroniu. Zasadzono lipy, klony, jawory. Wiele z nich ma już ponad 25 cm w obwodzie, największe mają 40.

W kwietniu 2020 r. w parku lubostrońskim odnotowano 805 nowych nasadzeń:

- robinie akacjowe (ponad 220 sztuk),
- jesiony wyniosłe,
- lipny drobnolistny i szerokolistny,
- klony jawory i pospolite,
- buki pospolite,

- graby pospolite,
- wiązy,
- dęby,
- brzozy,
- świerki pospolite,
- sosny czarne,
- sosny wejmutki

oraz ok. 2 tys. krzewów (np. różaneczniki, azalie) i ok. 2-3 tys. bylin (np. jagody czernicy i paproci). Był to kolejny etap projektu "Odtworzenie zabytkowego parku w Lubostroniu. Dofinansowanie otrzymano z NFOŚ i GW w Warszawie.

Ryc. 26. Park w Lubostroniu

Źródło: Przyroda Parku Pałacowego w Lubostroniu pod redakcją Józefa Banaszka i Haliny Ratyńskiej

ZESPÓŁ KLASZTORNY REFORMATORÓW W ŁABISZYNIE

W skład zespołu klasztornego wchodzi następujące obiekty wpisane do rejestru zabytków:

- kościół, ob. par. pw. św. Mikołaja, 1688-96, 1725, nr rej.: A/808 z 10.03.1933 r.
- klasztor (dwa skrzydła), 3 ćw. XVII, 1788-89, nr rej.: A/1669/1 z 6.10.2014 r.
- dzwonnica, k. XVIII, nr rej.: A/1669/2 z 6.10.2014 r.
- ogrodzenie (mur przy klasztorze), XVIII, nr rej.: A/1669/3 z 6.10.2014 r.
- cmentarz par. obok klasztoru, XVIII/XIX, nr rej.: A/1137 z 7.03.1989 r.

Miejsce to od dawna było miejscem kultu. Już w XII w. istniał tu drewniany kościół, co potwierdzają badania archeologiczne z 2012 r. W 1597 r. zburzono stary kościół i w jego miejsce pobudowano zbór kalwiński, który przestał pełnić swoją funkcję już po roku. W 1627 r. Jan Opaliński sprowadził do kościoła św. Tomasza Zakon Reformatorów – odłam Franciszkanów. Wybudowano wówczas nowy drewniany kościół i klasztor, który spłonął w wielkim pożarze. 10 marca 1687 r. Eleonora Gembicka rozpoczęła starania o budowę nowego założenia klasztornego. Architektem nowej budowli najprawdopodobniej był włoski artysta Piotr Fontana. 22 kwietnia 1698 r. konsekrowano nowy klasztor i kościół w stylu barokowym. 2 sierpnia 1720 r. kolejny pożar zniszczył budynki założenia klasztornego. Odbudową bez jednego skrzydła klasztornego trwającą do 1731 r. zajęła się Dorota Gembicka. Z tego okresu pochodzi obecny wygląd kościoła, z dobudowaną od wschodu w 1911 r. przez Witolda Skórzewskiego lożą hrabiowską i kaplicą z rokokowym sklepieniem.

Po rozbiorach w 1829 r. rząd pruski dokonał kasaty zakonu i przejął majątek klasztoru. W 1833 r. na prośbę Fryderyka Skórzewskiego zaborcy zezwolili na użytkowanie kościoła, który jako świątynia parafialna przyjął wezwanie św. Mikołaja. W klasztorze urządzono szkołę katolicką. W latach 1939-1945 Niemcy zamienili kościół na magazyn i zniszczyli całe barokowe wyposażenie (ołtarz główny, cztery ołtarze boczne, ambonę, ławki i konfesjonały).

Podczas wyzwolenia 21 stycznia 1945 r. kościół został ostrzelany przez czołg radziecki, w wyniku czego uszkodzeniu uległ front i dach. W 1948 r. świątynia została odbudowana. Gruntowne remonty przeprowadzono w 1980 i 1996 roku. Przywrócono do świetności park, gdzie powstał Ogród Różańcowy z figurą Matki Bożej „Łabiszyńskiej Królowej z Dzieciątkiem”. Do ciekawych miejsc na terenie zespołu należy zaliczyć: Dąb Jagiełły (Dąb św. Jadwigi posadzony w 600 rocznicę zasadzenia Dębu Jagiełły), kule z okresu Powstania Kościuszkowskiego wmurowane nad wejściem do kościoła, portret trumienny Doroty Gembickiej w krużgankach, zakrystia z pięknymi inskrypcjami nad oknami, krypty w których są pochowani patroni świątyni i zakonnicy.

Przykościelny cmentarz natomiast skrywa grobowiec pułkownika Mielęckiego (dowódcy powstania styczniowego), Erazma Rykaczewskiego (filozofa, twórcy „Dokładnego słownika polsko-angielskiego” z połowy XIX w.), groby rodziny Radziwiłłów oraz groby powstańców z 1848 roku i lat 1918-1919.

Wybitne postacie, które gościły w tym miejscu to: Władysław Jagiełło, Karol X Gustaw – król Szwecji, Jan Henryk Dąbrowski, Józef Wybicki, Stefan kardynał Wyszyński.

Fot. 11. Kościół p.w. św. Mikołaja w Łabiszynie

Źródło: fotografia własna

DOM W ŁABISZYNI

Dwór klasycystyczny z 1 poł. XIX w. wpisany został do rejestru zabytków pod nr. 341 z 7.04.1956 r. Znajduje się przy ul. Bydgoskiej 1, na działce nr 486. W założeniu, budowla miała przypominać pomniejszona replikę pałacu w Lubostroniu, na planie zbliżonym do kwadratu, piętrowy z czterokolumnowym portykiem, nad którym znajdował się okazały trójkątny fronton. Niestety w latach powojennych portyk usunięto, a w jego miejscu zbudowano werandę do którego prowadzi 5 stopni schodów.

Obiekt obustronnie tynkowany w delikatnym kolorze brzoskwini o powierzchni 3 553 m² posiada w części parterowej podłużne okna, a na 1 piętrze okna kwadratowe (wszystkie pcv). Kondygnacje oddzielone są od siebie gzymsem, dach płaski. W frontonie znajduje się herb przedstawiający konia w galopie. Poniżej niego liczne gipsowe, białe klucze zdobiące budynek.

Fot. 12. Dwór w Łabiszynie

Źródło: fotografia własna

DOM W ŁABISZYNI

Kamienica w Łabiszynie wybudowana została w 1903 r. Wpisana została do rejestru zabytków pod nr. A/401/1 w 12.05.1994 r. Znajduje się przy Placu Tysiąclecia 11 na działce nr 437 i sąsiaduje bezpośrednio od strony północnej z kamienicą nr 10, a od strony południowej z kamienicą nr 12.

Obiekt pięciosaowy, obustronnie tynkowany o powierzchni 841 m² posiada w części parterowej, w osi środkowej wejście główne, a w osi 2 i 4 węższe wejścia do obiektów usługowych. Okna duże, przystosowane dla potrzeb usługowych. Nieujednolicona forma reklamy sprawia wrażenie braku ład estetycznego. Powyżej znajduje się piętro pierwsze, w którym występują liczne zdobienia budynku. W osi głównej znajduje się balkon, który podparty jest płaskorzeźbami. Okna drewniane, o pierwotnych rozmiarach zdobione opaskami oraz płaskorzeźbami. Powyżej w osi głównej duża wystawka z oknem nad którym widnieje w kolistej niszy rzeźbiona głowa. Nad nią zdobione gzymsy zwieńczone iglicą. W połaci dachowej cztery mniejsze otwory okienne.

Fot. 13. Kamienica w Łabiszynie

Źródło: fotografia własna

VI. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ

W kolejnej tabeli przedstawiono analizę SWOT dla gminy (poprzez wskazanie mocnych i słabych stron, a także wskazanie szans oraz potencjalnych zagrożeń). Sporządzona analiza uwzględnia stan dziedzictwa kulturowego oraz uwarunkowania jego ochrony i realizowanej przez gminę polityki w zakresie rozwoju kultury, polityki przestrzennej i społeczno-gospodarczej. Dokonana analiza ma za zadanie pomóc w określeniu podstawowych priorytetów opracowanego dokumentu. Niniejsza analiza SWOT została oparta głównie na analizie SWOT sporządzonej w Gminnym Programu Opieki nad Zabytkami dla gminy Łabiszyn na lata 2017-2020 (jego aktualizacja). Ponadto uwzględniono aktualną sytuację opierając się na dokumentach strategicznych gminy, jak i wyższego szczebla oraz własnych spostrzeżeniach.

Tabela 10. Analiza szans i zagrożeń wynikających ze stanu dziedzictwa kulturowego Gminy Łabiszyn

SZANSE	ZAGROŻENIA
<ol style="list-style-type: none"> 1. Bliskość Bydgoszczy. 2. Potencjał krajobrazowy – malownicze tereny. 3. Rozwój organizacji społeczno-kulturowych. 4. Nowoczesne metody badawcze i naukowe w rewaloryzacji i konserwacji obiektów zabytkowych. 5. Możliwość pozyskania dofinansowania z różnych źródeł na obiekty rejestrowe. 6. Rozwój inicjatyw mających na celu troskę o dziedzictwo kulturowe. 7. Upowszechnianie edukacji nastawionej na poszanowanie dziedzictwa kulturowego. 8. Wzrost świadomości mieszkańców – zadbane zabytki przyczynią się do wzrostu ruchu turystycznego. 9. Remediacja i rekultywacja zabytkowej tkanki na terenie gminy z wykorzystaniem dotacji krajowych i unijnych. 10. Uwzględnienie potrzeb ochrony dziedzictwa kulturowego w dokumencie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. 11. Uwzględnienie potrzeb ochrony dziedzictwa kulturowego w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. 12. Uwzględnienie zabytków, jako produkt turystyczny w Strategii Rozwoju Gminy. 13. Wspomaganie przedsięwzięć zmierzających do zachowania i kształtowania ładu przestrzennego z utrzymaniem właściwej ekspozycji obiektów zabytkowych i dostosowywaniem nowej zabudowy do wartości historycznych miejsc. 14. Lokalne tematyczne strony internetowe. 15. Organizacja imprez kulturowych, tematycznych wystaw podczas których podkreśla się lokalną kulturę. 16. Zaangażowanie placówek oświatowych, wychowawczych oraz kościelnych w edukację kulturalną – warsztaty, pracownie, szkolenia, wykłady. 17. Duży potencjał tkwiący w zespole pałacowo-parkowym w Lubostroniu. 18. Nowa perspektywa finansowa 2021-2027 - możliwość pozyskania funduszy zewnętrznych na ochronę zabytków. 19. Obowiązująca Uchwała w sprawie przyznania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków na terenie Gminy Łabiszyn. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Konkurencja ze strony pobliskich gmin, w tym w szczególności Bydgoszczy. 2. Degradacja zasobu zabytkowego przez przypadkowe działania. 3. Bezprawne/samowolne działania przy prywatnych obiektach o walorach zabytkowych i ich rozbiórki, które niszczą charakter wsi pałuckiej. 4. Brak środków na renowację zabytkowych obiektów, głównie obiektów mieszkalnych w Łabiszynie, które stanowią ich większość. 5. Niewielkie możliwości dofinansowania na obiekty ewidencyjne. 6. Brak opieki nad zapomnianymi cmentarzami. 7. Braki w edukacji z zakresu wartości i ochrony dziedzictwa kulturowego. 8. Wprowadzenie nowego budownictwa w otoczenie zabytkowych budynków mieszkalnych, często niezgodnego kubaturowo. 9. Brak zainteresowania historią i twórczością ludową wśród młodych pokoleń. 10. Wysokie koszty remontów obiektów zabytkowych. 11. Zagrożenia związane z występującymi niekorzystnymi warunkami atmosferycznymi, np. silne wiatry, susze negatywnie oddziałujące na mikroklimat zabytków. 12. Kończąca się perspektywa finansowa 2014-2020 związana z pozyskiwaniem funduszy europejskich na renowację zabytków. 13. Trwający stan epidemiczny, który paraliżuje i opóźnia działania związane z ochroną i opieką zabytków. 14. Brak aktualizacji dokumentów programowych na wyższym szczeblu oraz dokumentacji strategicznej na poziomie gminy, np. strategia rozwoju gminy.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<p>1.Liczne występowanie stanowisk archeologicznych.</p> <p>2.Bogactwo kulturowe - liczne cmentarze ewangelickie w północno-zachodniej i południowo-zachodniej części Gminy, cmentarze żydowskie, kościoły o różnych wyznaniach.</p> <p>3.Liczne i dobrze zachowane budownictwo o charakterze małomiasteczkowym.</p> <p>4.Układ urbanistyczny Łabiszyna.</p> <p>5.Zagospodarowane, estetyczne centrum miasta z zachowanymi zabytkowymi kamienicami, ład przestrzenny w centrum miasta.</p> <p>6.Dbałość o pamięć miasta – fotografie w centrum miasta.</p> <p>7.Dobry lub bardzo stan zachowania większości zabytków rejestrowych.</p> <p>8.Liczne remonty obiektów zabytkowych zarówno będących we własności Gminy, jak i osób prywatnych.</p> <p>9.Dostęp do większości obiektów rejestrowych.</p> <p>10.„Perła Pałuk” – zespół pałacowo – parkowy w Lubostroniu.</p> <p>11.Instytucja Kultury w Lubostroniu.</p> <p>12.Organizowane cykliczne spotkania w lubostrońskim pałacu oraz poza nim.</p> <p>13.Łabiszyńskie Spotkania z Historią jako element dziedzictwa kulturowego.</p> <p>14.Instytucje kultury krzewiące odpowiednie postawy kulturowe - Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy im. Dr Juliana Gerpe w Łabiszynie, Łabiszyński Dom Kultury.</p> <p>15.Wozownia jako modelowy przykład adaptacji obiektu zapomnianego na obiekt tętniący życiem.</p> <p>16.Liczne publikacje książkowe, broszury informacyjne na temat gminy.</p> <p>17.Występowanie 10. świetlic wiejskich.</p> <p>18.Potencjał społeczny –koła gospodyń wiejskich oraz stowarzyszenia.</p> <p>19.Bogactwo dziedzictwa niematerialnego.</p> <p>20.Punkt Informacji Turystycznej.</p> <p>21.Liczne akcje promocyjne gminy, w tym spoty filmowe.</p> <p>22.Dostęp do informacji w czasie covid 19 - bardzo liczne wiadomości w zakresie życia gminy, w tym dot. dziedzictwa materialnego i niematerialnego na fanpeagu gminy.</p> <p>23.Liczne szlaki turystyczne – Szlak Piastowski, Szlak Pałuckich Kościołów, szlak rowerowy – Pałuckie Krajobrazy, szlaki piesze – Szlak Pałucki, Szlak nordic walking przez łabiszyńskie lasy, szlak kajakowy – Szlak Notecki i Kanału Noteckiego.</p> <p>24.Promocja miasta i gminy – nowe tablice informacyjne w centrum miasta oraz zamieszczenie informacji o zabytkach na stronie internetowej gminy.</p> <p>25.Monitoring Placu Tysiąclecia, na którym znajduje się duża liczba obiektów zabytkowych.</p> <p>26.Dobrze rozwinięta baza gastronomiczna.</p> <p>27.Przynależność Gminy Łabiszyn do stowarzyszeń i organizacji – LGD Pałuki, ZIT BTOF, Stowarzyszenie MB.</p> <p>28.Liczne MPZP chroniące dziedzictwo materialne gminy, w tym MPZP uchwalone w latach 2017-2020.</p>	<p>1.Brak gminnych środków na opiekę nad zabytkami.</p> <p>2.Brak świadomości mieszkańców miejscowości o występowaniu zabytkowych obiektów (szczególnie w przypadku ewidencji).</p> <p>3.Niezadawalające oznakowanie cennych obiektów kulturowych bądź ich brak.</p> <p>4.Zanikanie tradycyjnych cech mieszkalnej i gospodarczej zabudowy wiejskiej (likwidacja detali, zakrywanie elewacji – ocieplanie budynków)</p> <p>5.Zaniebane cmentarze ewangelickie i żydowskie.</p> <p>6.Brak Zarządzenia zmieniającego Zarządzenie w sprawie przyjęcia gminnej ewidencji zabytków.</p> <p>7.Brak odpowiedniego oznakowania części rejestrowych zabytków nieruchomości.</p> <p>8.Brak wyeksponowania Góry Szekelego jako miejsca ważnego historycznie i kulturowo - zabytek archeologiczny.</p>

Źródło: opracowanie własne

VII. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

Przedmiotowe opracowanie wyznacza gminie priorytety w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Prace nad wdrażaniem ustaleń programu oraz monitorowaniem ich postępu należą do zadań samorządu lokalnego. Zadania dla samorządu lokalnego w zakresie opieki nad zabytkami zostały opracowane na podstawie analiz gminnych dokumentów strategicznych, dokumentów programowych wyższego szczebla, diagnozy stanu zachowania dziedzictwa kulturowego (analiza SWOT), a także wcześniejszego programu opieki nad zabytkami dla Gminy Łabiszyn,

Przedmiotowy Program w zakresie ochrony zabytków gminy odnosi się do działań, o których mowa w art. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

Art.4. Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Bazując na wcześniejszych celach oraz kierunkach wskazanych w „Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Łabiszyn na lata 2017-2020” określono obecne założenia programowe, które są zbieżne z poprzednimi.

7.1 Priorytety gminnego programu opieki nad zabytkami

Analiza szans i zagrożeń wynikających ze stanu dziedzictwa kulturowego Gminy Łabiszyn wykonana na potrzeby programu pozwoliła na wypracowanie priorytetowych działań w zakresie opieki nad zabytkami. Odnotowując pozytywne tendencje w okresie ostatnich 4 lat w zakresie ochrony i opieki zabytków uznaje się, że priorytety powinny pozostać w takim samym kształcie jak poprzednio.

1. Priorytet I

Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako elementu rozwoju społeczno-gospodarczego.

2. Priorytet II

Badanie i dokumentacja zasobu kulturowego.

3. Priorytet III

Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego.

4. Priorytet IV

Promocja i popularyzacja dziedzictwa kulturowego i turystyki.

W ramach poniższych priorytetów określono kierunki działań, które mają być uzyskane przez konkretne, przypisane do nich szczegółowe zadania.

7.2 Kierunki działań i zadania gminnego programu opieki nad zabytkami

Dla realizacji wyznaczonych priorytetów określono długofalowe kierunki działań, mogące wykraczać poza 4-letni okres obowiązywania Programu.

Aby zachować ciągłość kierunków działań podjęto decyzję, że większość z nich będzie kontynuowana, co uzasadnione jest m.in. ich efektywną realizacją w ostatnich 4 latach. Jeden z kierunków działań został przeformułowany oraz rozdzielony na „Korzystanie z nowoczesnych technik informatycznych w dobie covid – zadania główne” oraz „Korzystanie z nowoczesnych technik informatycznych w dobie covid – zadania

uzupełniająca”. W ramach przyjętych priorytetów wyszczególniono następujące kierunki działań służące realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Łabiszyn:

1. Główne zadania mające na celu zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do stanu ich zachowania.
2. Uzupełniająca zadania mające na celu zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do stanu ich zachowania.
3. Dokumentacja dziedzictwa kulturowego.
4. Korzystanie z nowoczesnych technik informatycznych w dobie covid – zadania główne.
5. Korzystanie z nowoczesnych technik informatycznych w dobie covid – zadania uzupełniająca.
6. Podejmowanie działań na rzecz ochrony krajobrazu kulturowego gminy.
7. Wspieranie oddolnych inicjatyw lokalnych.
8. Działania zmierzające do promocji i popularyzacji dziedzictwa kulturowego gminy.
9. Regionalne dziedzictwo kulturowe sprzyjające rozwojowi turystyki kulturowej.

7.3. Zadania gminnego programu opieki nad zabytkami

Ustawa o ochronie i opiece nad zabytkami ustala obowiązek złożenia po 2 latach przez władze Gminy sprawozdania z wykonania GPOnZ. W związku z powyższym dla realizacji zadań wyznaczono dwa okresy: etap pierwszy, po którym gmina dokona sprawozdania (do połowy 2023 r., za okres 2021-2022) oraz etap drugi (2023-2024).

„Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Łabiszyn na lata 2021-2024” jest kontynuacją wcześniejszego Programu. Zadania przypisane w kierunkach działań są zgodne ze wcześniejszymi zaproponowanymi w „Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla gminy Łabiszyn na lata 2017-2020”. Zadania, które udało się zrealizować nie zostały włączone do obecnych zadań, bądź na podstawie ich osiągnięcia wyznaczono nowe, mające na celu bazowanie na dotychczasowym „sukcesie”.

W obecnym Programie przypisano również inne, nowe zadania mające na celu polepszenie ogólnej sytuacji obiektów zabytkowych, jak i mieszkańców gminy w nawiązaniu do szeroko rozumianego dziedzictwa kulturowego. Część zadań, która została zrealizowana w poprzedniej perspektywie nie została obecnie uwzględniona, bądź uznano, że niektóre zadania zostały przeszacowane, dlatego też ich kontynuacja nie została uwzględniona. Należy jednak wskazać, że Gmina zrealizowała priorytetowe zadania wyznaczone w poprzedniej perspektywie programowej.

W ramach poprzedniego Programu, zrealizowano następujące zadania:

- remont XIX – wiecznej Wozowni w Łabiszynie na ul. Mickiewicza
- wspieranie działań mających na celu uporządkowanie parku w Lubostroniu (pomoc techniczna przez pracowników gospodarczych z Urzędu Miejskiego w Łabiszynie)
- uzupełnienie Gminnej Ewidencji Zabytków o brakujące obiekty nieruchome we współpracy z WKZ
- opracowanie Gminnej Ewidencji Zabytków Archeologicznych we współpracy z WKZ
- aktualizacja dokumentacji fotograficznej oraz jej uzupełnienie o wszystkie obiekty wpisane do rejestru zabytków
- poszerzenie informacji na temat zabytków na stronie internetowej FB.

Do innych zadań, które były realizowane w poprzedniej perspektywie programowej można wymienić niżej wymienione przykłady.

Od marca 2020 r. ruszył projekt "zabytki gminy Łabiszyn". Na fanpeagu Gminy Łabiszyn zamieszczane są informacje na temat zabytków znajdujących się na terenie gminy. Do tej pory przedstawiono charakterystykę następujących zabytków:

- kościół pw. s. Mikołaja w Łabiszynie;
- cmentarz parafialny w Łabiszynie;

- zespół dworsko-folwarczny w Łabiszynie.

Na fanpageu gminy przedstawiono także informacje na temat postaci związanych z Gminą Łabiszyn. Ich opis zamieszczono w podrozdziale dot. dziedzictwa niematerialnego.

Zorganizowano konkurs dla dzieci - pokoloruj Łabiszyn, dzięki czemu dzieci miały możliwość nauki topografii miasta oraz ważniejszych obiektów, w tym zabytków.

26 kwietnia 2019 r. Towarzystwo Pamięci Powstania Wielkopolskiego zorganizowało przejście szlakiem miejsc pamięci narodowej Łabiszyna. Trasa liczyła ok. 3 km.

Z końcem listopada 2018 r. zakończyły się prace dotyczące zadania "Remont pomnika Powstańców Wielkopolskich w Łabiszynie". Wykonano prace remontowe, posadzono drzewa i krzewy, ustawiono tabliczkę marmurową z napisem 100. Rocznica Wybuchu Powstania Wielkopolskiego oraz tablica informacyjna z krótką informacją o Powstaniu Wielkopolskim, autorze pomnika i dofinansowaniu. Otrzymano 10 000,00 zł ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, 5905,67 zł stanowił wkład własny z budżetu gminy.

Pozostałe prace, które zrealizowano w nawiązaniu do obiektów zabytkowych znajdujących się w WEZ i rejestrze zabytków przedstawiono w rozdziale 11.

Dla obszaru gminy, założono, iż w czasie trwania etapu pierwszego realizowane będą działania wstępne, mające charakter przygotowawczy do pełnej realizacji Programu. Aby określone działania mogły być zrealizowane potrzebna jest współpraca wielu podmiotów. Najważniejszym wydaje się być skoordynowana i zrównoważona współpraca między właścicielami obiektów zabytkowych, a Gminą. Ważne jest również współdziałanie władz Gminy z jednostkami organizacyjnymi, jednostkami samorządu terytorialnego wyższego szczebla w odniesieniu do zabytków, ich pielęgnacji, ratowania oraz niezbędnego finansowania.

W obecnej sytuacji związanej z epidemią covid-19 na terenie kraju, należy mieć na uwadze, że pierwszy etap realizacji zadań będzie niezmiernie trudny. Biorąc pod uwagę dynamiczną sytuację związaną z pandemią trudno jednoznacznie wskazać, kiedy zadania wskazane w pierwszym etapie będą możliwe do zrealizowania. W pierwszej kolejności należy wykonać te, których realizacja możliwa jest do zrealizowania korespondencyjnie, za pomocą poczty e-mail, ustaleń telefonicznych, webinarów, czy wideo-rozmów. Sytuacja związana z epidemią została uwzględniona również w zaplanowanych działaniach na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami oraz działaniach związanych z dziedzictwem kulturowym.

Planowany zakres działań wraz z etapowaniem przedstawiono w kolejnej tabeli.

Tabela 11. Zakres i harmonogram działań w zakresie ochrony i zarządzania dziedzictwem kulturowym Gminy Łabiszyn

Kierunki działań	Zadania	Etap I	Etap II
Priorytet I - Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako elementu rozwoju społeczno-gospodarczego			
Główne zadania mające na celu zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do stanu ich zachowania	Konsekwentne wdrażanie zapisów dokumentów programowych w odniesieniu do zabytków i krajobrazu kulturowego gminy.		
	Uporządkowanie terenów dawnych cmentarzy ewangelickich i żydowskich oraz ich zabezpieczenie. Dla terenów cmentarzy należy w widocznym miejscu umieścić tablicę informacyjną.		
	Modernizacja obiektów, które potrzebują najpilniejszych prac remontowych należących do gminy i będących w WEZ.		
	Zabezpieczenie gminnych obiektów zabytkowych przed pożarem, zniszczeniem, kradzieżą		
	Renowacja muru ogrodzeniowego oraz domku ogrodnika w zespole pałacowo-parkowym w Lubostroniu – działania wspierające.		
	Odrestaurowanie elewacji i balkonu w oficynie zespołu pałacowo-parkowego w Lubostroniu – działania wspierające.		
	Odtworzenie brukowanego wjazdu do zespołu pałacowo-parkowego w Lubostroniu - działania wspierające.		
	Remont zabytkowej kamienicy nr 11 na Placu 1000-lecia – działania wspierające.		
Uzupełniające zadania mające na celu zahamowanie procesu degradacji zabytków	Rewaloryzacja zespołów zabytkowej zieleni, z uwzględnieniem starodrzewia na terenie cmentarzy (także nieczynnych).		
	Inwentaryzacja zabytkowych nagrobków.		

i doprowadzenie do stanu ich zachowania	Przeprowadzenie zdalnej zbiórki na rzecz ratowania najbardziej zniszczonych nagrobków.		
	Wspieranie działań mających na celu usunięcie eternitu z obiektów zabytkowych.		
	Wyeksponowanie góry Szekelego, jako ważnego obiektu historycznego oraz zabytku archeologicznego.		
Priorytet II - Badanie i dokumentacja zasobu kulturowego			
Dokumentacja dziedzictwa kulturowego	Podjęcie Zarządzenia Burmistrza zmieniające Zarządzenie w sprawie przyjęcia gminnej ewidencji zabytków.		
	Uświadomienie właścicielom zabytków, o włączeniu obiektów do GEZ w oparciu o odpowiednią dokumentację.		
Korzystanie z nowoczesnych technik informatycznych w dobie covid – zadania główne	Zamieszczenie aktualizacji GPOnZ na stronie internetowej gminy.		
	Zamieszczenie aktualizacji gminnej ewidencji zabytków na stronie internetowej gminy.		
	Wystąpienie z wnioskami mającymi na celu uzyskanie dotacji do remontów zabytków będących we własności gminy.		
	Współpraca z instytucjami związanymi z ochroną dziedzictwa kulturowego (Starostwo, Wojewódzki Konserwator Zabytków w sposób szczególny Urząd Marszałkowski w zakresie założenia pałacowo-parkowego w Lubostroniu).		
Korzystanie z nowoczesnych technik informatycznych w dobie covid – zadania uzupełniające	Organizacja konferencji, spotkań, debat, warsztatów dla mieszkańców gminy uświadamiających im rolę zabytków na terenie gminy - organizacja webinarów.		
	Pomoc właścicielom obiektów zabytkowych w pozyskiwaniu środków zewnętrznych na odnowę zabytków – organizacja webinarów.		
	Upowszechnianie edukacji w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, poprzez zaangażowanie placówek oświatowych, wychowawczych oraz kościelnych w organizowanie warsztatów, pracowni, szkoleń, wykładów – organizacja webinaru.		
	Kontynuacja zadania "pochodzili, pracowali w Łabiszynie" oraz "zabytki gminy Łabiszyn" na fanpeagu gminy.		
	Zamieszczenie opisów "pochodzili, pracowali w Łabiszynie" oraz "zabytki gminy Łabiszyn" na stronie internetowej gminy		
	Utworzenie wirtualnego spaceru po Łabiszynie i jego najcenniejszych zabytkach.		
Priorytet III - Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego			
Podejmowanie działań na rzecz ochrony krajobrazu kulturowego gminy	Oznakowanie zabytków rejestrowych – we współpracy ze Starostwem Powiatowym.		
	Konsekwentne egzekwowanie zapisów dotyczących działalności inwestycyjnej na obszarach objętych ochroną określonych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (głównie w zakresie wysokości zabudowy, jej charakteru i funkcji).		
	Przeciwdziałanie samowolom budowlanym, zwłaszcza przy obiektach o walorach zabytkowych prowadzącym do zanikania tradycyjnych cech zabudowy regionu a w sposób szczególny tyczy się to zabytkowego układu urbanistycznego Łabiszyna.		
	Przygotowanie ofert prac sezonowych dla bezrobotnych mieszkańców gminy umożliwiających bieżącą opiekę nad zapomnianymi cmentarzami.		
Wspieranie oddolnych inicjatyw lokalnych	Wspieranie aktywności lokalnej mającej na celu zachowanie dziedzictwa kulturowego – stowarzyszenia, koła gospodyń wiejskich, itp.		
	Kontynuacja działań związanych z organizowaniem konkursów dla dzieci w zakresie poznawania zabytków gminy		
	Wspieranie inicjatyw w zakresie utworzenia gospodarstw agroturystycznych oraz rozwój agroturystyki jako nowej metody wypoczynku w tzw. "czasach covidowych".		
Priorytet IV - Promocja i popularyzacja dziedzictwa kulturowego i turystyki			

Działania zmierzające do promocji i popularyzacji dziedzictwa kulturowego gminy	Promocja istniejącego już wirtualnego spaceru po pałacu Lubostroń.		
	Promocja wyznaczonych już szlaków turystycznych.		
	Promocja książek, publikacji dotyczących gminy i jej zasobów kulturowych i zabytkowych.		
Regionalne dziedzictwo kulturowe sprzyjające rozwojowi turystyki kulturowej	Kontynuacja organizacji imprez kulturowych, festynów uwzględniających dziedzictwo niematerialne gminy z uwzględnieniem reżimu sanitarnego.		
	Dalsza promocja gminy w oparciu o zespół pałacowo – parkowy w Lubostroniu oraz zabytkowy układ urbanistyczny Łabiszyna.		

VIII. Konsekwentnie prowadzona i długofalowa polityka Gminy Łabiszyn w zakresie opieki nad zabytkami oraz realizacja niniejszego Programu stanowi szansę na rozwój w Gminie Łabiszyn oraz na zachowanie dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju. Inwestycje zmierzające do poprawy stanu technicznego obiektów i zespołów zabytkowych powinny się odbywać na zasadzie poszanowania istniejących wartości zabytkowych i dążenia do zachowania w jak największym stopniu oryginału, ewentualnie wkomponowaniu nowych elementów w sposób współgrający z zabytkiem.

Realizacja Programu będzie się odbywać poprzez wskazane zadania gminy na rzecz osiągnięcia priorytetów w nim przyjętych.

Zakłada się, że zadania określone w gminnym programie opieki nad zabytkami będą wykonywane za pomocą następujących instrumentów:

- a) instrumentów prawnych – wynikających z przepisów ustawowych (np. uchwalanie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością gminy, wykonywanie decyzji administracyjnych, np. WKZ),
- b) instrumentów finansowych (m.in. finansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych),
- c) instrumentów koordynacji (m.in. poprzez realizację projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi, współpraca z organizacjami wyznaniowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami),
- d) instrumentów społecznych (m.in. poprzez działania edukacyjne promocyjne, współdziałanie z organizacjami społecznymi, działania prowadzące do tworzenia miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami),
- e) instrumentów kontrolnych (m.in. uzupełnienie gminnej ewidencji zabytków, monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego, sporządzenie sprawozdania z realizacji Programu).

IX. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Proces osiągania celów wytyczonych w Programie będzie monitorowany poprzez analizę stopnia jego realizacji. Analiza ta będzie dokonywana każdorazowo przez Burmistrza Łabiszyna, zgodnie z ustaleniami art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

5. Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.

Wykonanie sprawozdania powinna poprzedzić ocena poziomu realizacji Gminnego Programu uwzględniająca: wykonanie zadań przyjętych do realizacji w okresie czteroletnim obowiązywania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami oraz efektywność ich wykonania.

Ocena poziomu realizacji Programu winna uwzględniać m.in.:

- bieżący monitoring gminnej ewidencji zabytków z terenu Gminy Łabiszyn uwzględniający informacje o stanie zachowania obiektów, zmianach lokalizacyjnych, zmianach stosunków własnościowych,
- ocenę zaawansowania prac związanych z rewitalizacją obiektów zabytkowych,

- ocenę aktywności kulturalnej lokalnej społeczności, w tym ocenę przedsięwzięć folklorystycznych i zainteresowań tradycyjnym rękodziełem,
- ocenę aktywności placówek kulturalnych (instytucje kultury, domy kultury, świetlice wiejskie, biblioteki),
- ocenę wykorzystania i funkcjonowania szlaków turystycznych oraz towarzyszącej im infrastruktury,
- ocenę realizacji programu edukacji i promocji zabytków, w tym z wykorzystaniem nowoczesnych technik informatycznych,
- ocenę rozwoju bazy turystycznej (w tym o nowe gospodarstwa agroturystyczne),
- ocenę kontaktów z właścicielami obiektów w zakresie działań zmierzających do rewitalizacji obiektów zabytkowych.

Po przyjęciu przez Radę Miejską w Łabiszynie Programu w drodze uchwały należy udostępnić dokument do publicznej wiadomości na stronie internetowej Gminy Łabiszyn.

Program należy sukcesywnie analizować oraz uzupełniać uwzględniając zmieniające się uwarunkowania prawne, kulturowe i społeczne.

Realizowanie założeń Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Łabiszyn będzie wymagało współpracy nie tylko osób odpowiedzialnych za wdrożenie działań wynikających z celów tego dokumentu, ale także aktywizacji właścicieli, użytkowników obiektów zabytkowych, organizacji pozarządowych, grup społecznego działania, środowisk naukowych itp. Mając na uwadze dobro ogółu należy dołożyć starań, aby wytyczone cele zostały realizowane.

Gmina i podległe jednostki zobowiązują się prowadzić działalność informacyjną i popularyzatorską w zakresie dziedzictwa kulturowego gminy.

X. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Środki finansowe związane z zadaniami ochrony i opieki nad zabytkami dla Gminy Łabiszyn mogą być uzyskane z następujących źródeł:

- środki publiczne;
- środki krajowe (budżet państwa, budżet jednostek samorządu terytorialnego, fundusze celowe);
- środki zagraniczne (środki Unii Europejskiej i inne);
- środki niepubliczne (środki osób fizycznych, prawnych, spółek, organizacji, fundacji, instytucji kościelnych).

Zasady finansowania opieki nad zabytkami określone zostały w rozdziale 7. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Podstawowym źródłem finansowania zabytków w Polsce są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów samorządowych. Finansowanie zabytków z tych źródeł odbywa się na zasadzie współfinansowania prac przy obiektach zabytkowych, w oparciu o zapisy ww. ustawy.

Dysponentami powyższych środków są:

1. Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego.
2. Wojewódzcy Konserwatorzy Zabytków.
3. Organ stanowiący - gminy, powiaty, samorządy województwa realizujące dotacje poprzez corocznie organizowane nabory wniosków. Dotacja może zostać udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innej jednostce organizacyjnej, będącej właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru lub posiadającej taki zabytek w trwałym zarządzie.
4. Fundacje PPP.

Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków może być udzielona przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale, przy czym może być ona udzielona w wysokości do 100% nakładów koniecznych.

Poniżej wskazano przykładową listę instytucji oraz programów umożliwiających częściowe sfinansowanie zadań wskazanych w przedstawionym Programie.

Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków

Jego dysponentem jest minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. To państwowy fundusz celowy, którego przychodem są wpływy z kar pieniężnych. Koszty obsługi NFOZ są pokrywane ze środków tego Funduszu. Środki Narodowego Funduszu Ochrony Zabytków są przeznaczane na dofinansowanie:

- nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich lub restauratorskich przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa,
- nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru.

W latach 2017–2026 maksymalny limit wydatków budżetu państwa będący skutkiem finansowym ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wynosi 7,28 mln zł, z tym że w:

1. 2017 r. – 0,67 mln zł;
2. 2018 r. – 0,67 mln zł;
3. 2019 r. – 0,68 mln zł;
4. 2020 r. – 0,70 mln zł;
5. 2021 r. – 0,71 mln zł;
6. 2022 r. – 0,73 mln zł;
7. 2023 r. – 0,75 mln zł;
8. 2024 r. – 0,77 mln zł;
9. 2025 r. – 0,79 mln zł;
10. 2026 r. – 0,81 mln zł.

Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego:

Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz tzw. mecenat, są podstawą ubiegania się o środki na zadania z zakresu kultury realizowane przez między innymi jednostki samorządu terytorialnego. Na rok 2020 zostały przedstawione następujące programy z zakresu dziedzictwa kulturowego:

- Muzyka;
- Muzyczny ślad;
- Teatr i taniec;
- Sztuki wizualne;
- Film;
- Wydarzenia artystyczne dla dzieci i młodzieży;
- Narodowa kolekcja sztuki współczesnej MKiDN;
- Zamówienia kompozytorskie;
- Literatura;
- Promocja czytelnictwa;
- Czasopisma;
- Partnerstwo dla książki
- Edukacja kulturalna;
- Edukacja artystyczna;

- Ochrona zabytków;
- Wpieranie działań muzealnych;
- Kultura ludowa i tradycja;
- Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą;
- Ochrona zabytków archeologicznych;
- Miejsca Pamięci Narodowej za Granicą;
- Badania polskich strat wojennych;
- Miejsca pamięci i trwałe upamiętnienia w kraju;
- Groby i cmentarze wojenne w kraju;
- Infrastruktura kultury;
- Infrastruktura szkolnictwa artystycznego;
- Infrastruktura domów kultury;
- Kultura dostępna;
- Promocja kultury polskiej za granicą;
- Kultura cyfrowa;
- Rozwój sektorów kreatywnych;
- Promesa MKiDN;
- Wspieranie archiwów, bibliotek i muzeów poza krajem.

W kontekście realizacji niniejszego programu oraz zaplanowanych działań do najważniejszych należy zaliczyć poniższe programy: ochrona zabytków, ochrona zabytków archeologicznych, miejsca pamięci i trwałe upamiętnienie w kraju, Promesa MKiDN, kultura ludowa i tradycja, kultura cyfrowa. Na rok 2021 Ministerstwo nie podało jeszcze programów jakie będą obowiązywać od 1 stycznia.

Kujawsko-Pomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków, Delegatura w Bydgoszczy

Dotacja realizowana jest ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest Wojewoda Kujawsko-Pomorski. Jest to dotacja na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru (art. 74 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Ustalono zasady udzielania dotacji oraz wzory wniosków i umów Zarządzeniem nr 1/2020 KP WKZ z 29 stycznia 2020 r.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych Administracji -Fundusz Kościelny

Kościelne osoby prawne mogą ubiegać się o przyznanie dotacji z Funduszu Kościelnego na realizację w 2021 r. następujących zadań:

1. konserwacja i remonty obiektów sakralnych i kościelnych o wartości zabytkowej w znaczeniu nadanym przez aktualne ustawodawstwo, bądź orzecznictwo.

Dotacje na wspomniany cel przeznaczone będą, co do zasady, na remonty i prace konserwatorskie zabytkowych obiektów sakralnych (w szczególności: remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie i odgrzybianie, izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, wodnej, kanalizacyjnej, odgromowej). W szczególnie uzasadnionych przypadkach może nastąpić finansowanie z Funduszu Kościelnego remontu ruchomego wyposażenia obiektów sakralnych (takich jak np.: instrumenty muzyczne, dzwony) oraz stałych elementów wystroju wewnątrz (takich jak np.: ołtarze, polichromie, freski, posadzki). Z Funduszu Kościelnego nie finansuje się co do zasady prac dotyczących otoczenia obiektu (takich jak np.: chodniki, ogrodzenia, trawniki);

2. wspomaganie kościelnej działalności charytatywno-opiekuńczej, na określenie której, na potrzeby udzielania dotacji z Funduszu Kościelnego, stosuje się uregulowania zawarte w art. 39 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej oraz art. 24 ust. 1 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania.

Dotacje na w/w cel przeznaczane będą w szczególności na remonty placówek, w których prowadzona jest działalność charytatywno-opiekuńcza oraz zakup koniecznego wyposażenia i pomocy dydaktycznych, z wyjątkiem zakupów inwestycyjnych. W szczególnie uzasadnionych przypadkach finansowane będą z Funduszu Kościelnego koszty prowadzenia działalności tych placówek (np. żywność) oraz udzielanie pomocy w zapewnianiu opieki i wypoczynku osobom znajdującym się w potrzebie (np. kolonie letnie).

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Toruniu

Przedmiotem dofinansowania objęty może być pełen zakres prac związanych z konserwacją i rekonstrukcją przyrodniczą, konserwacją i rekonstrukcją urządzeń wodnych w parkach w zespołach pałacowo lub dworsko-parkowych (za wyjątkiem przygotowania dokumentacji i nadzoru).

Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Kujawsko-Pomorski Regionalny Program Operacyjny na lata 2014-2020 będzie podstawowym instrumentem realizacji celów Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do roku 2020 – Plan modernizacji 2020+.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020 zawiera listę osi priorytetowych, których jest 12. Czwartą osią priorytetową jest region przyjazny środowisku. W jej ramach wspierane będą projekty realizowane w instytucjach kultury, bibliotekach, archiwach, muzeach, obiektach i na obszarach zabytkowych, obszarach poprzemysłowych o wartościach historycznych, a także na konserwację zabytków ruchomych i materiałów archiwalnych stanowiących dziedzictwo dokumentacyjne. Inwestycje w zakresie kultury będą skoncentrowane na realizacji projektów mających na celu ochronę dziedzictwa kulturowego oraz obiektów zabytkowych ważnych z punktu widzenia rozwoju regionu, a także na rozwoju zasobów kultury. Przedstawiono tu priorytet inwestycyjny 6c. „Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego”.

W perspektywie 2021-2027 przewidywane jest wsparcie opieki nad zabytkami województwa kujawsko-pomorskiego o szacowanej wartości 60 000 000,00 zł w ramach CP5. Projekty będą składane cyklicznie co roku. Wśród nich znajdują się także projekty po raz pierwszy planowane do realizacji w latach 2021-2027. Prowadzone będzie wsparcie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych prowadzonych przy obiektach zabytkowych położonych na terenie województwa kujawsko-pomorskiego - kontynuacja projektów realizowanych w perspektywie 2007-2013 i 2014-2020. W ramach CP5 przewidziano także projekty dotyczące rewitalizacji, adaptacji, modernizacji obiektów zabytkowych; wsparcie inwestycji w potencjały endogeniczne: rozbudowa i modernizacja Zabytkowej Warzelnicy Soli, inwestycje w Rozlewnię Wód Mineralnych, modernizacja sieci transportu wód leczniczych na terenie Sanatorium, modernizacja i adaptacja terenów zielonych.

Dotacje na zabytki położone na terenie Województwa Kujawsko-Pomorskiego na rok 2020

Nabór odbywa się według zasad zmienionych uchwałą Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego nr XXVI/437/12 z dnia 24 września 2012 roku. Celem dotacji jest ochrona krajobrazu kulturowego i dziedzictwa narodowego Województwa Kujawsko-Pomorskiego, wspieranie i uzupełnianie działań właścicieli i zarządców zabytków dla zapewnienia ochrony i konserwacji wartościowych elementów substancji zabytkowej. Wnioski o udzielenie dotacji jednorocznej i wieloletniej składa się do 15 grudnia roku poprzedzającego rok, w którym planowane jest rozpoczęcie prac określonych we wniosku. W przypadku niewykorzystania całości środków przeznaczonych w budżecie województwa na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach lub ich zwiększenia, mogą być składane wnioski o dotację jednoroczną w drugim terminie, tj. do dnia 15 kwietnia roku, w którym dotacja jednoroczna ma być wykorzystana. Informacja o drugim terminie składania wniosków zostanie podana do publicznej wiadomości na stronie internetowej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego oraz w dzienniku o zasięgu regionalnym.

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020

Program ten jest kontynuacją głównych kierunków inwestycyjnych zawartych w poprzedniej perspektywie 2007-2013.

W ramach programu ma funkcjonować 10 osi priorytetowych, w tym oś 8, pod nazwą ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury. Przewidziana dotacja na cele kultury ma wynieść 467,3 mln euro.

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

Jednym z działań wskazanych w Programie jest działanie 7 Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich. W jego ramach możliwym typem operacji jest typ 7.6.1. Ochrona zabytków i budownictwa tradycyjnego. Wsparcie w ramach tego typu operacji obejmuje odnawianie lub poprawę stanu zabytkowych obiektów budowlanych, służących zachowaniu dziedzictwa kulturowego, jak również zakup obiektów charakterystycznych dla tradycji budownictwa w danym regionie z przeznaczeniem na cele publiczne. Beneficjentem może być Gmina lub instytucja kultury, dla której organizatorem jest jednostka samorządu terytorialnego. Pomoc ma formę refundacji części kosztów kwalifikowalnych operacji. Wysokość pomocy ze środków EFRROW nie może przekroczyć 500 000 zł na miejscowość w okresie realizacji Programu. Poziom pomocy finansowej z EFRROW wynosi do 63,63% kosztów kwalifikowalnych projektu. Wymagany krajowy wkład środków publicznych, w wysokości 36,37% kosztów kwalifikowalnych projektu, pochodzi ze środków własnych beneficjenta. W ramach operacji wartość całkowitego kwalifikowalnego kosztu nie może przekroczyć 1 000 000 EUR.

Rada Ministrów przyjęła Założenia Programowania Rozwoju Obszarów Wiejskich ze Środków Europejskich na lata 2021-2027, przedłożone przez ministra rolnictwa i rozwoju wsi. W dokumencie przedstawiono możliwości finansowania rozwoju wsi i obszarów wiejskich oraz sektora rolno-spożywczego ze środków Unii Europejskiej na lata 2021-2027, ze szczególnym uwzględnieniem wykorzystania Wspólnej Polityki Rolnej (WPR) i Polityki Spójności. W celu szczegółowym nr 2 Poprawa jakości życia, infrastruktury i stanu środowiska znalazł się kierunek interwencji 2.3 Rozwój infrastruktury społecznej i rewitalizacji wsi i małych miast.

Finansowanie przy wykorzystaniu ustawy o partnerstwie publiczno-prywatnym

Partnerstwo publiczno-prywatne (PPP) stanowi formę realizacji zadań publicznych przez podmiot prywatny przy wykorzystaniu możliwości finansowych, organizacyjnych lub innych podmiotu prywatnego. Istotą partnerstwa jest to, iż zlecającym zadanie jest podmiot publiczny, natomiast wykonawcą partner prywatny, którym zgodnie z ustawą o PPP jest przedsiębiorca lub przedsiębiorca zagraniczny.

Szczegółowe informacje w zakresie dofinansowań i związanych z nimi programów znajdują się na stronach internetowych przedstawionych instytucji.

XI. REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTKÓW

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, główny obowiązek dbania o stan zabytków, a tym samym ponoszenia nakładów na prace konserwatorskie, spoczywa na właścicielach i użytkownikach obiektów zabytkowych. Na każdym właścicielu i posiadaczu zabytku spoczywają obowiązki, określone w art. 5 powyższej ustawy, wynikające z zasad sprawowania opieki nad zabytkami.

Art.5. Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

W art. 28 wskazano również dodatkowe obowiązki właścicieli i posiadaczy zabytków wpisanych do rejestru zabytków.

Art.28. Niezależnie od obowiązków wynikających z opieki nad zabytkami, określonych w art. 5, właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego do rejestru lub zabytku znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków zawiadamia wojewódzkiego konserwatora zabytków o:

- 1) uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zdarzenia;
- 2) zagrożeniu dla zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zagrożenia;
- 3) zmianie miejsca przechowania zabytku ruchomego w terminie miesiąca od dnia nastąpienia tej zmiany;
- 4) zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku, nie później niż w terminie miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości.

Na mocy art. 29 ust. 1 na wszystkich właścicielach i posiadaczach zabytków oraz przedmiotów o cechach zabytkowych spoczywa obowiązek udostępniania ich organom ochrony zabytków w celu przeprowadzenia badań.

Art.29. 1. Organy ochrony zabytków w czasie uzgodnionym z właścicielem lub posiadaczem przedmiotu będącego zabytkiem lub posiadającego cechy zabytku mogą prowadzić badania tego przedmiotu w miejscu, w którym przedmiot ten się znajduje.

Zapisy art. 71 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określają zasady finansowania opieki nad zabytkami.

1. W zakresie sprawowania opieki nad zabytkami osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna posiadająca tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego finansuje prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy tym zabytku.

2. Sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, do którego tytuł prawny, określony w ust. 1, posiada jednostka samorządu terytorialnego, jest zadaniem własnym tej jednostki.

Cele określone w GPOnZ dla Gminy Łabiszyn będą osiągnane poprzez:

- wspólne działania władz Gminy z Ministerstwem Kultury, Urzędem Marszałkowskim Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Starostwem Powiatowym w Bydgoszczy, Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w Toruniu Delegatura w Bydgoszczy, władzami kościelnymi oraz innymi jednostkami samorządu terytorialnego na zasadach porozumień, umów, wspólnych podmiotów;
- inicjatywy własne władz Gminy Łabiszyn;
- inicjatywy mieszkańców Gminy Łabiszyn;
- stosowanie instrumentów finansowych (dotacje, prowadzenie instytucji, nagrody, zachęty, itp.);
- funkcje programowe (programy lokalne i projekty, kontrakty, itp.);
- inne działania aktywizujące.

Gmina Łabiszyn posiada Uchwałę Nr XVI/128/20 przyjętą przez Radę Miejską w Łabiszynie z dnia 8 lipca 2020 roku w sprawie przyznania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków na terenie Gminy Łabiszyn. Na jej podstawie dofinansowanie w kwocie 25 000,00 zł otrzymała Parafia Rzymsko-Katolicka w Łabiszynie na prace przy kościele p.w. św. Mikołaja w Łabiszynie.

Gmina Łabiszyn w latach 2017-2020 sfinansowała z własnego budżetu następujące prace remontowe obiektów zabytkowych:

1. Kompleksowy remont kamienicy nr 25 na Placu 1000-lecia – 2017 r.
2. Remont wewnętrzny Łabiszyńskiego Domu Kultury – 2017 r.
3. Adaptacja strychu na 2 sale lekcyjne w szkole podstawowa przy ul. Poznańskiej – 2017 r.
4. Adaptacja pomieszczeń w przedszkolu miejskim w Łabiszynie na salę lekcyjną i ciąg sanitarny w poddaszu budynku – 2018 r.
5. Remont piwnic zamkowych na łabiszyńskiej wyspie – 2018 r.
6. Kompleksowy remont budynku wozowni oraz zaadaptowanie go na cele kulturowe – 2019 r.

7. Drobnym remontem wewnątrz budynku świetlicy wiejskiej w Buszkowie, Buszkowo 11 – 2020 r.

Ponadto co roku prowadzone były prace na łabiszyńskiej wyspie: rozbudowa infrastruktury o elementy małej architektury, prace porządkowe, uzupełnienie alejek, drzewostanu, remont mostka, renowacja trawnika.

Dofinansowania otrzymane na zadania w Pałacu Lubostroń:

1. Działanie pn. „Odtworzenie zabytkowego parku w Lubostroniu, uszkodzonego i zniszczonego w wyniku nawałnic w sierpniu 2017 r.”. Wartość przedsięwzięcia 2 812 206,33 zł. Dotacja od Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej wyniosła 100%.
2. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego przyznało Pałacowi Lubostroń 170 000,00 zł na prace konserwatorskie i restauratorskie stolarki okiennej i drzwiowej – 2019 r.
3. Prace konserwatorsko-restauratorskie przy stolarce okiennej pałacu w Lubostroniu Etap I - Elewacja frontowa – 2018 r.. Całkowita wartość zadania 100 000,00 zł, dofinansowanie z RPO W K-P 69 000,00 zł, środki z budżetu województwa 1 000,00 zł. W ramach zadania wymieniono 10 okien.

Niniejsza dokumentacja nie uchroni obiektów zabytkowych przed ich zniszczeniem. Umożliwia natomiast rozeznanie obecnego stanu dziedzictwa kulturowego. Ułatwia także podejmowanie pewnych decyzji mających na celu ochronę i opiekę nad zabytkami. Stanowi również pewnego rodzaju kompendium wiedzy o historii gminy, lokalnych wydarzeniach, a także przodkach oraz pozostawionej przez nich spuścizny zarówno materialnej, jak i niematerialnej. W związku z powyższym przedstawione informacje w GPONZ mają na celu pobudzenie lokalnej społeczności do pewnego rodzaju obowiązku zachowania stanu i pamięci historycznej w nawiązaniu do otaczającej zabytkowej tkanki, gdyż zabytki te stanowią wyraz tożsamości społecznej.

XII. WYKORZYSTANE MATERIAŁY I OPRACOWANIA

Wybrane akty prawne:

Stan prawny na listopad 2020 r.

Regulacje prawne w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego zawarte są w wielu aktach prawnych. W kontekście realizacji niniejszego Programu szczególną znaczenie mają poniższe ustawy oraz rozporządzenia:

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 1997 Nr 78 poz. 483 ze zm., z dnia 2 kwietnia 1997 r.);
- Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2020 poz. 282 ze zm.);
- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2020 poz. 713 ze zm.);
- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2020, poz. 293 ze zm.);
- Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2020, poz. 1333);
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2020, poz. 1219 ze zm.);
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2020, poz. 55 ze zm.);
- Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2020, poz. 65 ze zm.);
- Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2020, poz. 194);
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2020, poz. 1057);
- Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz. U. z 2020, poz. 802 ze zm.);
- Ustawa z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (Dz. U. z 2019, poz. 1473 ze zm.);
- Ustawa z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych (Dz. U. z 2018, poz. 2337);
- Ustawa z dnia 19 grudnia 2009 r. o partnerstwie publiczno-prywatnym (Dz. U. 2020, poz. 711).
- Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2020, poz. 902);
- Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2019, poz. 1479);
- Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2020, poz. 164);

- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23 sierpnia 1990 r. w sprawie rozszerzenia zakresu celów Funduszu Kościelnego (Dz. U. z 1990 Nr 61, poz. 354);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2019, poz. 1886);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. z 2018, poz. 1609);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2017, poz. 1674);
- Zarządzeniem Burmistrza Łabiszyna Nr 0050.35.2012 z dnia 17.12.2012 r. w sprawie przyjęcia gminnej ewidencji zabytków Miasta i Gminy Łabiszyn.

Literatura i wybrane dokumenty programowe:

- Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju – Polska 2030,
- Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022,
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030,
- Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030,
- Projekt Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do 2030 roku – Strategia Przyspieszenia 2030+,
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014 – 2020,
- Projekt Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Kujawsko-Pomorskiego,
- Program Opieki nad Zabytkami Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2017-2020,
- Strategia Rozwoju Turystyki Województwa Kujawsko-Pomorskiego,
- Strategia Rozwoju Powiatu Żnińskiego na lata 2012-2022,
- Plan Rozwoju Lokalnego Powiatu Żnińskiego na lata 2012-2022,
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, Gmina Łabiszyn,
- Strategia Rozwoju Gminy Łabiszyn na lata 2014 – 2020,
- Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego na terenie Gminy Łabiszyn,
- Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Łabiszyn na lata 2017-2020,
- Gminny Program Opieki nad Zabytkami, Poradnik metodyczny, NID 2009,
- Gminny Program Opieki nad Zabytkami, Poradnik metodyczny, Poradnik prawny Konserwatora Zabytków, Kurier Konserwatorski,
- Dziedzictwo obok Mnie – poradnik zarządzania dziedzictwem w gminach, NID, Warszawa 2019 r.,
- Adaptacja obiektów zabytkowych do współczesnych funkcji użytkowych, Lubelskie Towarzystwo Naukowe, Międzynarodowa Rada Ochrony Zabytków ICOMOS, Politechnika Lubelska, Warszawa – Lublin 2009 r.,
- Geografia regionalna Polski, J. Kondracki, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009 r.,
- Geografia osadnictwa, D. Szymańska, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009 r.,
- Karty adresowe GEZ Gminy Łabiszyn,

- Zabytki architektury i budownictwa w Polsce, Województwo Bydgoskie 5 cz.2, M. Rózewicz, Ośrodek Dokumentacji Zabytków, Warszawa 1997 r.,
- Łabiszyn i okolica na starej widokówce, Z. Zwierzykowski, Wydawnictwo Dominika Księskiego, Żnin 2015 r.,
- Materiały do dziejów kultury i sztuki Bydgoszczy i regionu, zeszyt 8, Z. Wachowiak, Pracownia Dokumentacji i Popularyzacji Zabytków Wojewódzkiego Ośrodka Kultury w Bydgoszczy, Bydgoszcz 2003 r.,
- Materiały do dziejów kultury i sztuki Bydgoszczy i regionu, zeszyt 15, D. Bręczewska-Kulesza, A. Wysocka, Pracownia Dokumentacji i Popularyzacji Zabytków i Dziedzictwa Narodowego Wojewódzkiego Ośrodka Kultury i Sztuki „Stara Ochronka” w Bydgoszczy, Bydgoszcz 2010 r.,
- Nad rzeką Noteć O przyrodzie i kulturze okolic Barcina, Łabiszyna, Pakości, J. Drężek, J. Chmiel, M. Kupczyk, Stowarzyszenie Ekologiczne w Barcinie, Barcin 2008 r.,
- Legendy Pałuckie, F. Malinowski, Wydawnictwo Dominika Księskiego Wulkan, 2014 r.,
- Skórzewscy z Lubostronia właściciele majątności łabiszyńskiej, K. Grabowski, Dyrekcja „Pałac Lubostron”, Łabiszyńskie Towarzystwo Kulturalne oraz Żnińskie Towarzystwo Kulturalne, Lubostron 2000 r.,
- Przyroda Parku Pałacowego w Lubostroni, J. Banaszek, H. Ratyńska, wyd. Branta, Bydgoszcz-Poznań 2008 r.,
- Pałac w Lubostroni Fryderyka Skórzewskiego pomnik rodowej dumy i zamiłowania sztuk plastycznych..., A. Jankowski, wyd. Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz 2014 r.,
- Powiat Żniński dla aktywnych przewodnik po szlakach turystycznych Powiatu Żnińskiego, Starostwo Powiatowe, Żnin 2010 r.
- Łabiszyn 2006 r. – broszura informacyjna
-
- ,
- Gmina Łabiszyn Zaprasza – broszura informacyjna.

Dostępne strony internetowe:

www.stat.gov.pl	www.bazy.ngo.pl
www.natura2000.gdos.gov.pl	www.geoportal.gov.pl
www.geoserwis.gdos.gov.pl/mapy	www.wikimapia.org
www.mkidn.gov.pl	www.mapofpoland.pl/Labiszyn
www.mir.gov.pl	www.mapy.mojregion.pl
www.funduszeuropejskie.gov.pl	www.torun.wkz.gov.pl
www.partnerstwopublicznoprywatne.info	www.nid.pl
www.odleglosci.info	www.lapidaria.wikidot.com
www.polskiezabytki.pl	www.sztetl.org.pl
www.isap.sejm.gov.pl	www.old.luteranie.pl
www.cybermoon.pl	www.samorzad.nid.pl
www.obszary.natura2000.org.pl	www.palac-lubostron.pl
www.crfop.gdos.gov.pl	www.minrol.gov.pl
www.palukitv.pl	www.parafialabiszyn.pl
www.turystyka.torun.pl	www.zamki.pl
www.nasze.kujawsko-pomorskie.pl	www.labiszyn.pl

www.bip.labiszyn.pl

www.aktywnawies.pl

www.facebook.com/gminalabiszyn

www.maps.google.com

www.mapy.zabytek.gov.pl

www.krajobraz.kulturowy.us.edu.p

www.bip.kujawsko-pomorskiepl

www.labiszyn.naszabiblioteka.com

www.cennebezcenne.pl/

Materiały w posiadaniu Urzędu Gminy Łabiszyn:

- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, Gmina Łabiszyn,
- Strategia Rozwoju Gminy Łabiszyn na lata 2014 – 2020,
- Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego na terenie Gminy Łabiszyn,
- Karty adresowe GEZ Gminy Łabiszyn,
- Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Łabiszyn na lata 2013-2016
- Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Łabiszyn na lata 2017-2020,
- Zabytki architektury i budownictwa w Polsce, Województwo Bydgoskie 5 cz.2, Ośrodek Dokumentacji Zabytków, Warszawa 1997 r.

Materiały przekazane przez instytucje:

- Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków, Delegatura w Bydgoszczy
wykaz zabytków nieruchomych ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków, rejestr zabytków (architektoniczne i archeologiczne).

SPIS RYCIN

- Ryc. 1. Gmina Łabiszyn w układzie gmin sąsiednich
- Ryc. 2. Położenie Gminy Łabiszyn na tle Polski
- Ryc. 3. Orientacyjny zasięg Pałuk
- Ryc. 4. Łabiszyn i okolice w 1935r.
- Ryc. 5. Łabiszyn w 1911 r.
- Ryc. 6. Lubostroń w 1911 r.
- Ryc. 7. Jabłowo Pałuckie w 1912 r.
- Ryc. 8. Jabłówko w 1912 r.
- Ryc. 9. Jezewo w 1911 r.
- Ryc. 10. Wyrys z rys. nr 20 - proponowane rezerваты i parki kulturowe w województwie kujawsko-pomorskim
- Ryc. 11. Jabłowo Pałuckie – przykład owalnicy
- Ryc. 12. Miejscowości w Gminie Łabiszyn
- Ryc. 13. Układ urbanistyczny Łabiszyna
- Ryc. 14. Rejony etnograficzne województwa kujawsko - pomorskiego
- Ryc. 15. Produkt regionalny – biała kielbasa w słoiku
- Ryc. 16. Herb Łabiszyna
- Ryc. 17. Herb Łabiszyna z 1915 r.
- Ryc. 18. Flaga Łabiszyna
- Ryc. 19. Pieczęcie z terenu Gminy Łabiszyn
- Ryc. 20. Wzór znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków
- Ryc. 21. Rozmieszczenie zabytków rejestrowych na terenie Łabiszyna
- Ryc. 22. Rozmieszczenie zabytków rejestrowych na terenie Lubostronia
- Ryc. 23. Park w Lubostroniu
- Ryc. 24. Obszary AZP na terenie Gminy Łabiszyn
- Ryc. 25. Orientacyjna lokalizacja dawnego zamku w Łabiszynie
- Ryc. 26. Park w Lubostroniu

SPIS TABEL

Tabela 1. Liczba ludności w gminie Łabiszyn z podziałem na miejscowości

Tabela 2. Nowe obiekty zabytkowe uwzględnione w wojewódzkiej ewidencji zabytków

Tabela 3. Rejestrowe obiekty nieruchomości z terenu Gminy Łabiszyn

Tabela 4. Charakterystyka cmentarzy znajdujących się w wojewódzkiej ewidencji zabytków z terenu Gminy Łabiszyn

Tabela 5. Zabytkowe dwory z terenu Gminy Łabiszyn

Tabela 6. Zabytkowe parki z terenu Gminy Łabiszyn

Tabela 7. Zabytkowe obiekty sakralne z terenu Gminy Łabiszyn

Tabela 8. Zabytki ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków będące własnością gminną z terenu Gminy Łabiszyn

Tabela 9. Nowe stanowiska archeologiczne z terenu Gminy Łabiszyn

Tabela 10. Analiza szans i zagrożeń wynikających ze stanu dziedzictwa kulturowego Gminy Łabiszyn

Tabela 11. Zakres i harmonogram działań w zakresie ochrony i zarządzania dziedzictwem kulturowym Gminy Łabiszyn

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Liczba obiektów ujętych w WEZ na terenie Łabiszyna z podziałem na ulice

Wykres 2. Nieruchome zabytki architektury i budownictwa z terenu Gminy Łabiszyn (obszar wiejski) z wyszczególnieniem na miejscowości

Wykres 3. Rozmieszczenie stanowisk archeologicznych w poszczególnych sektorach AZP na terenie Gminy Łabiszyn

Wykres 4. Rozmieszczenie faktów osadniczych w poszczególnych sektorach AZP na terenie Gminy Łabiszyn

Wykres 5. Nieruchome zabytki archeologiczne z terenu Gminy Łabiszyn z wyszczególnieniem na miejscowości

SPIS FOTOGRAFII

Fot. 1. Układ urbanistyczny Łabiszyna

Fot. 2. Odnowiona kamienica nr 4 na Placu Tysiąclecia z przełomu XIX i XX w.

Fot. 3. Pałucki strój ludowy – makieta na łabiszyńskiej „Wyspie”

Fot. 4. Budynek mieszkalny w Łabiszynie na ul. Mickiewicza z pocz. XX w.

Fot. 5. Budynek mieszkalny w Jeżewicach z pocz. XX w.

Fot. 6. Cmentarz ewangelicki w Jeżewicach

Fot. 7. Dwór w Łabiszynie, ob. biblioteka i dom kultury

Fot. 8. Kościół p.w. Zwiastowania NMP w Łabiszynie

Fot. 9. XIX-wieczny budynek wozowni

Fot. 10. Pałac w Lubostroniu

Fot. 11. Kościół p.w. św. Mikołaja w Łabiszynie

Fot. 12. Dwór w Łabiszynie

Fot. 13. Kamienica w Łabiszynie

XIII. ANEKSY**Załącznik nr 1****Obiekty nieruchome ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz wpisane do rejestru zabytków**

(Źródło: opracowanie własne na podstawie kart adresowych GEZ oraz wykazu obiektów ujętych w ewidencji wojewódzkiej i wpisanych do rejestru zabytków przekazanego przez WUOZ Delegatura w Bydgoszczy)

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Datowanie	Adres	Wpis do rejestru zabytków
1	Antoniewo	zespół służy: słuza			
2	Antoniewo	zespół służy: dom służowego			
3	Antoniewo	most			
4	Buszkowo	szkoła (ob. budynek mieszkalny)	pocz. XX w.	11	
5	Jabłowo Pałuckie	dom mieszkalny	XIX/XX w.	6	
6	Jabłowo Pałuckie	zespół zboru ewangelickiego: dawny zbór i szkoła (ob. świetlica i dom mieszkalny)	XIX w.	12	
7	Jabłowo Pałuckie	zespół zboru ewangelickiego: budynek gospodarczy	pocz. XX w.	12	
8	Jabłowo Pałuckie	dom mieszkalny	pocz. XX w.	21	
9	Jabłowo Pałuckie	budynek gospodarczy	pocz. XX w.	23	
10	Jabłowo Pałuckie	pomnik powstańców WLKP. (tzw. odwrócony pomnik)	1848 r., 1919 r., 1939 r., 1945 r.		
11	Jabłowo Pałuckie	zespół wiejski – strefa B ochrony konserwatorskiej			
12	Jabłówek	młyn (ob. budynek mieszkalny)	pocz. XX w.	9	
13	Jabłówek	stodoła	pocz. XX w.	11	
14	Jabłówek	budynek mieszkalno-gospodarczy	pocz. XX w.	20	
15	Jabłówek	zespół zabudowań: budynek gospodarczy	pocz. XX w.	21	
16	Jabłówek	zespół zabudowań: dom	pocz. XX w.	21	
17	Jabłówek	kościół ewangelicki (ob. parafia rzymsko- katolicka p.w. Najświętszej Maryi Panny Różańcowej)	1901 r.		
18	Jeżewice	dom mieszkalny	pocz. XX w.	10	
19	Jeżewice	zespół zabudowy: budynek gospodarczy	pocz. XX w.	26	
20	Jeżewice	zespół zabudowy: budynek mieszkalny	pocz. XX w.	26	
21	Jeżewice	cmentarz ewangelicki	kon. XIX w.		
22	Jeżewice	szkoła (ob. budynek mieszkalny)	1911 r.	6	
23	Jezewo	dwór (ob. budynek mieszkalny)	pocz. XX w.	34	
24	Jezewo	zespół folwarczny – strefa B ochrony konserwatorskiej			
25	Kapie	zespół dworsko-parkowy z fragmentem folwarku – strefa A i B ochrony konserwatorskiej			
26	Klotyldowo	zespół wiejski – strefa B ochrony konserwatorskiej			
27	Lubostroń	zaplecze gospodarczo – ogrodnicze: dom ogrodnika (ob. pełni funkcje gastronomiczno - kulturalne)	kon. XIX w.		rej.
28	Lubostroń	zespół pałacowo-parkowy: domek myśliwski (ob. pełni funkcje kulturalno- gastronomiczno-noclegowe)	kon. XIX w.		rej.
29	Lubostroń	zespół pałacowo-parkowy: elektrownia	1909 r.		
30	Lubostroń	zespół pałacowo-parkowy: oficyna (ob. hotel)	kon. XVIII w.		rej.
31	Lubostroń	zaplecze gospodarczo-ogrodnicze: oranżeria – ogród zimowy	kon. XIX w., przebud. l. 70-80 XX w.		rej.

32	Lubostroń	zaplecze gospodarczo-ogrodnicze: piwnica w fosie (ob. pełni funkcje kulturalne)	poł. XIX w.		rej.
33	Lubostroń	zaplecze gospodarczo-ogrodnicze: piwnica - lodownia	pocz. XX w.		rej.
34	Lubostroń	zaplecze gospodarczo-ogrodnicze: piwnica - ziemianka	pocz. XX w.		rej.
35	Lubostroń	zespół pałacowo-parkowy: stajnia i ozownia (ob. restauracja)	ok. 1800 r.		rej.
36	Lubostroń	zespół folwarczny: spichlerz (ob. mieszalnia pasz)	2 poł. XIX w., remont 1956 r.	15	
37	Lubostroń	zespół folwarczny: ogrodzenie	kon. XIX w.	15	
38	Lubostroń	zespół folwarczny: budynek administracyjny		15	
39	Lubostroń	zespół folwarczny: dwie portiernie	kon. XIX w.	15	
40	Lubostroń	most drewniano-metalowy nad Notecią			
41	Lubostroń	zespół pałacowo-parkowy: pałac (ob. instytucja kultury)	1795 – 1800 r.		rej.
42	Lubostroń	zespół pałacowo-parkowy: park	1800 r.		rej.
43	Lubostroń	zespół pałacowo-parkowy: ogrodzenie murowane			rej.
44	Lubostroń	zespół pałacowo-parkowy z folwarkiem i zabudową wiejską – strefa A i B ochrony konserwatorskiej			
45	Nowe Dąbie	dom (ob. dom i sklep)	2 poł. XIX w.	55	
46	Nowe Dąbie	cmentarz ewangelicki			
47	Obielewo	zespół dworsko-parkowy z fragmentem folwarku – strefa A i B ochrony konserwatorskiej			
48	Oporowo	zespół zabudowy: dom	pocz. XX w.	8	
49	Oporowo	zespół zabudowy: budynek gospodarczy	pocz. XX w.	8	
50	Oporowo	szkoła (ob. budynek mieszkalny)	pocz. XX w.		
51	Ostatkowo	zespół wiejski – strefa B ochrony konserwatorskiej (obejmująca zabudowę z pocz. XX w., zespół szkoły)			
52	Pszczółczyn	szkoła (ob. budynek mieszkalny)	pocz. XX w.	51	
53	Pszczółczyn	zespół dworsko-parkowy z zabudową wiejską – strefa A i B ochrony konserwatorskiej			
54	Rzywno	cmentarz ewangelicki			
55	Smerzyn	zespół dworsko-parkowy z fragmentem folwarku – strefa A i B ochrony konserwatorskiej			
56	Wyręba	zespół wiejski – strefa B ochrony konserwatorskiej			
57	Zalachowo	zespół dworsko-parkowy z fragmentem folwarku – strefa B ochrony konserwatorskiej			
58	Łabiszyn	dzielnica starego miasta (zespół miejski strefa A i B ochrony konserwatorskiej)	XIV-XX w.		rej.
59	Łabiszyn	dom mieszkalny	1907 r.	ul. 3 Maja 2	
60	Łabiszyn	dom mieszkalny	ok. poł. XIX w.	ul. 11 Stycznia 5	
61	Łabiszyn	kamienica	kon. XIX w.	ul. 11 Stycznia 6	
62	Łabiszyn	dom mieszkalny	ok. poł. XIX w.	ul. 11 Stycznia 8	
63	Łabiszyn	dom mieszkalny	3 ćw. XIX w.	ul. 11 Stycznia 10	
64	Łabiszyn	kamienica	kon. XIX w.	ul. 11 Stycznia 11	
65	Łabiszyn	kamienica	pocz. XX w.	ul. 11 Stycznia 13	
66	Łabiszyn	kamienica	pocz. XIX w.	ul. 11 Stycznia 14	
67	Łabiszyn	zespół służby: dom służowego	2 poł. XIX w.	ul. 11 Stycznia 19	
68	Łabiszyn	zespół służby: most i komora służby	XIX w.	ul. 11 Stycznia 19	
69	Łabiszyn	dom	ok. poł. XIX w.	ul. 11 Stycznia 20	
70	Łabiszyn	dom	ok. 1900 r.	ul. 11 Stycznia 22	

71	Łabiszyn	zespół Klasztorny Reformatorów: figura Chrystusa	rekonstrukcja z lat 30. XX w.-1995 r.	ul. Barcińska 5	
72	Łabiszyn	zespół Klasztorny Reformatorów: dzwonnica	XVIII/XIX w., przebud. XX w.	ul. Barcińska 5	rej.
73	Łabiszyn	zespół Klasztorny Reformatorów: kościół klasztorny	1688-1698 r., 1720-1731 r.	ul. Barcińska 5	rej.
74	Łabiszyn	zespół Klasztorny Reformatorów: klasztor	1688-1698 r., 1720-1731 r.	ul. Barcińska 5	rej.
75	Łabiszyn	zespół Klasztorny Reformatorów: mur ogrodzeniowy po zachodniej stronie klasztoru	przeb. k. XX w.	ul. Barcińska 5	rej.
76	Łabiszyn	dawne Wójtostwo (ob. budynek mieszkalny)	kon. XIX w.	ul. Barcińska 6	
77	Łabiszyn	dawny folwark: budynek gospodarczy (ob. magazyn)	kon. XIX w.	ul. Barcińska 7	
78	Łabiszyn	dawny folwark: budynek gospodarczy (ob. magazyn) i fragment ogrodzenia	kon. XIX w.	ul. Barcińska 8	
79	Łabiszyn	zespół dworski: dwór (ob. budynek mieszkalny)	1 poł. XIX w., przebud.	ul. Bydgoska 1	rej.
80	Łabiszyn	zespół dworski: gorzelnia	pocz. XX w.	ul. Bydgoska 3	
81	Łabiszyn	zespół dworski: czworak (ob. budynek mieszkalny)	pocz. XX w.	ul. Bydgoska 4	
82	Łabiszyn	cmentarz parafialny rzymsko-katolicki parafii p.w. św. Mikołaja	k. XVIII w., pocz. XIX w.	ul. Cmentarna	rej.
83	Łabiszyn	brama cmentarza parafialnego rzymsko-katolickiego	2 poł. XX w.	ul. Cmentarna	
84	Łabiszyn	cmentarz rzymsko-katolicki: obelisk grobowy doktora Juliana Gerpe	1876 r.	ul. Cmentarna	
85	Łabiszyn	cmentarz rzymsko – katolicki: kaplica grobowa rodziny Mieleńskich	1863 r.	ul. Cmentarna	
86	Łabiszyn	cmentarz rzymsko-katolicki: kaplica grobowa rodziny Mieleńskich Ruszczyńskich	1872 – 1888 r.	ul. Cmentarna	
87	Łabiszyn	kamienica narożna	pocz. XX w.	ul. Farna 2/Plac Tysiąclecia	
88	Łabiszyn	dom mieszkalny	poł. XIX w.	ul. Jana Pawła II 7	
89	Łabiszyn	kamienica	pocz. XX w.	ul. Mickiewicza 1	
90	Łabiszyn	kamienica	pocz. XX w.	ul. Mickiewicza 3	
91	Łabiszyn	zespół młyna: magazyn zbożowy	ok. 1870 r., rozbud. 1920 r.	ul. Mickiewicza 5	
92	Łabiszyn	zespół młyna: dawna wozownia i stajnia (ob. magazyn)	kon. XIX w.	ul. Mickiewicza 5	
93	Łabiszyn	zespół młyna: turbinownia	1920 r.	ul. Mickiewicza 5	
94	Łabiszyn	zespół młyna: młyn	po 1862 r.	ul. Mickiewicza 5	
95	Łabiszyn	most i śluza II	kon. XIX w.	ul. Mickiewicza	
96	Łabiszyn	most i śluza I	kon. XIX w.	ul. Mickiewicza	
97	Łabiszyn	dom		Nowy Rynek 1	
98	Łabiszyn	dom		Nowy Rynek 2	
99	Łabiszyn	dom		Nowy Rynek 3	
100	Łabiszyn	dom		Nowy Rynek 5	
101	Łabiszyn	dom		Nowy Rynek 10	
102	Łabiszyn	dom		Nowy Rynek 11	
103	Łabiszyn	dom		Nowy Rynek 23	
104	Łabiszyn	dom		Nowy Rynek 26	
105	Łabiszyn	dom		Nowy Rynek 27	
106	Łabiszyn	dom		Nowy Rynek 28	
107	Łabiszyn	dom		Nowy Rynek 29	
108	Łabiszyn	dom		Nowy Rynek 32	
109	Łabiszyn	dom		Nowy Rynek 33	
110	Łabiszyn	dom		Nowy Rynek 35	
111	Łabiszyn	dom		Nowy Rynek 36	

112	Łabiszyn	dom		Nowy Rynek 39	
113	Łabiszyn	dom		Nowy Rynek 40	
114	Łabiszyn	dom		Nowy Rynek 41	
115	Łabiszyn	dom		Nowy Rynek 44	
116	Łabiszyn	zespół dworsko-parkowy na wyspie: dwór (ob. biblioteka publiczna i Łabiszyński Dom Kultury)	2 poł. XIX w.	ul. Parkowa 1	
117	Łabiszyn	zespół dworsko-parkowy na wyspie: oficyna dworska	2 poł. XIX w.	ul. Parkowa 1a	
118	Łabiszyn	spichlerz	2 poł. XIX w.	ul. Parkowa 10/Mickiewicza	
119	Łabiszyn	magazyn	poł. XIX w.	ul. Parkowa 14	
120	Łabiszyn	dom mieszkalny	poł. XIX w.	Plac Tysiąclecia 2	
121	Łabiszyn	kamienica	1907 r.	Plac Tysiąclecia 3	
122	Łabiszyn	kamienica	XIX/XX w.	Plac Tysiąclecia 4	
123	Łabiszyn	kamienica	1 poł. XIX w., przebud. pocz. XX w.	Plac Tysiąclecia 5	
124	Łabiszyn	kamienica narożna	pocz. XX w.	Plac Tysiąclecia 6/ Mickiewicza	
125	Łabiszyn	kamienica narożna pierwotnie z apteką	kon. XIX w.	Plac Tysiąclecia 7/ Mickiewicza	
126	Łabiszyn	kamienica	1. 30. XX w.	Plac Tysiąclecia 8	
127	Łabiszyn	kamienica	2 poł. XIX w.	Plac Tysiąclecia 9	
128	Łabiszyn	kamienica	2 poł. XIX w., przebud. pocz. XX w.	Plac Tysiąclecia 10	
129	Łabiszyn	dom	1903 r.	Plac Tysiąclecia 11	rej.
130	Łabiszyn	dom mieszkalny	XIX/XX w.	Plac Tysiąclecia 12	
131	Łabiszyn	kamienica	pocz. XX w.	Plac Tysiąclecia 13	
132	Łabiszyn	kamienica	pocz. XX w.	Plac Tysiąclecia 14/ ul. Rynkowa	
133	Łabiszyn	dom mieszkalny	pocz. XX w.	Plac Tysiąclecia 15/ ul. 11 Stycznia	
134	Łabiszyn	dom mieszkalny	pocz. XX w.	Plac Tysiąclecia 16/ ul. Krótka	
135	Łabiszyn	dom mieszkalny	kon. XIX w.	Plac Tysiąclecia 17	
136	Łabiszyn	dom mieszkalny	1896 r.	Plac Tysiąclecia 18	
137	Łabiszyn	dom mieszkalny	kon. XIX w.	Plac Tysiąclecia 19	
138	Łabiszyn	dom mieszkalny	kon. XIX w.	Plac Tysiąclecia 20	
139	Łabiszyn	dom mieszkalny	kon. XIX w.	Plac Tysiąclecia 21/ ul. Bankowa	
140	Łabiszyn	budynek gospodarczy	kon. XIX w.	Plac Tysiąclecia 23/ ul. Bankowa	
141	Łabiszyn	dom mieszkalny	kon. XIX w.	Plac Tysiąclecia 23/ ul. Bankowa	
142	Łabiszyn	dom mieszkalny	poł. XIX w.	Plac Tysiąclecia 24	
143	Łabiszyn	dom mieszkalny	poł. XIX w., przebud. XIX/XX w.	Plac Tysiąclecia 25	
144	Łabiszyn	dom mieszkalny	kon. XIX w.	Plac Tysiąclecia 26	
145	Łabiszyn	kamienica	kon. XIX w.	Plac Tysiąclecia 27/ ul. Fama	
146	Łabiszyn	zespół budynków Zarządu Dróg Wodnych – budynki gospodarcze	2 poł. XIX w.	ul. Poznańska 1	
147	Łabiszyn	budynek poczty	1897 r.	ul. Poznańska 3	
148	Łabiszyn	kamienica	ok. 1910 r.	ul. Poznańska 8	
149	Łabiszyn	zespół Sądu Grodzkiego: dom sędziów (ob. przedszkole miejskie im. Juliana Tuwima)	ok. 1911 r.	ul. Poznańska 9	
150	Łabiszyn	zespół Sądu Grodzkiego: dawny Sąd Grodzki (ob. zespół szkół ponadgimnazjalnych)	ok. 1893 r.	ul. Poznańska 10	
151	Łabiszyn	zespół Sądu Grodzkiego: katolicka szkoła powszechna (ob. budynek mieszkalny)	ok. 1893 r.	ul. Poznańska 11	

152	Łabiszyn	zespół: zabudowania szkoły: budynek gospodarczy	ok. 1880 r.	ul. Poznańska 12	
153	Łabiszyn	szkoła podstawowa	1911 r.	ul. Poznańska 12	
154	Łabiszyn	ogrodzenie przy szkole podstawowej	1911 r.	ul. Poznańska 12	
155	Łabiszyn	zespół Sądu Grodzkiego: dom	1893 r.	ul. Poznańska 14	
156	Łabiszyn	dom mieszkalny	l. 20. XX w.	ul. Poznańska 16	
157	Łabiszyn	dom mieszkalny	1910 r.	ul. Poznańska 24	
158	Łabiszyn	dom mieszkalny	ok. poł. XIX w.	ul. Poznańska 28	
159	Łabiszyn	dom	pocz. XX w.	ul. Rynkowa 1	
160	Łabiszyn	dom	pocz. XX w., przeb. 1.30. XX w.	ul. Rynkowa 3	
161	Łabiszyn	dom	1927 r.	ul. Sienkiewicza 2/ Farna	
162	Łabiszyn	cmentarz żydowski „stary”	XVII w.	ul. 3 Maja	
163	Łabiszyn	cmentarz żydowski „nowy”	2 poł. XVIII w.	ul. Leśna	

Załącznik nr 2

Obiekty archeologiczne do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków - obiekty ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz rejestrze

Źródło: wykaz przekazany przez WUOZ, Delegatura w Bydgoszczy

Lp.	Miejscowość	Nr w obrębie miejsc.	AZP	Nr na arkuszu AZP	Kultura/chronologia	Uwagi
1	Buszkowo	1	42-36	3	NE	A
2	Buszkowo	2	42-36	4	KPOM	A
3	Buszkowo	3	42-36	5	MEZ, PSR	
4	Buszkowo	4	42-36	6	MEZ, PSR	
5	Buszkowo	5	42-36	7	MEZ, PSR	
6	Buszkowo	6	42-36	8	PSR	
7	Buszkowo	7	42-36	9	PSR	
8	Buszkowo	8	42-36	10	PSR	
9	Jabłowo Pałuckie	1	42-36	44	NE	A
10	Jabłowo Pałuckie	2	42-36	45	WSR	
11	Jabłowo Pałuckie	3	42-36	46	PSR	A
12	Jabłowo Pałuckie	4	42-36	47	PSR	
13	Jabłowo Pałuckie	5	42-36	48	PSR	
14	Jabłowo Pałuckie	6	42-36	49	NE, KŁ, PSR	
15	Jabłowo Pałuckie-Wyręba	7	41-36	10	MEZ, SR	
16	Jabłowo Pałuckie-Wyręba	8	41-36	8	MEZ, PSR	
17	Jabłowo Pałuckie-Wyręba	9	41-36	9	MEZ, PSR	
18	Jabłowo Pałuckie-Wyręba	10	41-36	7	SR	
19	Jabłowo Pałuckie	11	41-36	1	PSR	
20	Jabłowo Pałuckie-Wyręba	12	41-36	2	KŁ, PSR	
21	Jabłowo Pałuckie-Wyręba	13	41-36	6	PSR	
22	Jabłowo Pałuckie-Wyręba	14	41-36	3	WEB, KP, PSR	
23	Jabłowo Pałuckie-Wyręba	15	41-36	5	KŁ, KP	
24	Jabłowo Pałuckie-Wyręba	16	41-36	4	KP, PSR	
25	Jabłowo Pałuckie-Wyręba	17	41-36	11	PSR, NOW	
26	Jabłowo Pałuckie-Wyręba	18	41-36	12	KP, PSR	
27	Jabłowo Pałuckie-Wyręba	19	41-36	13	SR	
28	Jabłowo Pałuckie-Wyręba	20	41-36	14	MEZ, KP, PSR	
29	Jabłowo Pałuckie	21	41-36	15	PSR	
30	Jabłowo Pałuckie	22	41-36	16	PSR, NOW	
31	Jabłowo Pałuckie	23	41-36	17	MEZ, KŁ, KP, SR	
32	Jabłowo Pałuckie	24	41-36	18	KŁ, PSR	
33	Jabłowo Pałuckie	25	41-36	19	MEZ, KŁ, PSR	
34	Jabłowo Pałuckie	26	41-36	20	KP, PSR	
35	Jabłowo Pałuckie	27	41-36	21	MEZ, PSR	
36	Jabłowo Pałuckie	28	41-36	31	PSR	
37	Jabłowo Pałuckie	29	41-36	32	KAK, PSR	
38	Jabłowo Pałuckie	30	41-36	33	PSR	
39	Jabłowo Pałuckie	31	41-36	34	KPL, PSR	
40	Jabłowo Pałuckie	32	41-36	35	PSR, NOW	
41	Jabłowo Pałuckie	33	41-36	36	PSR, NOW	
42	Jabłowo Pałuckie	34	41-36	37	PSR	
43	Jabłowo Pałuckie	35	41-36	38	MEZ, PSR, NOW	
44	Jabłowo Pałuckie	36	41-36	40	MEZ, PSR, NOW	
45	Jabłowo Pałuckie	37	41-36	41	MEZ, PSR, NOW	
46	Jabłówko	1	42-36	11	KPL	A
47	Jabłówko	2	42-36	12	KŁ	A
48	Jabłówko	3	42-36	13	KPOM	A
49	Jabłówko	4	42-36	14	PRADZIEJE?	A

50	Jabłówko	5	42-36	15	PSR
51	Jabłówko	6	42-36	16	MEZ, KP, PSR
52	Jabłówko	7	42-36	17	PSR
53	Jabłówko	8	42-36	18	PSR
54	Jabłówko	9	42-36	19	MEZ, PSR
55	Jabłówko	10	42-36	20	MEZ, KP, PSR,
56	Jabłówko	11	42-36	21	PSR
57	Jabłówko	12	42-36	22	KŁ, SR
58	Jabłówko	13	42-36	23	KP, SR
59	Jabłówko	14	42-36	24	KŁ, KP, PSR
60	Jabłówko	15	42-36	25	PSR
61	Jabłówko	16	42-36	26	KP, PSR
62	Jabłówko	17	42-36	27	PSR
63	Jabłówko	18	42-36	28	KP, PSR
64	Jabłówko	19	42-36	29	PSR
65	Jabłówko	20	42-36	30	PSR
66	Jabłówko	21	42-36	31	PSR
67	Jabłówko	22	42-36	32	PSR
68	Jabłówko	23	42-36	33	PSR
69	Jabłówko	24	42-36	34	PSR
70	Jabłówko	25	42-36	35	PSR
71	Jabłówko	26	42-36	36	PSR
72	Jabłówko	27	42-36	37	PSR
73	Jabłówko	28	42-36	38	KŁ
74	Jabłówko	29	42-36	39	MEZ, KP
75	Jabłówko	30	42-36	40	PSR
76	Jabłówko	31	42-36	41	KP, SR
77	Jabłówko	32	42-36	42	KP, PSR
78	Jabłówko	33	42-36	43	KP, PSR
79	Jeżewice	1	41-37	42	NOW
80	Jeżewice	2	41-37	43	NOW
81	Jeżewice	3	41-37	44	KPL, NOW
82	Jeżewice	4	41-37	45	KPL, PSR, NOW
83	Jeżewice	5	41-37	46	OR, NOW
84	Jeżewice	6	41-37	47	EK, NOW
85	Jeżewice	7	41-37	48	NE/EB, NOW
86	Jeżewice	8	41-37	49	PSR, NOW
87	Jeżewice	9	41-37	50	PSR
88	Jeżewo	1	41-37	17	MEZ, WEB
89	Jeżewo	2	41-37	18	KPL, NE/EB, NOW
90	Jeżewo	3	41-37	19	MEZ, NOW
91	Jeżewo	4	41-37	20	EK
92	Jeżewo	5	41-37	21	NOW
93	Jeżewo	6	41-37	22	KPL, NOW
94	Jeżewo	7	41-37	23	MEZ, KAK, NOW
95	Jeżewo	8	41-37	24	PSR, NOW
96	Jeżewo	9	41-37	25	MEZ
97	Jeżewo	10	41-37	26	KPL
98	Jeżewo	11	41-37	27	PSR, NOW
99	Jeżewo	12	41-37	28	PSR, NOW
100	Jeżewo	13	41-37	29	WSR, PSR, NOW
101	Jeżewo	14	41-37	30	PSR, NOW
102	Jeżewo	15	41-37	31	PSR, NOW
103	Jeżewo	16	41-37	32	NOW
104	Jeżewo	17	41-37	33	PSR
105	Jeżewo	18	41-37	34	PSR, NOW
106	Jeżewo	19	41-37	35	WSR, NOW

107	Jeżewo	20	41-37	36	WSR, PSR, NOW	
108	Jeżewo	21	41-37	37	NOW	
109	Jeżewo	22	41-37	38	PSR, NOW	
110	Jeżewo	23	41-37	39	NOW	
111	Jeżewo	24	41-37	40	NOW	
112	Jeżewo	25	41-37	41	NOW	
113	Lubostroń	1	42-36	73	KCWR	A
114	Lubostroń	2	42-36	74	KCSZ?	A
115	Lubostroń	3	42-36	75	NE	A
116	Lubostroń	4	42-36	76	NE	A
117	Lubostroń	5	42-36	77	WEB	A
118	Lubostroń	6	42-36	78	KŁ	A
119	Lubostroń	7	42-36	79	KPOM	A
120	Lubostroń	8	42-36	80	KPOM	
121	Lubostroń	9	42-36	81	PSR	
122	Lubostroń	10	42-37	8	PSR	
123	Lubostroń	11	42-37	9	NOW	
124	Lubostroń	12	42-37	10	NOW	
125	Lubostroń	13	42-37	74	NOW	
126	Lubostroń	14	42-37	75	PSR	
127	Lubostroń	15	42-37	76	PSR	
128	Lubostroń	16	42-37	77	PSR	
129	Łabiszyn	1	41-37	60	PSR, NOW	relikty zamku
130	Łabiszyn	2	41-37	52	PSR, NOW	
131	Łabiszyn	3	41-37	53	PSR, NOW	
132	Łabiszyn	4	41-37	54	PSR, NOW	
133	Łabiszyn	5	41-37	55	PSR, NOW	
134	Łabiszyn	6	41-37	56	KPL, NOW	
135	Łabiszyn	7	41-37	57	PSR	
136	Łabiszyn	8	41-37	58	PSR, NOW	
137	Łabiszyn	9	41-37	59	WSR, PSR, NOW	
138	Łabiszyn	10	41-37	51	NOW	
139	Łabiszyn	11	41-37	61	PRADZIEJE, NOW	
140	Łabiszyn	12	41-37	62	PSCH, NOW	
141	Łabiszyn	13	41-37	63	PSR, NOW	
142	Łabiszyn	14	41-37	64	PSR, NOW	
143	Łabiszyn	15	41-37	65	EK, PSR, NOW	
144	Łabiszyn	16	41-37	66	WSR	A
145	Łabiszyn	17	41-37	67	NE	A
146	Łabiszyn	18	41-37	68	KŁ	A
147	Łabiszyn	19	41-37	69	I OEB	A
148	Łabiszyn	20	41-37	130	WSR, PSR, NOW	miasto lokacyjne w granicach wpisu do rejestru zabytków
149	Łabiszyn	21	41-37	131	WSR, PSR, NOW	zespół klasztorny oo. Reformator obecnie parafia p.w. św. Mikołaja z cmentarzem
150	Łabiszyn	22	41-37	132	PSR, NOW	Nowe miasto
151	Łabiszyn	23	41-37	133	NOW	Pole bitwy z insurekcji Kościuszkowskiej

152	Łabiszyn Wieś-Smogorzewo	1	41-37	80	KŁ, OR, NOW	
153	Łabiszyn Wieś-Smogorzewo	2	41-37	81	WSR	
154	Łabiszyn Wieś-Smogorzewo	3	41-37	82	KŁ, NOW	
155	Łabiszyn Wieś-Smogorzewo	4	41-37	83	EK, KPL, KAK, WEB, KŁ	
156	Łabiszyn Wieś-Smogorzewo	5	41-37	84	KŁ, PSR, NOW	
157	Łabiszyn Wieś-Smogorzewo	6	41-37	85	KAK, KŁ, OR, WSR, PSR, NOW	
158	Łabiszyn Wieś-Smogorzewo	7	41-37	86	WSR, PSR, NOW	
159	Łabiszyn Wieś-Smogorzewo	8	41-37	87	PSR	
160	Łabiszyn Wieś-Smogorzewo	9	41-37	88	MEZ, KPL, WEB, NOW	
161	Łabiszyn Wieś-Smogorzewo	10	41-37	89	NOW	
162	Łabiszyn Wieś-Smogorzewo	11	41-37	90	KPL, PSR, NOW	
163	Łabiszyn Wieś-Smogorzewo	12	41-37	91	PSR, NOW	
164	Łabiszyn Wieś-Smogorzewo	13	41-37	92	PSR, NOW	
165	Łabiszyn Wieś-Smogorzewo	14	41-37	93	PSR, NOW	
166	Łabiszyn Wieś-Smogorzewo	15	41-37	94	NOW	
167	Łabiszyn Wieś-Smogorzewo	16	41-37	95	KŁ, WSR, NOW	
168	Łabiszyn Wieś-Smogorzewo	17	41-37	96	NOW	
169	Łabiszyn Wieś-Smogorzewo	18	41-37	97	SR	A
170	Łabiszyn Wieś-Smogorzewo	19	41-37	98	EB?	A
171	Łabiszyn Wieś	20	41-37	99	WSR, PSR	
172	Łabiszyn Wieś	21	41-37	100	EK, PSR	
173	Łabiszyn Wieś	22	41-37	101	EK, PSR	
174	Łabiszyn Wieś	23	41-37	102	WSR, NOW	
175	Łabiszyn Wieś	24	41-37	103	PSR, NOW	
176	Łabiszyn Wieś	25	41-37	104	WSR, PSR	
177	Łabiszyn Wieś	26	41-37	105	PSR	
178	Łabiszyn Wieś	27	41-37	106	PSR	
179	Łabiszyn Wieś	28	41-37	107	PSR, NOW	
180	Łabiszyn Wieś	29	41-37	108	PSR, NOW	
181	Nowe Dąbie	1	40-37	19	MEZ, WEB, OR	
182	Nowe Dąbie	2	40-37	20	PSCH, EB	
183	Nowe Dąbie	3	40-37	21	EB	
184	Nowe Dąbie	4	40-37	22	EB	
185	Nowe Dąbie	5	40-37	23	MEZ, NE, SR	
186	Nowe Dąbie	6	40-37	24	EK	
187	Nowe Dąbie	7	40-37	25	KPL	
188	Nowe Dąbie	8	40-37	26	KPL	
189	Nowe Dąbie	9	40-37	27	NE	
190	Nowe Dąbie	10	40-37	28	EK	
191	Nowe Dąbie	11	40-37	29	PRADZIEJE	
192	Nowe Dąbie	12	40-37	30	MEZ, NE	
193	Nowe Dąbie	13	40-37	31	PSCH?, NE	
194	Nowe Dąbie	14	40-37	32	EK	
195	Nowe Dąbie	15	40-37	33	NE	
196	Nowe Dąbie	16	40-38	51	KŁ?, NOW	
197	Nowe Dąbie-Obórznia	16	41-37	1	NOW	
198	Nowe Dąbie-Obórznia	17	41-37	2	NOW	
199	Nowe Dąbie-Obórznia	18	41-37	3	NOW	
200	Nowe Dąbie-Obórznia	19	41-37	4	PSR, NOW	
201	Nowe Dąbie-Obórznia	20	41-37	5	PSR, NOW	
202	Nowe Dąbie-Obórznia	21	41-37	6	PSR, NOW	
203	Nowe Dąbie-Obórznia	22	41-37	7	PSR, NOW	
204	Nowe Dąbie-Obórznia	23	41-37	8	KPL, KW, NOW	
205	Nowe Dąbie-Obórznia	24	41-37	9	NOW	

206	Nowe Dąbie-Obórznia	25	41-37	10	MEZ, KPL, PSR-NOW	
207	Nowe Dąbie-Obórznia	26	41-37	11	WSR, PSR, NOW	
208	Nowe Dąbie-Obórznia	27	41-37	12	PSR, NOW	
209	Nowe Dąbie-Obórznia	28	41-37	13	PSR, NOW	
210	Nowe Dąbie-Obórznia	29	41-37	14	NOW	
211	Nowe Dąbie-Kąpie	30	41-37	15	NOW	
212	Nowe Dąbie-Kąpie	31	41-37	16	NOW	
213	Obielewo	1	42-36	94	MEZ, PSR, NOW	
214	Obielewo	2	42-36	95	PSR	
215	Obielewo	3	42-36	96	PSR	
216	Obielewo	4	42-36	97	KP, PSR	
217	Obielewo	5	42-36	98	PSR	
218	Obielewo	6	42-36	99	MEZ, KP, PSR	
219	Obielewo	7	42-36	100	KPL, PSR	
220	Obielewo	8	42-36	101	MEZ	
221	Obielewo	9	42-36	102	PSR, NOW	
222	Obielewo	10	42-36	103	PSR	
223	Obielewo	11	42-36	104	PSR	
224	Obielewo	12	42-36	105	PSR	
225	Obielewo	13	42-36	106	MEZ, PSR	
226	Obielewo	14	42-36	107	KP, SR	
227	Obielewo	15	42-36	108	MEZ, PSR	
228	Obielewo	16	42-36	109	MEZ, PSR, NOW	
229	Obielewo	17	42-36	110	MEZ, PSR	
230	Obielewo	18	42-36	111	PSR	
231	Obielewo	19	42-36	112	PSR	
232	Obielewo	20	42-36	113	PSR	
233	Obielewo	21	42-36	114	MEZ, PSR	
234	Obielewo	22	42-36	115	MEZ	
235	Obielewo	23	42-36	116	MEZ, NOW	
236	Ojrzanowo	1	42-37	106	KAK, KL	A
237	Ojrzanowo	2	42-37	107	KCSZ	A
238	Ojrzanowo	3	42-37	108	KCSZ	A
239	Ojrzanowo	4	42-37	3	PSR	
240	Ojrzanowo	5	42-37	83	NOW	
241	Ojrzanowo	6	42-37	84	NOW	
242	Ojrzanowo	7	42-37	85	NOW	
243	Ojrzanowo	8	42-37	86	NOW	
244	Ojrzanowo	9	42-37	87	NOW	
245	Ojrzanowo	10	42-37	88	NOW	
246	Ojrzanowo	11	42-37	89	NOW	
247	Ojrzanowo	12	42-37	90	NOW	
248	Ojrzanowo	13	41-37	121	PSR, NOW	
249	Ojrzanowo	14	41-37	122	WSR, NOW	
250	Ojrzanowo	15	41-37	123	PSR, NOW	
251	Ojrzanowo	16	41-37	124	PSR	
252	Ojrzanowo	17	41-37	125	PSR, NOW	
253	Ojrzanowo	18	41-37	126	PSR, NOW	
254	Ojrzanowo	19	41-37	127	PSR, NOW	
255	Ojrzanowo	20	41-37	128	NOW	
256	Oporowo	1	42-37	109	WSR	A
257	Oporowo	1 A	42-36	126	MEZ	
258	Oporowo	2	42-37	110	KPL, KŁ, WSR	A
259	Oporowo	2 A	42-36	127	PSR	
260	Oporowo	3	42-37	11	PSR-NOW	
261	Oporowo	4	42-37	111	KAK?, KP, WSR,	A

					PSR	
262	Oporowo	5	42-37	112	KPL, KŁ?, WSR	A
263	Oporowo	6	42-37	113	KŁ, WSR	A
264	Oporowo	7	42-37	12	NOW	
265	Oporowo	8	42-37	13	PSR, NOW	
266	Oporowo	9	42-37	14	NOW	
267	Oporowo	10	42-37	15	PSR, NOW	
268	Oporowo	11	42-37	16	PSR, NOW	
269	Oporowo	12	42-37	17	KPL, KP, WSR	
270	Oporowo	13	42-37	18	WSR, PSR	
271	Oporowo	14	42-37	19	NOW	
272	Oporowo	15	42-37	78	PSR	
273	Oporowo	16	42-37	79	NOW	
274	Oporowo	17	42-37	80	NOW	
275	Oporowo	18	42-37	114	KPL, WSR, PSR	A
276	Oporowo	19	42-37	115	PSR	A
277	Oporowo	20	42-37	116	WSR	A
278	Oporowo	21	41-37	109	MEZ, KŁ, PSR, NOW	
279	Oporowo	22	41-37	110	PSR	
280	Oporowo	23	41-37	111	NOW	
281	Oporowo	24	41-37	112	PSR	
282	Oporowo	25	41-37	113	KŁ/KPOM, KP, NOW	
283	Oporowo	26	41-37	114	NOW	
284	Oporowo	27	41-37	115	WSR, PSR, NOW	
285	Oporowo	28	41-37	116	PSR, NOW	
286	Oporowo	29	41-37	117	WSR, NOW	
287	Oporowo	30	41-37	118	MEZ, WSR, NOW	
288	Oporowo	31	41-37	119	PSR, NOW	
289	Oporowo	32	41-37	120	PSR, NOW	
290	Oporówek	1	42-37	56	KPL, WSR, NOW	
291	Oporówek	2	42-37	57	NOW	
292	Oporówek	3	42-37	58	WSR	
293	Oporówek	4	42-37	59	PSR	
294	Oporówek	5	42-37	81	PSR	
295	Oporówek	6	42-37	82	WSR	
296	Ostatkowo	1	41-36	22	MEZ, PSR	
297	Ostatkowo	2	41-36	23	PSR	
298	Ostatkowo	3	41-36	24	MEZ, PSR	
299	Ostatkowo	4	41-36	25	SR	
300	Ostatkowo	5	41-36	26	KP, PSR	
301	Ostatkowo	6	41-36	28	KP, PSR	
302	Ostatkowo	7	41-36	29	PSR	
303	Ostatkowo	8	41-36	30	KP, SR	
304	Ostatkowo	9	41-36	42	MEZ, PSR	
305	Ostatkowo	10	41-36	43	KAK, PSR	
306	Ostatkowo	11	41-36	44	KŁ, PSR	
307	Ostatkowo	12	41-36	45	KŁ, SR	
308	Ostatkowo	13	41-36	47	MEZ, WSR	
309	Ostatkowo	14	41-36	48	PSR	
310	Ostatkowo	15	41-36	49	PSR	
311	Ostatkowo	16	41-36	50	PSR	
312	Ostatkowo	17	41-36	51	PSR	
313	Ostatkowo	18	41-36	52	KP, PSR	
314	Ostatkowo	19	41-36	53	KP, PSR, NOW	
315	Ostatkowo	20	41-36	54	KP, SR	

316	Ostatkowo	21	41-36	55	PSR, NOW	
317	Ostatkowo	22	41-36	56	PSR	
318	Ostatkowo	23	41-36	58	MEZ, PSR	
319	Ostatkowo	24	41-36	73	PSR	
320	Ostatkowo	25	41-36	74	KAK, PSR	
321	Ostatkowo-Klotyldowo	26	41-36	75	PSR	
322	Ostatkowo-Klotyldowo	27	41-36	76	PSR	
323	Ostatkowo-Klotyldowo	28	41-36	77	PSR	
324	Ostatkowo-Klotyldowo	29	41-36	78	PSR	
325	Ostatkowo-Klotyldowo	30	41-36	79	KAK, PSR	
326	Ostatkowo-Klotyldowo	31	41-36	80	PSR	
327	Ostatkowo-Klotyldowo	32	41-36	81	PSR	
328	Sosnowiec Wielki-Pszczółczyn	1	40-36	23	NE?	A
329	Sosnowiec Wielki	2	40-36	24	KPL	
330	Sosnowiec Wielki	3	40-36	25	NOW	
331	Sosnowiec Wielki	4	40-36	26	PSR-NOW	
332	Sosnowiec Wielki	5	40-36	27	KPL, KAK?, NOW	
333	Sosnowiec Wielki	6	40-36	28	EK	
334	Sosnowiec Wielki	7	40-36	29	EK, NOW	
335	Sosnowiec Wielki-Pszczółczyn	8	40-36	30	PSR-NOW	
336	Sosnowiec Wielki-Pszczółczyn	9	40-36	31	PSR-NOW	
337	Sosnowiec Wielki-Pszczółczyn	10	40-36	32	EK, NOW	
338	Sosnowiec Wielki-Pszczółczyn	11	40-36	33	EK, PSR-NOW	
339	Sosnowiec Wielki-Pszczółczyn	12	40-36	34	EK, PSR	
340	Sosnowiec Wielki	13	40-36	35	PSR-NOW	
341	Sosnowiec Wielki	14	40-36	36	PSR-NOW	
342	Sosnowiec Wielki	15	40-36	37	EK, NOW	
343	Sosnowiec Wielki	16	40-36	38	NOW	
344	Sosnowiec Wielki	17	40-36	39	PSR-NOW	
345	Sosnowiec Wielki-Pszczółczyn	18	40-36	40	EK, PSR	
346	Sosnowiec Wielki-Pszczółczyn	19	40-36	41	EK, KPL, NOW	
347	Sosnowiec Wielki-Pszczółczyn	20	40-36	42	KAK?. NESCH-WEB, NOW	
348	Sosnowiec Wielki	21	40-36	43	NE?, KŁ, NOW	
349	Sosnowiec Wielki	22	40-36	44	KPL, WEB, OR, NOW	
350	Sosnowiec Wielki	23	40-36	45	KPL, NOW	
351	Sosnowiec Wielki	24	40-36	46	NOW	
352	Sosnowiec Wielki	25	40-36	47	NOW	
353	Sosnowiec Wielki	26	40-36	48	NOW	
354	Sosnowiec Wielki-Izabela	27	40-36	49	NOW	
355	Sosnowiec Wielki	28	40-36	50	EK, PSR	
356	Sosnowiec Wielki	29	40-36	51	EK, NOW	
357	Sosnowiec Wielki	30	40-36	52	EK, WSR, NOW	
358	Sosnowiec Wielki	31	40-36	53	KPL, NOW	
359	Sosnowiec Wielki	32	40-36	54	KPL, KAK?, KŁ, PSR-NOW	
360	Sosnowiec Wielki	33	40-36	55	EK	
361	Sosnowiec Wielki	34	40-36	56	NE?, NOW	
362	Sosnowiec Wielki	35	40-36	57	PSR-NOW	
363	Sosnowiec Wielki	36	40-36	58	NOW	
364	Sosnowiec Wielki	37	40-36	59	NOW	

365	Sosnowiec Wielki	38	40-36	60	EK, NOW	
366	Sosnowiec Wielki	39	40-36	61	EK, NOW	
367	Sosnowiec Wielki	40	40-36	62	EK	
368	Sosnowiec Wielki	41	40-36	63	NOW	
369	Sosnowiec Wielki- Pszczółczyn	42	40-37	34	NE	
370	Władysławowo	1	39-36	97	NOW	
371	Władysławowo	2	39-36	98	KŁ	
372	Władysławowo	3	39-36	99	WSR	
373	Władysławowo	4	39-36	100	SR	
374	Władysławowo	5	39-36	101	KŁ	
375	Władysławowo	6	39-36	102	KPR	
376	Władysławowo	7	39-36	103	WSR	
377	Władysławowo	8	39-36	104	KŁ	
378	Władysławowo	9	39-36	105	NOW	
379	Władysławowo	10	39-36	106	KPL	
380	Władysławowo	11	39-36	107	WSR	
381	Władysławowo	12	39-36	108	KŁ	
382	Władysławowo-Annowo	13	39-36	120	NE	A
383	Władysławowo-Annowo	14	40-36	64	NOW	
384	Władysławowo-Annowo	15	40-36	65	KPL, NOW	
385	Władysławowo-Annowo	16	40-36	66	NOW	
386	Władysławowo	17	40-36	67	KŁ	
387	Władysławowo	18	40-36	68	EK, PSR-NOW	
388	Władysławowo	19	40-36	69	NOW	
389	Władysławowo	20	40-36	70	NOW	
390	Władysławowo	21	40-36	71	KŁ?, NOW	
391	Władysławowo	22	40-36	72	EK, NOW	
392	Władysławowo	23	40-36	73	EK, OR	
393	Władysławowo	24	40-36	74	EK	
394	Władysławowo	25	40-36	75	NE	A
395	Władysławowo	26	39-37	52	MEZ, KŁ, KPR, NOW	
396	Władysławowo	27	39-37	53	KPL, KŁ	
397	Władysławowo	28	39-37	54	KŁ	
398	Władysławowo	29	39-37	55	EK, NOW	
399	Władysławowo	30	39-37	56	NOW	
400	Władysławowo	31	39-37	57	NE	
401	Władysławowo	32	39-37	58	EK, NOW	
402	Władysławowo	33	39-37	59	KP, NOW	
403	Władysławowo	34	39-37	60	OR, NOW	
404	Władysławowo	35	39-37	61	NOW	
405	Władysławowo	36	39-37	62	NOW	
406	Władysławowo	37	39-37	63	KŁ, NOW	
407	Władysławowo	38	39-37	64	NOW	
408	Władysławowo	39	39-37	65	KPL, KŁ	
409	Załachowo	1	42-36	50	NE	A
410	Załachowo	2	42-36	51	MEZ	A
411	Załachowo	3	42-36	52	NE	A
412	Załachowo	4	42-36	53	KŁ	A
413	Załachowo	5	42-36	54	KP	A
414	Załachowo	6	42-36	55	WSR	A
415	Załachowo	7	42-36	56	PSR	
416	Załachowo	8	42-36	57	KŁ	
417	Załachowo	9	42-36	58	PSR	
418	Załachowo	10	42-36	59	MEZ, PSR	
419	Załachowo	11	42-36	60	PSR	

420	Załączowo	12	42-36	61	MEZ, PSR	
421	Załączowo	13	42-36	62	MEZ, PSR	
422	Załączowo	14	42-36	63	KP, SR, NOW	
423	Załączowo	15	42-36	64	SR	
424	Załączowo	16	42-36	65	PSR	
425	Załączowo	17	42-36	66	PSR	
426	Załączowo	18	42-36	67	MEZ, PSR	
427	Załączowo	19	42-36	68	PSR	
428	Załączowo	20	42-36	69	MEZ	
429	Załączowo	21	42-36	70	KP, PSR	
430	Załączowo	22	42-36	71	MEZ, PSR	
431	Załączowo	23	42-36	72	PSR	
432	Załączowo	24	41-36	27	KP, PSR	
433	Załączowo	25	41-36	46	KŁ, PSR, NOW	
434	Załączowo-Smerzyn	26	41-36	100	WSR, PSR, NOW	
435	Załączowo-Smerzyn	27	41-36	98	MEZ	
436	Załączowo-Smerzyn	28	41-36	99	MEZ, PSR	
437	Załączowo-Smerzyn	29	41-36	101	KP, PSR, NOW	
438	Załączowo-Smerzyn	30	41-36	102	MEZ, PSR, NOW	
439	Załączowo-Smerzyn	31	41-36	103	MEZ, PSR	
440	Załączowo-Smerzyn	32	41-36	104	PSR	
441	Załączowo-Smerzyn	33	41-36	85	MEZ, KŁ, KP	
442	Załączowo-Smerzyn	34	41-36	86	KAK, SR	
443	Załączowo-Smerzyn	35	41-36	87	PSR	
444	Załączowo-Smerzyn	36	41-36	88	PSR	
445	Załączowo-Smerzyn	37	41-36	89	PSR	
446	Załączowo-Smerzyn	38	41-36	90	KP, WSR, PSR	
447	Załączowo-Smerzyn	39	41-36	91	PSR	
448	Załączowo-Smerzyn	40	41-36	92	KP, PSR	
449	Załączowo-Smerzyn	41	41-36	93	KP, PSR	
450	Załączowo-Smerzyn	42	41-36	94	KP, PSR	
451	Załączowo-Smerzyn	43	41-36	95	KP, PSR	
452	Załączowo-Smerzyn	44	41-36	96	PSR	
453	Załączowo-Smerzyn	45	41-36	97	MEZ, PSR	
454	Załączowo	46	41-36	105	MEZ	
455	Załączowo	47	41-36	106	MEZ, PSR	
456	Załączowo	48	41-36	107	MEZ, PSR	
457	Załączowo	49	41-36	83	KP	
458	Załączowo	50	41-36	82	MEZ, PSR	
459	Załączowo-Smerzyn	51	41-36	84	PSR	
460	Załączowo	52	41-37	70	NOW	
461	Załączowo	53	41-37	71	KPL, KŁ/KPOM, NOW	
462	Załączowo	54	41-37	72	NOW	
463	Załączowo	55	41-37	73	PSR, NOW	
464	Załączowo	56	41-37	74	PSR, NOW	
465	Załączowo	57	41-37	75	PSR, NOW	
466	Załączowo	58	41-37	76	WSR, NOW	
467	Załączowo	59	41-37	77	PSR, NOW	
468	Załączowo	60	41-37	78	NOW	
469	Załączowo	61	41-37	79	NE, KPOM, KW, PSR, NOW	

Wykaz użytych skrótów:

AZP - Archeologiczne Zdjęcie Polski

A – stanowisko archiwalne

K. – kultura
EK – epoka kamienia
PSCH – paleolit schyłkowy
MEZ – mezolit
NE – neolit
NESCH – neolit schyłkowy
KCWR – kultura ceramiki wstęgowej rytej (neolit)
KPL – kultura pucharów lejkowatych (neolit)
KAK – kultura amfor kulistych (neolit)
KCSZ – kultura ceramiki sznurowej (neolit)
EB – epoka brązu
WEB – wczesna epoka brązu
KŁ – kultura łużycka
KŁ-KPOM – kultura łużycka- kultura pomorska
KPOM – kultura pomorska
HA-LA – okres halsztacki – okres lateński
LAT – okres lateński
OR – okres rzymski
KW – kultura wielbarska
KP – kultura przeworska
SR - średniowiecze
WSR – wczesne średniowiecze
PSR – późne średniowiecze
NOW – czasy nowożytne